

1/2012

15. ročník

cena 30 Kč

POODŘÍ

ČASOPIS OBYVATEL HORNÍ ODRY

Z obsahu:

Pravěký rybolov

Pramen Odry a Karel Ferdinand Schertz

Anselmo Vanzin a oderské horské cesty

T. G. M. na severu Poodří

POODŘÍ – časopis obyvatel horní Odry

www.casopispoodri.cz

Vydává Společnost přátel Poodří (IČ: 64627870) ve spolupráci se ZO ČSOP Odry, ZO ČSOP Jeseník nad Odrou, Správou chráněné krajinné oblasti Poodří a Svazkem obcí Region Poodří.

Redakční rada: Ing. Radim Jarošek, Ing. Petr Lelek, Lumír Kuchařík, Ing. Alena Malíková, MVDr. Kateřina Křenková, Mgr. Ivan Bartoš, Jiří Zelený

Adresa redakce: Oblá 11, 709 00 Ostrava – Mariánské Hory

E-mail: radim.jarosek@volny.cz

Počítačová sazba a grafické zpracování: Aleš Luzar

Tisk: Šmíra Print, Ostrava

Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR, registrační číslo: MK ČR E 12812

ISSN 1803-2338

Vychází 4 čísla ročně.

Cena jednoho čísla: 30 Kč, předplatné: 120 Kč

Objednávky předplatného na adrese redakce.

XV. ročník, č. 1/2012

Titulní strana obálky: Skorec vodní na fotografii Michala Gruchaly.

Tato strana: Kostel sv. Jana Křtitele a fara ve Staré Vsi nad Ondřejnicí, kde se nachází Diecézní středisko mládeže (Foto Radim Jarošek).

Ceník reklamy v POODŘÍ

Umístění na 3. nebo 4. straně obálky (černobílá) formát: A4 – 10 000 Kč, A5 – 5000 Kč, A6 – 2500 Kč
Redakce si vyhrazuje právo na odmítnutí požadavku na reklamu, úpravu ceny (např. při opakované reklamě ve více číslech apod.) resp. řešení formou protislužby (např. propagací POODŘÍ v jiném periodiku).

REDAKCE DĚKUJE ZA FINANČNÍ PŘÍSPĚVEK NA TISK TOHOTO ČÍSLA:

- Obcím Albrechtický, Bartošovice, Bernartice nad Odrou, Hladké Životice, Jakubčovice nad Odrou, Jeseník nad Odrou, Jistebník, Kunín, Polanka nad Odrou, Proskovice, Pustějov, Stará Ves nad Ondřejnicí, městysu Suchdol nad Odrou, městu Odry.
- Všem čtenářům, kteří přispěli jakoukoliv částkou nad předplatné.

Obsah

Pravěký rybolov v Poodří, jeho možnosti a doklady	4	Nově prohlášené kulturní památky v Poodří	53
Aleš Knápek		Markéta Jurašková	
Štěrkovna ve Vražném u Oder – klenot pro oboživelníky a ptáky	7	Tomčikův tis v Heřmánkách	58
Jana Kristianová		Eva Mračanská	
Jaro u skorců vodních	8	Diecézní středisko mládeže ve Staré Vsi nad Ondřejnicí	59
Michal Gruchala		Kamil Strak	
Milovany (Milbes).	11	T. G. M. v severní části Poodří	61
Historie farního kostela sv. Kateřiny Alexandrijské a drobných církevních objektů		Karel Sýkora	
Jana Krejčová		Místa k zamyšlení	69
Pramen Odry a Karel Ferdinand Schertz	26	Dračí skála u Klokočůvku	
Jiří Glonek		Radim Jarošek	
Anselmo Vanzin a oderské horské cesty	33	Obecní slavnosti v Košatce	71
Pavel Kašpar st.		Doplnění a opravy č. 4/2011	
Moravští bratři mezi Eskymáky v Grónsku a na Labradoru	45	Milan Hrabovský	
Daniel Říčan		Nové publikace Místní akční skupiny Regionu Poodří	72
Nejkrásnější ze vzpomínek	48	Oldřich Usvald	
Štěpán Neuwirth		Turistické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko	74
Pamětní kniha rodiny Janáčkovy, jakož i kronika školy, kostela, fary a obce Albrechtic	50	Produktové balíčky	
Milan Myška		Jana Malotová	
		Stráž ochrany přírody	75
		Vzpomínkové setkání ke 190. výročí narození J. G. Mendela	76
		Odhalení pamětní desky MUDr. Břetislava Lyčky	76

Vážené čtenářky a čtenáři,

jistě jste si již v posledním čísle minulého ročníku všimli změny papíru, na nějž je časopis tištěn. Důvodem přechodu na bílý papír není to, že bychom našedlý a zrnitý recyklovaný papír vnímali jako druhořadý – naopak považujeme jej za graficky zajímavý a jeho výrobu za šetrnější vůči prostředí. Jde o kvalitu tisku, kdy docházelo až k přílišnému snížení čitelnosti některých fotografií. Nejvíce se to samozřejmě projevilo u těch, které byly již v originále méně kvalitní – fotografie historické, pořizované mnohdy amatérsky, jež jsou však často cennými dobovými dokumenty.

Doufáme, že tuto změnu podoby časopisu většina z vás neodmítne a v 15. ročníku, který tímto otvíráte, najdete něco, co vás zaujme.

- redakce

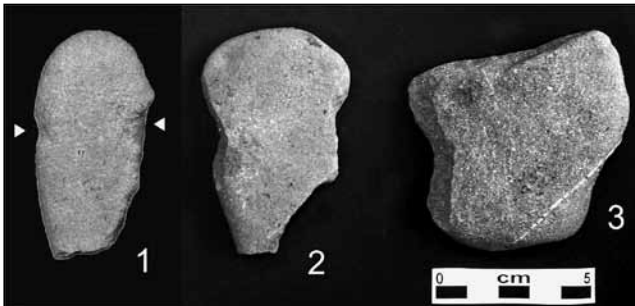

Pravěký rybolov v Poodří, jeho možnosti a doklady

Aleš Knápek

V posledních letech byl prováděn průzkum pravěkého osídlení Poodří, jehož některé výsledky se objevily také na stránkách POODŘÍ. Hlavním výsledkem průzkumu je v současnosti částečná identifikace struktury staroneolitických sídlišť kultury s lineární keramikou (LNK) vázaných na Odru. Z hlediska významu jde zatím o jediný a současně nejstarší příklad pravěkého osídlení oderského levobřeží do počátku středověku. Archeologické nálezy z této oblasti pro většinu pravěku zastupují pohřichu jednotlivé artefakty (sekeromlaty apod.) nebo výjimečně osamocené sídliště.

Ve spojení se sídlišti LNK byly identifikovány tři předměty spojené s lovem ryb. Jde o nevelké kamenné zátěže sítí (nevodu) vyrobené z oblázků. Význam těchto nálezů není v jejich vzhledu či dokonalosti pravěkého zpracování, ale v jejich existenci samotné. Dokládají více jak šest tisíc let starou tradici využívání přírodních zdrojů Odry a jejích přítoků. Nalezené oblázky se záseky pro přivázání jsou zatím jediným důkazem pro toto tvrzení. Další součásti výbavy určené k lovu se ovšem vyráběly z lýka, dřeva nebo kosti a jejich dochování je v podmínkách pooderských lokalit málo pravděpodobné.

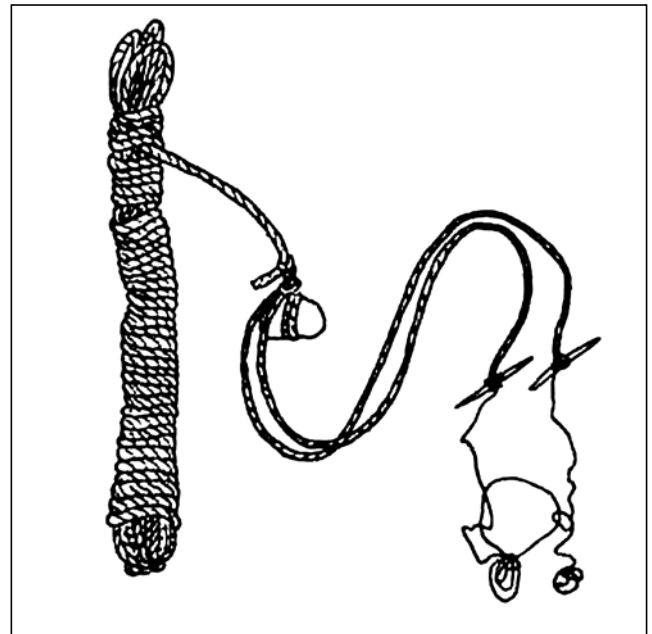

Zátěže rybářské sítě nalezené na neolitických lokalitách v Poodří.

Naštěstí techniky neolitického rybolovu byly v Evropě (resp. ve světě) v podstatě totožné a některé osvědčené postupy přežívaly až do 19. století. Díky tomu můžeme na nálezech z jiných míst světa (a času) rekonstruovat postupy pravěkých rybářů v Poodří. Blízký a v našich podmínkách výjimečný je soubor rybářských zátěží z Opavska zpracovaný v kvalitní studii V. Šikulové (1961; nověji Janák 2004).

K nejstarším způsobům rybolovu patří lov na háček. Doklady kostěných i dřevěných háčků máme z množství lokalit. K nejjednodušším řešením patřila výroba tyčinky ze dřeva či kosti na obou koncích zahrocené a uprostřed přivázané k vlasci. Pokud ryba spolkla návnadu s tímto „háčkem“ došlo k jeho vzpříčení a její osud byl zpečetěn.

Nálezy těchto nástrojů pocházejí z neolitu např. z alpské oblasti z osad na tamních jezerech, z Litvy (Bernzis 2008, 342), Ruska (Zamostje), ale také třeba z Řecka (ostrov Kythonos) či obou Amerik. Někdy se tato technika využívala také k lovu vodního ptactva (Rau). Celou sadu čítající hlavní vlasec ze splétaného provázku s kamennou zátěží, dále dva samostatně přivázané dřevěné tyčinkové háčky (7 cm) a ke každému z nich připojené vlákno z lýka, vlastní Britské muzeum. Technologicky se neliší od pravěkého výrobního postupu, pochází ale z oblasti Samoy, kde byl používán v 19. století (Beasley). Klasické háčky různých tvarů a konstrukcí ze dřeva, kosti či kovu se vyskytují v průběhu historie po celém světě.

Zachovalá souprava tyčinkových háčků, Samoa, British Museum, via Beasley.

K zajímavým, ale v našem prostředí těžko doložitelným způsobům lovu patřilo stavění proutěných či laťkových ohrad svádějících rybu do určeného místa. Neolitický doklad přenosných laťkových „rolet“ známe z jezerní lotyšské lokality Sárnate. Tvoří je svazky tenkých borovicových laťek svazovaných lýkem tak, že připomínají dnešní rolety. Ještě ve dvacátém století se podobný systém používal na jezerech a řekách v Pobaltí (tzv. *Katica*; Bernzis 2008, 243–249). Podobné konstrukce z lískových tyčí vyplétané proutím jsou nalézány v Dánsku jak ve vnitrozemí, tak na dnešním mořském dně. Radiokarbonové datování (C^{14}) rybářských ohrad zahrnující téměř 50 dat z různých lokalit se pohybuje zhruba v rozmezí 6450–2350 př. n. l. (61). Podobné konstrukce vyplétaných plůtků nutící rybu plout

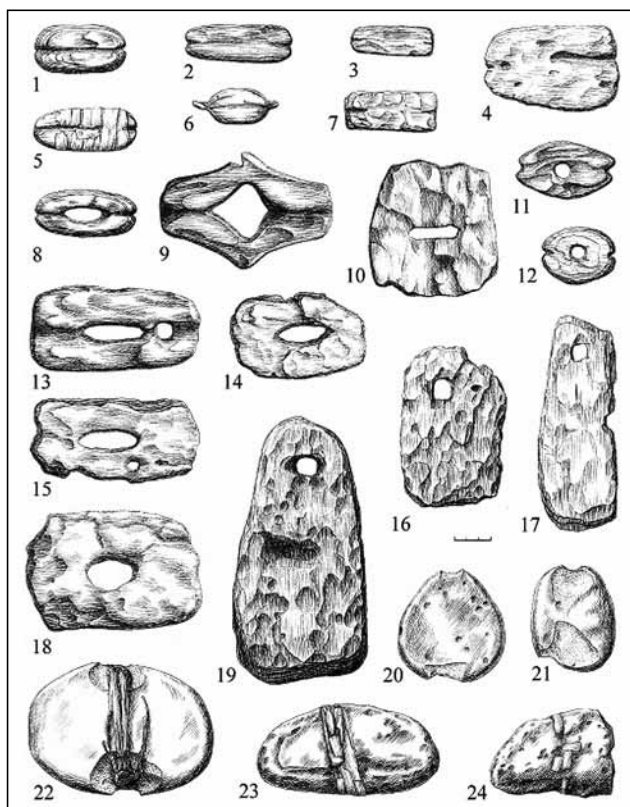

Příklad laťkových pastí z Pobaltí (podle Bērziņš, V. 2008).

podél ní a vedoucí ji do sítě, se používaly v této oblasti k lovu úhořů ještě v 19. století (Fischer 2007; 64, Fig. 5.17). Poměrně mnoho dokladů této techniky pochází ze středověku – př. Irsko, Fergus Estuary; Wales, Poppit (Pembrokeshire).

Ve Studénce a Hladkých Životicích nalezené zátěže z oblázků mají nejbližší analogie na Opavsku. Z několika lokalit na březích Opavy pochází kolekce zátěží čítající desítky kusů. V našich půdních podmínkách se ze všech součástí rybářské sítě zachovávají pouze tyto kamenné zátěže.

Naštěstí lokality jinde ve světě umožňují poznat i ostatní součásti rybářské výbavy. Kamenná zátěž vyrobená z oblázků sbíraných přímo na březích řek, jezer a potoků je moderně řečeno globálním předmětem. Najdeme ji v čínském neolitu i u amerických domorodců, ve střední i severní Evropě. Vyskytuje se od neolitu do středověku a někde ještě počátkem 20. století. Ačkoli se různě liší, obecně je opatřena dvěma vruby, někdy žlábkem. Některé kusy naopak nejsou opracované vůbec, ale díky jejich přítomnosti v sadách je možné je beze strachu mezi zátěže přiřadit. Zátěže sloužily ke svislému vypnutí sítě. Ty největší mohly sloužit také ukotvení sítě ve stacionární poloze. Jak dokládají nálezy z Pobaltí, sloužilo k upevnění zátěží vlákno z lýka a ovazy z březové kůry. Z různých míst světa je doloženo také používání zátěží z keramického střepu, ale v našem prostředí takové příklady v podstatě nemáme, krom jednoho kusu z Opavska (Šikulová 1961, 8).

Dochovaná souprava součástí sítě: 1–19 plováky z borové kůry, 20–24 kamenné zátěže se zbytky úvazu z lýka, Sárnate (LOT), podle Bērziņš, V. 2008).

Konstrukce sítě samotné se nelišila od moderních sítí. Dle nálezů z Alp, Litvy a Lotyšska se k jejich výrobě se používaly vlákna lýka nebo lnu. Důležitou součástí sítě jsou plováky upevněné k jejímu hornímu konci. Jak víme díky nálezům z rašelinišť či mokřin (př. Robenhausen, Sárnate, Šventoji, Zamošnje), plováky se vyráběly většinou ze stromové kůry (př. borovice). V některých kulturách prodělal tvar plováku v průběhu času vývoj. Vyskytují se neupravené, opatřené zářezy na koncích ale také plováky s otvorem. Na středověkém vyobrazení v Tacuina Sanitatis (14. st.) vytahují rybáři z vody síť opatřenou kruhovitými plováky se středním otvorem v barvě, jež by mohla naznačovat zmíněnou stromovou kůru.

Lov probíhal podobně jako například ještě dnes v Kazachstánu na řece Emba – dva muži nebo chlapci vstoupí do proudu se sítí nataženou mezi sebou. Její konce drží za dřevěné tyče (dochované neolitické nálezy z Pobaltí okolo 60–70 cm délky) a za pomoci dalších chlapců jí táhnou prověšenou do půlměsíce. Po vytažení na břeh už jen vyberou uvízlé ryby (podle velikosti ok sítě).

Další pomůckou rybáře používanou již v pravěku byly vrše. Proutěné koše, které mají v hrdle vložené vyčnívající pruty zabraňující rybě opustit past. Používaly se buď v kombinaci s plůtky, sítěmi nebo samostatně. Jejich podoba se opět nezměnila v podstatě do současnosti. Dobře dochované

pravěké exempláře vlastní dánské národní muzeum v Kodani nebo muzeum archeologie v nizozemském Leidenu. Pěkný exemplář vrše nalezený v mezolitické vrstvě pochází z Irského Clowantown. Je kónický, vyrobený z prutů olše, dlouhý 1,2 metru a 40 centimetrů široký u ústí. K jejímu zatížení sloužily malé kameny. Z anglického Must farm (Cambridgeshire) pochází kolekce 14 vrší z vrbových prutů (asi 1300–800 př. n. l.). V moravském prostředí je proutěná vrš doložena nálezem z velkomoravského hradiště v Mikulčicích ležícího v nivě řeky Moravy.

Pravěká proutěná vrš, Castletown.

Neolitické lokality v Poodří jsou, jak je obvyklé, vázány na vodoteče, a spíše než na vlastní Odru, na její přítoky. Změny, které v krajině proběhly od doby kamenné, nám samozřejmě ztěžují rekonstrukci přírodního prostředí, v němž se pravěcí rybáři pohybovali. Poměrně silně se zřejmě změnil tok a niva Odry zanášené splachy z odlesňované

krajině a je otázkou, zda nejsou pod těmito vrstvami některé stopy pravěkého osídlení uchovány. V době neolitu se Odra a její přítoky klikatily převážně listnatými lesy sítí meandrů. Dnes existují již pouze zbytky tohoto přirozeného prostředí. Odra a její přítoky vytvářely úseky s klidnější vodou a tůňemi, kde bylo možné dobře uplatnit všechny zmíněné způsoby rybolovu.

Jelikož příchod zemědělci potřebovali jistý čas na zajištění úrody (mýcení atd.), byl rybolov jednou z možností získávání potřebné obživy použitelný i v těžkých zimních měsících. Například z polských lokalit ve Slezsku (Chobienice) a Pomořansku (Dabki) je zřejmě doložena koexistence lidí s mezolitickou předzemědělskou kulturou s populací zemědělskou. Uvažuje se zde o zásobování rybami ze strany mezolitiků a postupném srůstu těchto kultur (Zvelebil 2005, 90–97). Na zmíněných lokalitách je patrný postupný nárůst chovu a využití dobytka spojený s rozvojem hospodaření. Zajímavé jsou také analýzy lidských kostí provedené v Dánsku, ukazující nárůst zastoupení sladkovodních ryb v jídelníčku s nástupem neolitu.

Zdá se tedy, že v počátcích zemědělského osídlení, byl rybolov vítaným doplňkovým zdrojem potravy a postupně byl nahrazován zdroji získanými vlastní zemědělskou činností. V oblastech s příhodnými podmínkami (př. jezera apod.) pak zřejmě zůstával důležitou součástí života a kultury po dlouhá období.

Druhovou skladbu lovených ryb v pravěku Poodří nebo Poopaví neznáme. Jistě se příliš nelišila od stavu, jaký bychom našli dnes, pokud by nedošlo k regulacím a úpravám toků. Z výše zmíněných evropských lokalit je zmiňován lov lososa, štiky, úhoře, okouna, kapra, jelce, ostroretky stěhovavé, mníka nebo perlína ostrobřichého.

Literatura

- Bērziņš, V. 2006: Net fishing gear from Sārņate Neolithic site, Latvia. In *Studia humaniora ouluensis 1*, People, material culture and environment in the north, 150–159, Oulu.
- Bērziņš, V. 2008: Sārņate: Living by a coastal lake during the east baltic neolithic. *Acta Universitatis Ouluensis*, B, Humaniora 86. Oulu.
- Fischer, A. 2007: Coastal fishing in Stone Age Denmark. In fra N. Milner, G. Bailey & O. Craig (eds.) *Shell middens and coastal resources along the Atlantic facade*. Oxford.
- Janák, V. 2004: Ke kontinuitě neolitického obyvatelstva na březích Opavy. In *Acta Archaeologica Opavensia* 1, 73–89, Opava.
- Rau, Ch. 1884: *Prehistoric fishing in Europe and North America*. Washington City.
- Šikulová, V. 1961: K otázce rybolovu v mladší době kamenné. In *Časopis Slezského muzea, série B* 10, 1–18, Opava.
- Zvelebil, M. 2005: Homo habitus: agency, structure and the transformation of tradition in the constitution of the TRB foraging-farming communities in the North European plain (ca 4500–2000 BC). In *Documenta Praehistorica XXXII*, 87–101, Ljubljana.

Mgr. Aleš Knápek

Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, p. o.,
Havlíčkovo nám. 19, Havlíčkův Brod
Více o autorovi – viz POODŘÍ 3/2010, s. 19.

Štěrkovna ve Vražném u Oder – klenot pro obojživelníky a ptáky

Jana Kristianová (text a foto)

Lidé projíždějící po silnici z Vražného do Oder si určitě neopomenou povšimnout mohutného mostního objektu dálnice, ale určitě je ani nenapadne, že kdyby pod mostem zastavili a dali se kousek na východ od estakády, narazili by na přírodní klenot – rozsáhlou štěrkovnu v polích.

Čím je štěrkovna tak významná? Vznikla, jak jinak než těžbou štěrku. Protože se ale štěrk odtěžil až na úroveň spodní vody, vytvořil se tak různorodý mokřad – s vystouplým obnaženým dnem plným kamínků a oblázků, s postupným sklonem břehu do vodní plochy až po mělké tůně. Tento různorodý biotop obsadily postupně nejrůznější druhy obojživelníků a ptáků. Jedinečnost lokality lze spatřovat především v tom, že v dnešní době máme u nás jen málo míst, kde můžeme sledovat postupnou sukcesi, neboli přirozený postupný vývoj rostlinných a živočišných společenstev od počátku – od jalové země pokryté pouze štěrkem a kameny. Kdo znal

místo před pár lety a navštívuje je každoročně, může si tohoto vývoje snadno povšimnout. Těm, kteří tuto možnost nemají, jej alespoň nastíní připojené fotografie.

Vývoj nicméně stále pokračuje a i dnes je stále co nového objevovat. Touto postupnou změnou, která zde probíhá hlavně ve formě zarůstání různými rostlinnými druhy a především náletem pionýrských druhů dřevin jako je olše, postupně dojde k tomu, že lokalita zcela zaroste rostlinami a dřevinami. Tím se však stane nevhodná pro současné rostlinné a živočišné druhy a sníží se i jejich počet. Různorodost prostředí sebou nese větší druhovou pestrost.

Podobný typ lokalit – štěrkové náplavy – můžeme pozorovat na neupravených úsecích některých našich toků, jako je řeka Ostravice nebo Morávka. Zde si managementové práce obstarává řeka sama, ale naši štěrkovně, pokud si chceme zachovat tento vzácný biotop, musíme pomoci my.

Celkový pohled na štěrkovnu (22. 4. 2009).

Fragmentovaná mělká vodní plocha se štěrkovými ostrůvky bez vegetace (30. 4. 2009).

Stejným způsobem jako řeka – různorodým odstraněním vrchní, zarůstající vrstvy až zase na holý štěrk. Jen tak uchováme toto krásné místo nejen pro sebe, ale také pro rozmanité druhy živočichů, které zde žijí.

A které že tak významné druhy zde můžeme potkat? Díky tomu, že vodní sloupec je vcelku nízký, tedy nevhodný pro chov ryb, je zde voda čistá a dobře prohrátá sluncem, a plně tak vyhovuje obojživelníkům, kteří se zde rozmnožují. Místa bez vegetace rády obsazují ropuchy zelené; místa zarůstající orobincem zase vyhledávají kuňky obecné a také velmi známá, drobná rosnička zelená. Za vodou se zde stahují i skokani skřehotaví, známí svým brekeke. V noci nás hlas těchto druhů neomylně navede přímo ke štěrkovně.

Na obnažených dnech bez vegetace si vyhrabávají malé důlky kulíci říční, kam snášejí svá čtyři vajíčka jen tak – bez vystýlky důlku. Vajíčka mají barvu všudypřítomných kamínků, takže je často na zemi ani nenajdeme a tím na ně můžeme snadno šlápnout a zničit tak čtyři nové životy. Lokalitu k hnízdění také využívá velice vzácný pták

Mládě čejky chocholaté vylíhlé ve štěrkovně (3. 6. 2010).

– vodouš rudonohý, věrný svému jménu. Hnízdí skrytě, ale tak jako ostatní starostliví rodiče, po vylíhnutí mláďat silně varuje při sebemenším přiblížení lidí, a tak jej můžeme spatřit. Rovněž si zde můžeme povšimnout krásných černobílých ptáků – čejek chocholatých, vydávajících mňoukavý hlas. Na tahu zde byl zaznamenán i vodouš kropenatý, kterého můžeme pozorovat např. při sbírání červů a hmyzu na okrajích mělkých kalužin, při němž se pohupuje dopředu a dozadu. Často se zde vyskytuje morčák velký, patřící mezi kachny, který má hnízda v dutinách stromů.

A takto by se dalo pokračovat dále. Ale nejlépe bude si vzít triedr, foťák a vydat se vše spatřit na vlastní oči.

Mgr. Jana Kristianová

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Poodří a Krajské středisko Ostrava, pracoviště Trocnovská 2, 702 00 Ostrava-Přivoz

Další fotografie – viz barevná příloha.

Jaro u skorců vodních

Michal Gruchala (text a foto)

Když se řekne skorec vodní, začnou lidé většinou usilovně pátrat v paměti. Již o něm něco slyšeli, ale málokdo je schopen jej blíže popsat, či o něm něco říci z vlastní zkušenosti. Ve většině případů se dočkáte odpovědi typu: Hele, to je ten kos, co tak divně poskakuje na břehu, ne? A není se vůbec čemu divit. Velmi podobně jsem na tom byl před nedávnem i já.

Zřejmě je to proto, že skorec velmi mistrně uniká pozornosti lidí. Jeho život je výhradně vázán na vodní toky s opravdu čistou vodou. Velmi často jsou to horské nebo podhorské potoky s čistounkou vodou a dnem pokrytým kameny. Kameny

porostlé vodní řasou a se spoustou vodního hmyzu. To je pro skorce ten pravý ráj.

Naštěstí jsem se při svých toulkách za ledňáčky kolem Odry se skorci setkal. Věděl jsem tak, kde je mám hledat, ale o jejich životě jsem nevěděl mnoho. Začalo velmi intenzivní pátrání a studium všech dostupných informací o skorcích. Tak to by byla teorie. Nejlepší ale bude si vše ověřit a přesvědčit se na vlastní oči. A tak jsem se rozhodl zůstat u vody trochu déle. Tím mám na mysli tok mojí oblíbené Odry. Po fotografování ledňáček na mne čeká neméně zajímavé fotografování skorců vodních. O zážitky totiž u vody není nouze, zvláště

o ty veselé, končící lehkým promáčením... Těším se na ně! Na skorce!

Nastal čas přesunout se do terénu. Často jsem potkával skorce při potulkách kolem řeky, nebyl tedy problém vysledovat místo, kde se skorci zdržují pravidelně. Jedná se o ptáka velmi teritoriálního a dá se říci, že každý skorec má svůj oblíbený kámen, kde vysedává. Pokud je zvýšená hladina vody, využívá mimo kameny i samotných břehů. Velmi typicky poskakuje na místě, jakoby se houpal na nožkách a tam také loví. Jeho pohyb je velmi specifický a působí velmi legračně. Jakoby se stále nemohl odhodlat ke skoku do vody. Ani se nedivím, že v něm lidé vidí divně poskakujícího kosa.

Ve sbírání vodního hmyzu je pak skutečný mistr. Bez váhání se vrhne i do silného proudu, celý zmizí pod hladinou, aby po chvíli vyskočil na břeh o kus dál s plným zobáčkem potravy. Kdo tohle vidí poprvé a je nezasvěcený do života skorců, řekne si: Hele, ten pták se utopil... Tak jsem to slyšel od několika rybářů při jejich vzpomínkách na první setkání se skorcem. Skorec je vytrvalý a je až neskutečné, kolik hmyzu za tak krátkou dobu pod vodou posbírá. Ono taky krmení mladých dá pořádně zabrat. Kolega fotograf na Slovensku zachytil lovícího skorce v zimním období. Ptáček poskakuje na zledovatělém břehu a má v zobáku ryбку. A vůbec ne malou. Potrava skorců může být velmi rozmanitá.

Dnešní fotolov započal se za tmy na kamenitém břehu v místě, kde most veliký oba břehy pojí... Nezbytný fotokryt jsem postavil asi pět metrů od skorcova oblíbeného kamene na kamenitém břehu, neboť hladina vody značně klesla. Zasedl jsem uvnitř krytu na židli a přikrytý spacákem jsem dodřímával do východu slunce.

Nejdříve si to prosvištěl kolem ledňáček, který mne svým pískáním příjemně probudil. Byla radost slyšet jeho pozdrav a po chvíli jsem zaslechl štěbetání skorce. Poletoval kolem, poskakoval po vzdálenějším břehu, jen na svůj oblíbený kámen ne a ne dosednout. Zřejmě kontroloval, co mu to v noci voda přinesla za podivnou věc do jeho teritoria. No, jen mne zkoušel, aby v nehlídaném okamžiku dosedl na kámen poprvé.

Vše se zdálo v pořádku, takže skorec byl tam, kde jsem ho potřeboval. Když se vzdálil, rozhodl jsem se kryt ještě posunout malinko blíž. Byl to jen hrubý odhad, ale v hledáčku vypadal skorec stále velmi malý. Ono 400mm ohnisko není na fullframe zrcadlovce žádný teleobjektiv, spíš stále širokáč, a tím jak známo se fotí ptactvo velmi špatně. Stačilo ještě pár centimetrů a bylo to téměř, jak jsem si představoval.

Jedinou překážkou teď byla voda. Chtěl jsem totiž záběry úplně od hladiny, takže jsem si z kameňu uvnitř krytu zbudoval malý pláček na provizorní zalehnutí. Na kameny pláštěnku, poté starý spacák

a pěkně si lehnout. No hrůza, napůl ve vodě, zespod tlačí kameny... Je třetí dubnový týden, takže žádné teplo, voda krásně studí mezi kameny. Ale skorec je tam, pěkně poskakuje po kameni, občas odběhne do vody a zase zpět na kámen. Jako by se předváděl v umění lovu a potápění zároveň. Jeho hnědé peří neuvěřitelně kontrastuje s čistě bílou náprsenkou. Mezi záběry přepínám rychle na natáčení videa. Je to nádherný pohled a pocit, být tak blízko. Vše vidět pár metrů před sebou – celý ten úžasný vodní svět. Nádherně svítí sluníčko a i ve stanu se začíná oteplovat, snad to dnes přežiji bez většího ochlazení.

Jsem nasáklý vodou i zážitky z pobytu v blízkosti skorců. Z fotek mám velkou radost, nízká poloha fotoaparátu se nakonec vyplatila. Vodní živel obtékající okolo skorce zachycený na pár fotkách, to stojí opravdu za to. S radostí a úlevou si říkám – tak, a už to není jen ten podivně poskakující pták u vody. Teď je to můj další vodní oblíbenec a na tenhle fotolov si vzpomenu vždycky, když půjdu okolo.

Několikrát jsem byl jen tak na procházce podél řeky a nezapomněl jsem se u skorců zastavit. Z povzdálí jsem sledoval párek jak loví, aby po chvíli zalétli do ocelové konstrukce mostu nad řekou. Tam, na malé plošince, bylo jejich hnízdo. Kulovité, s malým otvorem uprostřed a z něj koukaly dvě napůl ochmýřené hlavy mladých skorečků. Dalekohled výborně přiblížil tuhle zajímavou podívanou. Musím říci, že se staří opravdu činili. Jen slétli k vodě, ponor pod hladinu a zase zpět vzhůru k mladým. Tady posloužila konstrukce mostu výborně, dokonce je mnohem bezpečnější, než hnízdění tradičním způsobem na skalních převisích, třeba jen pár decimetrů nad hladinou. Tady jsou před vysokou vodou chráněni dokonale.

Stále jsem se nemohl dočkat, až budou mladí skorci opouštět hnízdo. A nejednou je to tady. Již z dálky vidím, že je skorců na břehu Odry více. Tak už vyvedli mladé, však už bylo na čase. Mladí skorci již na dálku působí světlejším dojmem než jejich rodiče.

Hladina vody se v posledních dnech malinko zvedla a jejich oblíbené kameny jsou nyní zcela pod vodou. Nezbyvá tedy než lovit z okraje břehu pokrytého kamením. Navíc je tu jeden větší kus naplaveného kmene a ten se skorcům zalíbil. Okolo poletují hned čtyři. Občas některý přistane na onom dřevě. Poskakuje na místě a vyhlíží, kde co ulovit. Za chvíli je tu druhý. Nese v zobáčku potravu. Aha, tak tady probíhá dokrmování mladých v plném proudu, a to doslova.

Mladí skorci neváhají a bez váhání střemhlav skáčí do vln pod nimi. Je vidět, že jsou pro vodní živel naprosto stvořeni. Jsou stejně obratní jako skorci staří. Bez problémů hledají potravu i manévrují při letu nad hladinou. Jen dokrmování bude ještě nějakou dobu nutné.

Hnízdo vysoko v ocelové konstrukci starého mostu zcela osiřelo. Neznám pravý důvod, ale snad ze zvyku občas některý ze skorců ke hnízdu zalétne. Tentokrát jsem postavil kryt v blízkosti onoho naplaveného dřeva. Asi půlhodinka čekání a mladý skoreček usedá přesně tam, kam má. Začíná se protahovat, čistit se a mezitím občas cvičně zapruží na nožkách. Vyhlíží rodiče, ale těm se něco nezdá a zůstávají na opačném břehu. Po chvíli se skoreček vrhá do vln, vyskakuje zpět, otřepe vodu z křídel a odlétá taktéž na druhý břeh.

Dnešní fotografování proběhlo na rozdíl od minula naprosto v suchém režimu, čemuž jsem moc rád. Vodní hrátky z minula není nutné opakovat. Pár záběrů se vydařilo, kratičké video taky, takže hurá domů. Mladí skorci byli bezvadní a byla s nimi docela sranda. Byl jsem rád, že jsem je mohl fotografovat tak krátce po výletu z hnízda. O to více byli milější – jako každá mláďata. Střapatí čiperové ve vlnách divoké Odry tak zůstanou nadlouho v mojí paměti. Už aby bylo zase jaro...

Mladý skorec.

Další fotografie k tématu najdete v barevné příloze. Medailonek autora a jeho fotografie jsou k dispozici na stránkách časopisu – www.casopispoodri.cz.

Milovany (Milbes). Historie farního kostela sv. Kateřiny Alexandrijské a drobných církevních objektů

Jana Krejčová

Obec

Tam, kde nyní je vojenské letiště, ležela obec známá od roku 1394 pod názvem Milbans. Jako Milovany je zmiňována teprve od roku 1408.¹⁾ Od počátku patřily Milovany k poštátskému panství, správu obce vykonával v zastoupení vrchnosti dědičný rychtář, situace se změnila v roce 1848, kdy se obec stala součástí soudního okresu Město Libavá, v roce 1868 politického okresu Šternberk a roku 1909 politického okresu Moravský Beroun. Tehdy správa přešla na volený obecní výbor a později na obecní zastupitelstvo.

Obcí protékaly dva potoky – Molkenbach (Milovanský) a Grundbach, které se v dědině spojily v jeden tok nazývaný Bleissbach (Plazský potok), či také Molkenbach. Na potocích pracovaly již v 18. století dva mlýny s jedním složením. V roce 1946 opustili Dorfmühle č. p. 14, který byl snad již mimo provoz, Stefan a Stefanie Halbgebauerovi. Z mlýna na Mühlbachu (Mlýnské strouze) zvaného Buschmühle či Hofermühle (Dvorecký mlýn) č. p. 51 odešli Josef a Pia Mückovi. Mlýnská strouha se oddělovala za obcí od Molkenbachu. Na něm klapal Dorfmühle ještě ve vsi, tj. těsně před jeho soutokem s Grundbachem.

Další dva mlýny (beraního typu) byly větrné, postavené v druhé polovině 19. století. Posledním majitelem severně položeného větráku měl být Johann Pfeiler, po jehož smrti v roce 1942 nechala mlýn rozebrat na otop jeho dcera. Druhý, jižně situovaný mlýn je ještě zakreslen na mapách vydaných ve třicátých letech minulého století, v provozu byl již v roce 1875.²⁾ Přes Milovany procházela okresní silnice vedoucí z Moravského Berouna a Města Libavé do Potštátu a dále do Hranic. Myslivna Franzenshof (Františkov) č. p. 74 patřila k potštátskému revíru hraběte Desfours-Walderode a Josefstadt (Josefov) se nazývala část obce.

Idyla v Milovanech. Archiv Jindřicha Machaly.

Dědičnou rychtu drželi v 17. století Michl(!) Groman a Martin Wagner, na konci 18. století Christian Schönner, budova nesla č. p. 1. Posledními majiteli objektu byli Reinhold a Augusta Hegerovi. Z roku 1892 pochází zajímavá zpráva o pašijových hrách, které v Milovanech provozovala rodina kočovných herců (Faustíkovi).

Milovany zaujaly historika Johanna Theimera,³⁾ který krátkou pasáž o nich zahrnul do svého díla nazvaného *Heimatbuch für den Bezirk Bärn* (Emil Hysel, Bärn 1931). Jeho manželka Ida byla dcerou milovanského nadučitele Aloise Jilkeho.

Poválečná historie obce byla pohnutá. Ještě neuvolněné domy obsazovali již od června 1945 novoosídlenci, kteří netušili, že zůstanou jen krátkou dobu. Také se začala formovat místní správní komise, pro obec Milovany byl již 19. června komisařem potvrzen Rudolf Novotný, narozený 1. dubna 1901 ve Velké Bystřici, bytem tamtéž č. p. 466, který byl po strážce národní i státně politické plně spolehlivý. Tamní stanice národního bezpečnostního sboru se vyjádřila, že „v domovské obci má velmi dobrou pověst“. Jeho zástupcem se ve stejné době stal František Kouřil, který do Milovan denně dojížděl z Čermné, protože dle jeho podání v Milovanech nebyl žádný zdravý byt k dispozici. Nakonec si požádal o přeložení, zástup za svou osobu si ale chtěl najít sám.⁴⁾

K 25. červenci 1945 žilo v 84 domech 81 mužů, 110 žen a 176 dětí do 14 let německé národnosti. Německé obyvatelstvo bylo nuceno ze svého domova odejít ve dvou termínech, a to 3. a 7. října 1946, v obci zůstaly jen dvě rodiny. První transport směřoval do Hassfurtu a druhý do Schwäbisch-Gmündu a okolí. Nejstarší občan měl v době odsunu 83 let, nejmladší jeden rok.

Velikonoce v Milovanech, 1934. Reprofoto z *Bärner Ländchen*, r. 1998, č. 4, s. 145.

Život novoosídlenců v Milovanech ukončilo rozhodnutí vlády o zřízení vojenského prostoru, protože obec byla hned v první fázi zahrnuta do vojenského tábora Moravský Beroun se sídlem ve Městě Libavé. Dle dohody o rozmístění střelnice z 31. ledna 1947 byla na území Milovan umístěna dělostřelecká střelnice. Konečná demolicí zástavby probíhala v polovině 60. let minulého století. Dnes je severozápadně od bývalé obce vojenské zařízení – Letecká pozorovatelná Milovany, tj. „zařízení určené k řízení provozu vzdušných bojových prostředků“.⁹

Farní kostel sv. Kateřiny Alexandrijské⁶⁾

Farní kostel zasvěcený Heilige Jungfrau und Martyr. Katharina (svaté panně a mučednici Kateřině) stával na východním konci obce na vyvýšenině, kterou z jihu obtékal potok Molkenbach. Fara č. p. 52 stála vpravo pod kostelem, zmínka o ní je již k roku 1408.⁷⁾ V době reformace se kostel dostal do rukou protestantů, fara časem zanikla a obec byla přifařena k Potštátu až do roku 1786.⁸⁾ V majetku farního kostela v Potštátu bylo kolem roku 1756 přes 37 jiter (21,3 hektarů) polí, luk a pastvin, kromě desátků.⁹⁾ Po osamostatnění farnosti lid i nadále navštěvoval potštátské výroční trhy i poutě.

V původním dřevěném kostele¹⁰⁾ sloužil v době reformace protestantský pastor. Tehdy byla v kostele

Kostel sv. Kateřiny v Milovanech. Archiv Jindřicha Machaly.

zároveň i škola. Nový orientovaný kostel postavila obec „z dobrého materiálu“ v letech 1727–1728 na místě kostela dřevěného. Loď kostela měla téměř čtvercový půdorys, kněžiště bylo zúžené.¹¹⁾ V ose západního průčelí měl předsunutou masivní, ale poměrně nízkou hranolovou věž postavenou také na čtvercovém půdorysu. Byla opatřena cibulovitou bání s lucernou pokrytými měděným plechem.¹²⁾ Knoflík byl ukončen křížem. Vchod do věže byl situován z levé strany. Střechu kostela i sakristie ještě v roce 1808 pokrýval šindel, který byl později nahrazen štípanou břidlicí. Ve zvonické části věže byla po dvou menší okna s půlkruhovým záklenkem. Fasády byly členěny lisenovými rámy a z každé strany loď prolomeny čtyřmi okny se segmentovým záklenkem. Další okna osvětlovala vstup na kůr a na půdu. Ta byla samozřejmě také uzavřena uzamčenými dveřmi. Hodiny na věži instalovány nebyly. Věž byla v roce 1914 poškozena požárem od blesku. Již „chatrná“ věž byla opravena až v červenci roku 1924, její vnější stěny byly očištěny a vyspraveny. V roce 1927 byla fasáda kostela opatřena dvěma nátěry vápnem. Zatím však krov doznal dalších změn k horšímu, proto byl rovněž, ale jen zčásti, opraven. Drobné vady na střeše kostela byly opraveny v roce 1929. Revize hromosvodu byla provedena roku 1930, závady však nebyly odstraněny a další se vyskytly i na břidlicové krytině na střeše i věži kostela. Až v roce 1932 byl pořízen nový hromosvod, práce vykonala firma Paul Fischer z Uničova. V roce 1933 byl kostel zvenčí obílen a plánovala se také oprava střešní krytiny. V červenci posoudil stavební stav kostela stavitel Polzer z Města Libavé, výsledkem expertízy bylo např. to, že trhliny v klenbě kostela nejsou natolik vážné, aby se situace musela řešit.

V roce 1935 se ukázalo, že trámy v cibuli hlavní věže jsou ve špatném stavu a je nutné je opravit nejpozději v dalším roce. V říjnu byla do kostela zavedena elektřina, vybralo se asi 3.500,- Kč, přispěly Spolek sv. Terezie, Růžencový spolek, farní úřad, privátní osoby a další. Samozřejmě bylo nutné při instalaci elektřiny přihlídnout k vysoké vlhkosti kostela. Práce provedl Johann Schmidt z Potštátu.

Loď kostela byla klenutá, bez nosných sloupů, dlouhá 12 metrů a dlážděná mramorovými plotnami.¹³⁾ Hlavní vstup do kostela se nacházel v průčelí věže, kostel byl přístupný ještě z pravé strany, a to menšími dveřmi chráněnými dřevěným závětlím. Všechny tři vchody byly opatřeny dvojitými dveřmi z tvrdého dřeva se silnými železnými závorami. Ještě v roce 1945 bylo konstatováno, že zámky a kliky jsou dobré. Hlavní dveře do kostela a dveře do sakristie měly nejen zámky, ale i opěrné tyče ze silného železa. Západní přízemí kostela a věže tvořilo šest metrů dlouhou a tři metry širokou předsíň opatřenou dvojitými dveřmi, jejichž kliky a kování musely být udržovány v dobrém stavu. Ještě v posledních letech existence kostela byla

klenba modře vymalovaná a poseta zlatými hvězdami, na bočních stěnách byly malby provedené kobercovým ornamentem. Výmalba byla poškozována vlhkostí, která vzlínala od podlahy.

V roce 1924 byl po obvodu vnitřku celého kostela těsně nad podlahou namalován olejovou barvou pruh, který měl pomoci proti vlhkosti. Rovněž byly částečně restaurovány malby.¹⁴⁾ Olejový nátěr nakonec nepomohl a kvůli plísní působil nevzhledně, jak bylo konstatováno v roce 1928. I v roce 1934 bylo zjištěno, že zeď kolem kněžiště trpí (zejména na pravé straně) plísní, takže obraz hlavního oltáře se pravděpodobně tímto zničí. Vlhkost v kostele byla přes veškerou péči a větrání značná, ale byla vůle obraz zachránit.

V létě 1933 byla vsazena malovaná skla do oken v lodi, dvě malovaná okna v presbytáři byla pořízena již dříve.

Klenutá **sakristie** komponovaná na čtvercovém půdorysu (čtyři krát čtyři metry)¹⁵⁾ přiléhala z pravé strany ke kněžišti. Její výška činila jeden a půl sáhu, opatřena byla dvěma okny s tenkými železnými mřížemi. Kostel byl dlážděn kamennými (v posledních inventurách se uvádí mramorovými) plotnami, sakristie prkny. Poslední sakristie byla postavena na přelomu 18. a 19. století a nahradila původní, která byla pro svou vlhkost nepoužitelná. Měla dřevěný strop a dvě zamřížovaná okna. Její dřevěnou podlahu bylo třeba často opravovat, zdi totiž byly poškozeny. V roce 1925 byla do sakristie pořízena nová prkenná podlaha a opravila se tam stojící malá skříňka, roku 1928 byl opraven strop, narušený již od roku 1925, a místnost byla nově vymalována. Vstupní dveře do sakristie zvenku, ač dvojité, přece jen nebyly dostatečnou ochranou proti eventuálnímu vloupání – milovanský kostel byl 20. října 1931 vykraden.

Kostel byl pouze benedikován, ale není známo, kdo požehnání provedl.

Tehdy byl vybaven jen dvěma **oltáři**, tj. hlavním a vedlejším. Oba oltáře nebyly milovanskými původními oltáři, ale pouze jedním oltářem, pocházejícím ze zrušeného olomouckého kostela sv. Petra a Pavla.¹⁶⁾ Jejich součástí byly **oltářní obrazy** znázorňující Krista předávajícího klíče sv. Petrovi (též Primát sv. Petra; v kostele sv. Petra a Pavla býval na hlavním oltáři) a obraz Boha Otce (býval na vedlejším oltáři). Obrazy namaloval v roce 1754 význačný olomoucký barokní malíř Josef Ignác Sadler.¹⁷⁾ Krásný olomoucký hlavní oltář zhotovený ze dřeva byl ale pro kostel v Milovanech nepřiměřeně velký, proto byl rozdělen na dvě části. Jeho spodní část s mensou byla použita pro milovanský hlavní oltář a horní část pro boční oltář. Povrchová úprava, mramorování a zlacení obou oltářů bylo tedy stejné, oltáře byly provedeny ve žluto-bílé a hnědo-červené barevné kombinaci. Tabernákl, postavený na zděném oltářním podstavci, byl čistě provedený, se zlacenými ozdobami a sochami dvou andělů a čtyřmi

vázami – vše alabastrované a zlacené. Obrazy byly adjustovány v černě natřených rámech. Na konci července roku 1933 byl hlavní oltář nově pozlacen.

Obraz Krista předávajícího klíče sv. Petrovi visel za hlavním oltářem na zdi v závěru presbytáře. Vlivem vysoké vlhkosti velmi trpěl, roku 1925 bylo plátno na spodním okraji chatrné a bylo třeba obraz podložit novým lněným plátnem.

Oltářní architekturu doplňovaly dvě velké alabastrované sochy rodných bratrů proroka Mojžíše (vlevo) a napravo velekněze Árona. Stály na dvou dřevěných sloupech v závěru presbytáře. Na z velké části pozlaceném nástavci byla rovněž pozlacená a sedmi pečetěmi opatřená kniha, přes kterou přecházel pozlacený paprsek. Do retabula byl vsazen obraz patronky kostela sv. Kateřiny, adjustovaný v černém rámu se zlacenými lištami.

Rovněž alabastrovaný tabernákl **vedlejšího oltáře**, stojící na zděném fundamentu, se dvěma anděly a dvěma vázami, byl také krásně zdobený a zlacený. Tento oltář byl zasvěcen Matce Boží, v jeho centru ale býval Sadlerův obraz Boha Otce, obraz Apokalypsy a také obraz Panny Marie Svatokopecké v černém rámu se zlacenými lištami, na němž byl zlacený paprsek a vyryté jméno Ježíšovo. U dvou posledních obrazů neznáme autora.¹⁸⁾ Portatile konsekroval Otto Honorius hrabě von Eckh, pro jeden oltář v roce 1935 a pro druhý o dva roky později.

Asi od dvacátých let byly boční oltáře dva. Na evangelní straně byl oltář se sochou sv. Josefa, na epištolní straně oltář se sochou Nejsvětějšího Srdce Páně. Na něm byla postavena i jedna ze soch Panny Marie Lurdské, které kostel vlastnil.

Na čestném místě byla postavena i socha Nejsvětějšího Srdce Panny Marie. Tu a zároveň i sochu Nejsvětějšího Srdce Ježíšova pořídili manželé Josef a Amalie Grohmannovi z přifařené obce Zigartic. Tyto sádrové sochy vysoké 80 cm byly požehnány v létě roku 1917, dochovaly se až do likvidace kostela, kdy byly spolu s ostatním vybavením odvezeny.¹⁹⁾

V presbytáři, za mříží oddělující ho od lodě, stála krásná **zpovědnice**. Dostatek světla pronikal do kněžiště skrze dvě malovaná okna.

Podstavec **křtitelnice** byl světlomodře mramorován, ozdoby zlacené. Kotlík na svčenu vodu byl cínový, opatřený zámkem, na jeho poklici byl tradičně vyobrazen křest Krista v Jordánu a v paprsku Duch svatý. Figury byly alabastrované a ozdoby na víku zlacené.

Stěny kostela lemovaly **obrazy** křížové cesty z roku 1830, dar neznámého dárce. **Kazatelna** byla zdobena bílými nezlacenými štukami.

Lurdská jeskyně s dřevěnou sochou Panny Marie vysokou 1,70 byla instalována v roce 1902. Sochu („na věčnou památku“) pořídil milovanský občan Johann Mück, dodala ji firma Johann Heidel, jeskyni zhotovila firma Schubert z Hranic. Na údržbu byla složena fundace 40,- Korun. Sochu Panny Marie

Lurdské lemoval kovový rám s elektrickými objímkami a liliovými skleněnými stínidly a žárovkami.²⁰⁾ O jejím osudu se dočteme níže.

Lurdská jeskyně instalovaná v Drahotuších. Foto Jana Krejčová, 2011.

Z **bohoslužebného náčiní** se v inventáři uvádí velký pozlacený kalich s paténou, zdobený květinovými ornamenty (rytými?) a vyobrazeními Panny Marie, sv. Augustina, sv. Jana Nepomuckého a bl. Jana Sarkandera (v emailu?). Na noze(?) kalichu byl nápis: „A. R. E. P. AVgVstlno SChMIDt faCtVs pro tunc Priore Gebitschensi“, pocházel tedy z jevíčského kostela Nanebevzetí Panny Marie, patřícího obutým augustiniánům, který byl zrušen v roce 1784. Kalich vážil jeden pfund 31 lotů, zhotoven byl z patnáctilového stříbra, jeho cena v době, kdy byl kostelu darován náboženským fondem, byla 78 zlatých 45 krejcarů. Druhý kalich byl zhotoven z pozlaceného stříbra, zdoben květinovými ornamenty a několika hlavičkami andílků. Na noze kalichu byly tyto nápisy: „I. H. E. S. V. S.“, níže „C. HR. I. S. TV. S.“ a na podstavci: „Anno 1606 ist dieser Kelch gemacht und verordnet worden in diese Kirche Mülwes für das Gelt welches der gotselige edler her gestreinger und ehrenvester her Dietrich der elter Podstatski von Prusinowitz gewesener her auf der Bodenstat zu der selber Kirchen verthestiert hat“ a „Consecratus est anno 1724 den 8 Augusti“, vedle byl znak (dárce) s písmeny „D. P. V. P. (Dietrich Podstatski von Prusinowitz)“.²¹⁾ Kalich vážil 1 pf 15,5 lotů, stříbro bylo jedenáctilové, ceněn byl na 47 zlatých 45 krejcarů. Stříbrnou paténu pro nemocné daroval olomoucký arcibiskup Maxmilián Josef sv. pán von Sommerau-Beckh (1769–1837–1853).

K dalšímu povinnému vybavení kostela patřily monstrance, v tomto případě měděné, postříbřené a pozlacené, jedna z nich sice s několika špatnými kameny, ale zato s vloženými částčkami sv. Kříže a s přiloženou autentikou. Dále pozlacené ciborium, dva postříbřené pacifikály s pozlaceným korpusem Krista, patény k nemocným a nádobka na svčenu vodu s kropáčem; další náčiní bylo

zhotoveno z mosazi a cínu. Je třeba jmenovat ještě 14 velkých oltářních svícňů a dva menší, 14 kusů ornátů a mešních rouch (vše stav v roce 1805). Tehdy je zapsána i vyřezávaná a zdobená socha Vzkříšeného Krista, velký procesní kříž, smuteční kříž, šest tyčí k nebesům, červeně a bíle či zeleně a bíle zdobených a také svatý hrob. Neuvádíme zde všechny předměty zapsané v inventáři z roku 1805, jen ty nejdůležitější. Soupis majetku kostela bude uveden níže a bude se vztahovat k době transferu církevního majetku.

Kůr, pořízený náboženským fondem teprve v roce 1796, byl zděný, uzavřený dveřmi se zámkem. Na něm stojící **varhany** měly 14 rejstříků, jejich skříň byla bohatě zdobena, ale nezlacena. V září 1933 se přikročilo k opravě varhan, práce provedl berounský varhanář Richard Mader, honorář činil 3.500,- Kč. Během světové války byly totiž píšťaly odebrány a teprve v roce 1933 byly pořízeny nové. Varhany byly vyčištěny, varhanní skříň natřena a měchy vylepšeny.

Zvonů měl kostel sv. Kateřiny v roce 1805 pět. Velký zvon ulitý v roce 1563 vážil 10 centnýřů. Výrazně menší byl další zvon o váze 1 centnýře 40 liber a malý 90 librový zvon o průměru 48 cm. Nejmenšími byly mešní zvon sv. Floriána a sv. Donáta z roku 1780 (68 liber, průměr 35 cm, Wolfgang Straub) a sanktusník.²²⁾ O rekvizici zvonů se korespondovalo v listopadu roku 1916. Tři nové zvony byly dodány, požehnány a zavěšeny v srpnu 1924, povolení konzistoře bylo vystaveno 17. června.²³⁾

Majetek kostela²⁴⁾ byl posledně dělen na vlastní jmění kostelní a jmění nadační. Peníze měl kostel vloženy na vkladních knížkách v Bruntále a ve Vratislavi. Příjmy činily obvykle štolové poplatky, dary do zvonečku (pytlíčku), sbírky pro kostel, sbírky u Božího hrobu, dary jednotlivců, církevní příspěvky apod. Výdaji pak byly např. plat faráře, odměny varhaníkovi, šlapači měchů, kostelníkovi, ministrantům a „zametačce“ v kostele. K běžným výdajům patřily platby za praní kostelního prádla, poštovné, otop, úklid ve farní kanceláři, nákup hostií, ale i tiskovin a formulářů (kněží si běžně platili i katalogy kněží či zprávy kurie apod.), notový materiál, později i žárovky. Poslední zápis je datován 31. prosince 1945, výkaz tehdy podepsal P. Karl Zink. Posledním kostelníkem byl Stefan Kunnert. Samozřejmě konec církevního života v obci nemohl přežít ani spolek sv. Terezie, který při kostele fungoval od roku 1939.²⁵⁾

Nějaké opravy kostela se prováděly v roce 1920 za P. Františka Štastného. Na další stavební opravy na kostele a faře byl, jak sdělila okresní politická správa v Moravském Berouně, odsouhlasen rozpočet 25. dubna 1924 ministerstvem školství a národní osvěty ve výši 23. 095,35 korun. Příspěvek ve výši 6.410,21 Kč poukázala 7. května 1926 náboženská matice.²⁶⁾ Poslední opravy se prováděly ještě v roce 1930.

Nevelká přízemní **fara**,²⁷⁾ stavení č. p. 52 (délka osm sáhů na šířku pěti sáhů), byla znovu vybudována nákladem náboženského fondu již v roce 1784 či 1786. Měla dva obytné pokoje pro kněze (s rákosovým stropem), čeledník (s dřevěným stropem), spižírnu, malou kuchyni a sklep. Větší pokoj určený pro kněze měl dvě okna, menší pokoj jen jedno. Vzhledem ke klimatickým podmínkám byla k těmto oknům k dispozici ještě zimní okna a také okenice z měkkého dřeva. Také u pokojů byly letní a zimní dveře (žlutě natřené) a kamna. Čeledník měl dvě okna, jedno dvojité a druhé s okenicí. Pravděpodobně pro hosty byla určena letní světnice s jedním oknem a kamínky, situovaná na půdě nad chodbou. Střecha fary byla v roce 1805 pokrytá šindelem stejně jako ze dřeva zhotovená chodba vedoucí od zadního vchodu na dvůr a dále do zahrady. K faře patřil dřevník, stodola pět a půl sáhu dlouhá, malá konírna, kravín (oboje 5 sáhů na 1 ¾ sáhu), komora na řezanku, kurník, malý vepřín a sýpka. Celá plocha fary, hospodářských budov, dvora a zahrady činila 19 x 15 sáhů.

V roce 1917 fara vypadala následovně: Dům se čtyřmi pokoji, postavený v roce 1786 z pevného materiálu, zabíral plochu 146 m² (původně 120 m²) a byl velmi vlhký. Vchod byl chráněn závětrím, jehož průčelní strana byla postavena z prken a postranní stěny z cihelného zdiva. K němu vede schodiště z kamenných desek, vstupovalo se dvoukřídlými dveřmi. Dům byl chodbou dlážděnou kamennými plotnami rozdělen na dvě hlavní části, v levé za dvoukřídlými dveřmi měl své dvě místnosti farář, pravá část byla vyhrazena služebnictvu a kuchyni. V pokoji dobře sloužila kachlová kamna z roku 1912, do kuchyně vedly jednoduché spojovací dveře se čtyřmi tabulkami skla. Ke kuchyni patřila i spiž s jedním malým oknem a železnou tyčí na jeho zabezpečení, dlažba tam byla kamenná, stejně jako ve sklepech. Schody do sklepa ovšem byly vysoké a tudíž nepohodlné, místnost v podkroví měla palubovou podlahu. Stropy byly rákosové, podlahy vesměs prkenné (z roku 1912), natřené, kastlová okna byla opatřena mřížemi, dveře zase zámky. Střecha byla pokrytá břidlicí a oba komíny opraveny.

Dřevěná kůlna na dvoře shnila a spadla, stáj se seníkem byla v pořádku, chlívek pro vepře byl rovněž dostatečně dobrý. Suchý záchod byl patřičně vyhloubený a vycementovaný.

V roce 1922 byl v kuchyni zaznamenán růst dřevokazné houby a vlhkost, houba se rozšířila i do farní kanceláře. K opravám došlo až o dva roky později, rovněž střecha fary byla opatřena novou břidlicí. V následujícím roce se řešila poškozená brána a zahradní plot, potom zase zchátralý dřevník a septik, který naléhavě potřeboval opravu. Pořízeno bylo nové čerpadlo ke studni v zahradě. Dřevník čekala oprava až v roce 1927 v souvislosti s úpravou stodoly a střechy. V dalších letech se

vyskytla potřeba opravit pergolu před vchodem do fary, plotu ze strany cesty do kostela a stodoly.

Další opravy vnitřních prostor fary včetně sociálního zázemí se prováděly v roce 1931 za P. Josefa Absolona, který proto měl nějaké problémy s místním kostelním konkurenčním výborem.

Hřbitov se rozkládal na nepravidelném půdorysu kolem kostela a byl obehán nízkou kamennou zdí (v roce 1917–1924 již značně poškozenou), proti jeho vchodu stával dřevěný červeně natřený kříž. Místo pro pohřbívání nepokřtěných bylo vyčleněno u vnější hřbitovní zdi. Hřbitov byl požehnán na podzim roku 1784. V roce 1925 byla opravena brána hřbitova včetně dvou sloupků.

Do farnosti patřily od roku 1784 Zigartice se svou kaplí zasvěcenou sv. Janu Nepomuckému, církevní patronát držela Náboženská matice.²⁸⁾ Generální vizitaci provedl např. arcibiskup v květnu 1901 Theodor Kohn.²⁹⁾

Písemnosti farního úřadu v Milovanech byly uloženy ve farním archivu, tak jak to bývalo běžné. Zůstaly tam až do zániku farnosti v roce 1946, kdy byly odvezeny a deponovány až do roku 1961 v budově farního úřadu v Drahotuších. Tehdy soupis archiválií pořídil tehdejší potštátský archivář Ivan Krška a převzal je do svého archivu. Tam zůstaly až do jejich převzetí Okresním archivem v Olomouci dne 25. září 1961. Archiválie z let 1744–1946 z fondu milovanské fary byly pořádány v srpnu roku 1963. Materiál se jistě vzhledem k odsunu obyvatel a vzhledem k přesunům archiválií nedochoval v úplnosti.³⁰⁾ Část archiválií cenných především pro rekonstrukci vybavení kostela sv. Kateřiny se zachovala na olomouckém arcibiskupství. Můžeme si tedy doplnit představu o tom, jak vypadal interiér kostela v době, kdy ještě plně sloužil svému účelu.

Vzhledem ke zřízení vojenského prostoru k 15. říjnu 1946 nutně musel následovat přesun církevního majetku do vnitrozemí, který zpočátku probíhal za pomoci vojenských orgánů. Z dokumentů vyplývá, že živelný zájem o církevní inventář ze strany farností předcházela rozhodnutím konzistoře. Ta byla o nové situaci vyrozuměna jako poslední až 24. října, a to ještě neoficiálně. V dubnu 1947 konzistoř přikročila ke jmenování tzv. provizorů, kteří byli pověřeni správou farností na Libavsku. Pro farnost Milovany (Milovany, Zigartice) byl provizorem určen P. Rudolf Weintritt, tehdejší farář v Potštátu.³¹⁾

Jako první projevil zájem o přesun církevního majetku z Milovan P. Josef Brhel z Drahotuší, P. Augustin Spurný z Nového Hrozenkova-Karolíniny Huti, po nich také P. Oldřich Beránek z Klenovic na Hané a P. František Nerad z Polkovic. Hned v lednu roku 1947 se na možnost získání některých předmětů dotazovali rovněž faráři z Jiříkova, Lešné a Rudoltic ve Slezsku.³²⁾

Povolení arcibiskupské konzistoře P. J. Brhel získal 29. října 1946, téměř celý inventář byl převezen do Drahotuší 4., 5., 6. a 8. listopadu 1946 a uložen

na „faře a v kostele v přilehlé kapli, jakož i v kryptě pod kostelem. Poněvadž dveře do krypty jsou t. č. zamrzlé tak, že tam přístup je nesnadný“, slíbil farář konzistoři 29. ledna 1947 seznam poskytnout později. Zbývá dodat, že se majetek odvázel pěti-tunovým vozem stěhovací firmy František Sedlák, konc. nákladní doprava v Milenově. Z korespondence vyplývá, že nebylo jasné, kdo uhradí náklady za odvoz, zda farní úřad či konzistoř, nakonec P. J. Brhel účet zaslal konzistoři.

Seznam převezených předmětů:

„A. Paramenta

1. Ornát bílý, brokátový, zlatem vyšíváný, s příslušenstvím, starší. – 2. Ornát bílý, brokátový, strojově vyšíváný, s příslušenstvím, starší. – 3. Ornát bílý, hedvábný, zlatem vyšíváný, s příslušenstvím, starší. – 4. Ornát bílý, stříbrem lemovaný, přestárlý. – 5. Ornát bílý, brokátový, ručně vyšíváný, starý. – 6. Ornát bílý, ručně vyšíváný, přestárlý. – 7. Ornát bílý, tkaný, stříbrné porty, starý. – 8. Ornát cele zlatý, tkaný, starší. – 9. Ornát červený, stříbrem vyšíváný, starší. – 10. Ornát červený, brokátový, zlatem vyšíváný, starší. – 11. Ornát červený, sametový, ručně vyšíváný, starý. – 12. Ornát zelený, zlatem vyšíváný, zánovní. – 13. Ornát černý, zlatem vyšíváný, zánovní. – 14. Ornát fialový, brokátový, s portami, starý. – 15. Pluviál bílý, zlatem bohatě vyšíváný, starší. – 16. Pluviál černý, stříbrem strojově protkávaný, starý. – 17. Pluviál fialový, přestárlý. – 18. Štóra bílá, zlatem vyšívána, starší. – 19. Štóra bílá, stará. – 20. Štóra fialová, stará. – 21. Velum bílé, staré. – 22. Velum potřhané, přestárlé. – 23. Velum zlatem vyšívané, starší. – 24. Humerále, dvě, starší. – 25. Alby, tři, starší. – 26. Rochety, dvě, starší. – 27. Cingulum, jedno, staré. – 28. Purifikatoria čtyři. – 29. Korporalia, třináct. – 30. Paly, šest. – 31. Komže červené, s límcí (tři límce), pět kusů, starší. – 32. Komže fialové, s límcí, tři kusy, starší. – 33. Rochety kostelnické, šest. – 34. Rochety ministrantské, devět. – 35. Antipendia: bílé (čtyři), červené (dvě), fialové (dvě), černé (jedno). – 36. Oltářní plachty, tři spodní, třináct vrchních, tři menší nástavky. – 37. Oltářní příkrývka, jedna. – 38. Závěsy ke kazatelně, tři kusy červené, tři fialové, čtyři červené staré. – 39. Velum na SS (Nejsvětější svátost), tylové. – 40. Rouška pod monstranci. – 41. Dvě fialové korouhve, staré. – 42. Dvě červené korouhve, zánovní. – 43. Baldachýn, červený, starý. (Poslední inventáře uvádějí baldachýn v hodnotě 180,- korun a dále např. čtyři pluviály v ceně 300,- K, sedmáct kasulí v hodnotě 300,- korun.)

B. Bohoslužebné nádoby

1. Monstrance, novější. – 2. Monstrance, stará, poškozená³⁹⁾ (jedna z nich byla monstrance s ostatkem sv. Kříže ceněná na 36,-). – 3. Ciborium, novější. – 4. Kalich, novější. – 5. Kalich, starší. – 6. Kalich, starý (poslední inventáře uvádějí jen „kalich a paténa z kovu, 1 kus, 78,- K“). – 7.

Relikviář. – 8. Patény kalichové, tři. – 9. Patény k zaopatřování, dvě, staré. – 10. Nádobka na sv. oleje, trojdílná.

C. Bohoslužebné knihy

1. Misál z r. 1913. – 2. Misál z r. 1863. – 3. Misál pro sloužení mší za zemřelé z r. 1852. – 4. Misál pro sloužení mší za zemřelé z r. 1739. – 5. Agenda z r. 1745. – 6. Agenda z r. 1873. – 7. Agendy nové: I, I, II, II, II, III, III, IV/IV, IV/IV atd., devět svazků. – 8. Perikopy, německé, z r. 1905. – 9. Benedictio sponsae, modlitby.

D. Obrazy, rukou připsáno „v Olomouci“

1. Obraz hlavní oltářní: Primát sv. Petra, 4 x 2,50 m, potřhaný, zteřelý, přes 100 let.³⁹⁾ – 2. Obraz sv. Kateřiny, 1,50 x 1,20 m, olej, novější. – 3. 14 obrazů křížové cesty, s německými nápisy, 1 m x 90 cm, staré. – 4. Postní obraz na plátně, fialový, velký kříž, dřevěné tyče na zatížení (v posledních inventurách je označen jako oltářní postní obraz v hodnotě 100,- korun).

E. Sochy, rukou připsáno „v Olomouci“

1. Socha Mojžíše, dřevěná, 2 m, z pozadí hlavního oltáře. – 2. Socha Árona, dřevěná, 2 m, z pozadí hlavního oltáře. – 3. Sochy andělů, dřevěné, hnědý nátěr, 1,50 m, z vrcholu pozadí hlavního oltáře, dvě. – 4. Sochy andělů, dřevěné, bílý nátěr, 1,30 m, dvě, symetrické, z bočního oltáře. – 5. Sochy andělů, 60 cm, symetrické, červený nátěr. – 6. Sochy andělů, 80 cm, symetrické, bílý nátěr. – 7. Sošky dvou andělů, 60 cm, symetrické. – 8. Sošky dvou andělů, 60 cm, symetrické, na řezaných podstavcích. – 9. Socha P. Marie Lurdské, dřevěná, 1,70 m. – 10. Socha sv. Antonína s Jezulátkem, hnědá, 70 cm. – 11. Soška sv. Jana Křtitele, tmavá, 60 cm. – 12. Soška Božského Srdce Páně, bíle-červená, 90 cm. – 13. Soška sv. Josefa s Jezulátkem, modře-červená, 50 cm. – 14. Sošky, skleněné, dvě, Božského Srdce Páně a Srdce Panny Marie, 25 cm. – 15. Soška Jezulátka, bíle-modře-červená, 45 cm (hodnota 20,- korun je uvedena v posledních inventurách). – 16. Soška Zmrtvýchvstalého

Drahotuše, soška Beránka božího z oltáře neznámého původu.
Foto Jana Krejčová, 2011.

Pána, dřevěná, 40 cm (v posledních inventurách je uvedena jeho cena ve výši 1,- koruny). – 17. Socha Pána Ježíše v hrobě (Boží hrob), 1,80 cm (v posledních inventurách se uvádí i jeho příslušenství, celé v hodnotě 50,- korun). – 18. Soška P. Marie Lurdské, dřevěná, 60 cm. – 19. Soška Srdce P. Marie, sádra, 80 cm. – 20. Soška Božského Srdce Páně, sádra, 80 m, symetrická s předešlou. – 21. Soška sv. Josefa, sádra, 50 cm. – 22. Soška P. Marie s Děťátkem, sádra, 40 cm. – 23. Soška P. Marie Lurdské, sádra, 60 cm. – 24. Soška P. Marie s Děťátkem. Jedna z uvedených mariánských soch byla ceněna na 50 korun.

Drahotuše, barokní soška andílka neznámého původu. Foto Jana Krejčová, 2011.

F. Jiné bohoslužebné předměty

1. Zpovědnice, velká, krytá-dubová. – 2. Křtitelnice, dřevěná, menší, se sousoším sv. Jana (Křtitele, pozn. autorky), P. Ježíše a Ducha sv. – 3. Nástěnný kříž, 1,30 x 0,70 m. – 4. Svícen pro paškál, 1,50 m. – 5. Šest kovových zlacených oltářních svícňů, 70 cm. – 6. Dva dřevěné svícny malé, 45 cm. – 7. Dva kovové svícny malé, 40 cm, zlacené. – 8. Dva kovové svícny malé, 30 cm. – 9. Dva trojramenné kovové svícny zlacené, 50 cm. – 10. Šest dřevěných svícňů, 45 cm. – 11. Čtyři dřevěné svícny černé, řezané, 80 cm. – 12. Jedna kovová zlacená lampa pro věčné světlo (v posledních inventurách se uvádí China-Silber, dva kusy, celkem v ceně 100,- K). – 13. Jeden kovový víceramenný lustr, 1 x 1 m, s lanem (z posledních inventur je zřejmá jeho hodnota – 84,- korun). – 14. Jeden dřevěný svícen pro paškál, 1,70 m. – 15. Jeden nástěnný

kříž dřevěný, 1,30 x 0,50 m. – 16. Jeden zvonek u sakristie, s dřevěnou přípravou. – 17. Jedno táhlo ke zvonku u sakristie, se zlaceným kováním, staré, poškozené. – 18. Kovový rám kol sochy P. Marie (Lurdské, pozn. autorky) s elektrickými objímkami a liliovými skleněnými stínidly a žárovkami.³⁵⁾ – 19. Dvě kovo-skleněné svítily na žerdích, 3 m. – 20. Dva kříže na žerdích 1,80 m, bílý a černý, k průvodům. – 21. Šest žerdí na korouhve se zlacenými křížky u vrchu, 3 m. – 22. Jedna žerd se zlaceným zaostřeným hrotem, s praporem (obraz sv. Aloise, tj. korouhev, pozn. autorky). – 23. Jedna dřevěná žerd s kovovou trojramennou násadou (triangl) pro svíce. – 24. Jeden dřevěný stojatý kříž zlacený, 70 cm. – 25. Dvě kostelnická rozžehadla na žerdích. – 26. Jeden ruční malý zvonek k bočnímu oltář, jeden zvonek k zaopatřování. – 27. Jedna dřevěná kád na svěcenou vodu. – 28. Dvě staré kaditelnice. – 29. Dva zrcadlové reflektory se žárovkami. – 30. Dvě skleněné koule se žárovkami a závěsy kovovými. – 31. Jeden teplomet (radiátor), nechráněné topné tělísko. – 32. Jeden zvonek z věže farního kostela, váha asi 30 kg, nápisy: In honorem s. Floriani et s. Donati – Fusa a Wolfgango Straub Olomucy 1780, s obrazy (tj. reliéfy, pozn. autorky) sv. Floriána a Donáta.³⁶⁾ – 33. Tři oltářní mramorové kameny (altare portatile) z hlavního a bočních oltářů. – 34. Betlémská jeskyně s figurkami (jesličky), hodnota činila dle posledních inventur 500,- korun! – 35. Pult na misál, prasklý. – 36. Pytlík se zvonečkem na vybírání peněz. – 37. Dva cínové stojaté křížky, jeden 30 cm, druhý 35 cm. – 38. Bedna se žárovkami. – 39. Oltářní koberec, zánovní, 4 x 2,50 m. – 40. Oltářní koberec, starý. – 41. Dva oltářní polštáře. – 42. Jeden smeták na žerdi, 4 m.“

V seznamu P. Brhela chybí hudební nástroje, uváděné i v posledních inventurách, tj. klarina a viola se smyčcem v hodnotě 4,50 korun. V seznamu ani nevyčteme, že některé předměty do vybavení kostela si nechával milovanský farář posílat ze známé vídeňské firmy Kunst-Anstalt für Weberei, Gold & Seidenstickerei Ludwig Kottal, Wien, Lyon, Fabrik von fertigen Kirchenparamanten und Kirchenmetallgegenständen (Wien, Rothenturmstrasse 29), v posledních letech 19. století to byly např. čtyři niklové pozlacené oltářní svícny, kaditelnice či dvě kasule.³⁷⁾ Dále seznam obsahuje:

„I. Matriky

Křestní: 1. sv. pro obec Milovany, r. 1786–1829, Zigartice 1786–1827. – 2. sv., pro obec Milovany 1830–1892. – 3. sv., pro obec Zigartice 1828–1892. – 4. sv., pro obec Milovany, Zigartice 1893–1934. – 5. sv., pro obec Milovany, Zigartice 1935–1946. – 6. sv., pro obec Milovany, Zigartice 1875–1897 (latin.).

Oddavkové: 1. sv. pro obec Milovany, Zigartice 1786–1860. – 2. sv. pro obec Milovany, Zigartice 1861–1892. – 3. sv. pro obec Milovany, Zigartice 1893–1946. – 4. sv. pro obec Milovany, Zigartice 1875–1897 (latin.).

Úmrtní: 1. sv. pro obec Milovany, Zigartice 1786–1848. – 2. sv. pro obec Milovany 1849–1939. – 3. sv. pro obec Zigartice 1849–1941. – 4. sv. pro obec Milovany, Zigartice 1940–1946. – 5. sv. pro obec Milovany, Zigartice 1875–1897 (latin.).

Biřmovací, odpadlých, navrátilých se (zpět do církve, pozn. autorky), 1. sv. pro obec Milovany, Zigartice 1914–1942.

II. Repertáře

Rodné a křestní: 1. sv., od r. 1786–.

Oddavkové: 1. sv., od r. 1786–.

Úmrtní: 1. sv., od r. 1786–.

Celkem 19 svazků matrik s repertáři.

III. Jedna skříň farní archiv (2 m x 1,20 m x 50 cm) s archiváliemi.

IV. Církevní pokladna, dřevěná, kovaná. V ní uloženo: sedm vkladních knížek, pojistky kostela a fary, pojistky dp. Zinka, nadační listy, pozemkové archy, soupis křížů a soch, reversy, farní razítka a klíče od kostela a fary.

V. Účetní knihy farního kostela v Milovanech 1. sv. 1786–1815. – 2. sv. 1816–1840. – 3. sv. 1841–1861. – 4. sv. 1862–1902. – 5. sv. 1903–1945.

Účetní knihy filiálního kostela Zigartice³⁹⁾ 1. sv. 1794(?)–1821. – 2. sv. 1822–1883. – 3. sv. 1884–1945.

Chudinského ústavu v Milovanech

1. sv. 1796–1825. – 2. sv. 1826–1858. – 3. sv. 1859–1938.

Chudinského ústavu v Zigarticích

1. sv. 1828–1899. – 2. sv. 1900–1938.

VI. Pokladní deníky, 7 sv. (větší formát), 11 sv. (menší formát)

VII. Jednací protokoly

1. sv. 1918–1939. – 2. sv. 1939–1946.

VIII. Tabella nadační, 1 sv.

IX. Opisy nadačních listů, 1 sv.

X. Liber missarum fundatarum, 1 sv.

XI. Inventář kostela v Milovanech a Zigarticích, 1 sv.

XII. Inventář fary v Milovanech, 3 sv.

XIII. Pamětní kniha od r. 1901, 1 sv.

XIV. Ohlášky bohoslužeb

1. sv., 1926–1942. – 2. sv., 1943–1946.

XV. Ohlášky snoubenců, od r. 1889, 1 sv.

XVI. Štólová kniha

1. sv. 1872–1920. – 2. sv. 1921–1946.

XVII. Zvonečková kniha

1. sv. 1905–1941. – 2. sv. 1942–1946.

XVIII. Kniha náboženských spolků, 1 sv.

XIX. Členská kniha spolku sv. Terezie, 2 sv.

XX. Jednací protokol církevní rady, 2 sv.

XXI. Soupis poplatníků farní obce, 1 sv.

XXII. Pokladní deník církevní rady, 2 sv.

XXIII. Kniha vydání faráře z vlastního, 1 sv.

XXIV. Seznam kapitálů, od r. 1791–1842, 1 sv.

Celkem 79 svazků.“

Zároveň byl převezen soukromý majetek P. Karla Zinka (resp. jeho hospodyně), k tomu byl pořízen

následující seznam, který má také vypovídací hodnotu:

„1. skříň na šaty, světlá. – 2. Postel, světlá. – 3. Noční stolek, světlý. – 4. Stůl asi 1 m x 60 cm, světlý. – 5. Dvě židle, světlé. – 6. Květinový stojan, světlý. – 7. Skříň na šaty, tmavá. – 8. Skříň na příbor, tmavá. – 9. Skříň na příbor, tmavá. – 10. Noční stolek. – 11. Porculánová mísa se džbánem. – 12. Skříň na šaty. – 13. Postel s drátěnou vložkou. – 14. Noční stolek. – 15. Klekátko. – 16. Sedm židlí. – 17. Otoman. – 18. Dva úzké koberce (běhouny). – 19. Dvě předložky k posteli. – 20. Postel s drátěnou vložkou. – 21. Zásuvník s velkým zrcadlem. – 22. Stůl pokojový. – 23. Dvě židle. – 24. Dva kulaté stolky. – 25. Stojan květinový, proutěný. – 26. Stojan květinový, dřevěný. – 27. Čtyři menší stojany na knihy. – 28. Knihy (německé) ze tří menších stojanů. – 29. Železná kamna s troubami. – 30. Závěs k posteli. – 31. Tři pytlivé vložky do oken. – 32. Fialová skleněná váza. – 33. Obraz Božského Srdce Páně (rodinný), 50 x 40 cm. – 34. Stojatý kříž dřevěný, pozlacený, asi 40 cm. – 35. Stojatý kovový křížek, asi 40 cm. – 36. Třináct malých kompotových misek a dvě větší. – 37. Jedna solnička, čtrnáct talířů, tři dortové podnosy, pět starých čajových sklenic. – 38. Osm likérových skleniček s podnosem, dvě cukřenky skleněné, jedna sklenice na ocet. – 39. Jeden podnos kovový, jeden podnos porculánový, obrázek Pia XI. (papež, pozn. autorky) v rámečku. – 40. Nový šamotový sporák. Věci vesměs starší, opotřebované.“

Soupis inventáře farního úřadu v Milovanech, který také P. J. Brhel poskytl konzistoři, se nedochoval. Betlém čili jesličky pocházející z Milovan si z Drahotuší odvezl P. František Sečkář,³⁹⁾ provisor v Jiříkově, protože jeho kostel žádné neměl. Převoz oznámil 14. ledna 1947 olomoucké konzistoři. Některá paramenta, která již byla deponována v Drahotuších, byla v lednu 1947 převezena do Klenovic na Hané, seznam, který vyhotovil P. Oldřich Beránek, se nedochoval a klenovický farář byl o něj konzistoři upomínán ještě 8. března 1947. Také nádoby na svaté oleje byly přesunuty, a to 28. března 1947 z Drahotuší do Rudoltic ve Slezsku.

Zachovala se korespondence ve věci oltářního Sadlerova obrazu Krista předávajícího klíče sv. Petrovi (Potestas clavium). Již 28. března 1947 oslovil P. Josef Brhel arcibiskupskou konzistoř: „Prosím o laskavou zprávu, zda mohu velký obraz z hlavního oltáře z Milovan, zničený a potřebující neodkladné opravy, zaslati Chrámovému družstvu v Pelhřimově, které je ochotno obraz dáti svým nákladem opravit. Naše jednání v tom směru s památkovým radou je doposud bezvýsledné. Obraz zde velmi překáží a ve vlhké kapli podléhá rychle zkáze“. V tomto případě se snad ani nedá mluvit o zachraňování církevního majetku. Pravděpodobně 7. května 1947 se tedy do Drahotuší dostavil předseda památkové rady asesor P. Petr Křivák,⁴⁰⁾ ovšem výsledek jeho

expertízy není znám a bohužel není zatím známý ani osud tohoto obrazu. Jen zápis v konzistorní knize přijaté korespondence z 30. června 1947 se ještě zmiňuje o spisu o obrazech a sochách z Milovan.

Drahotuše, menza oltáře neznámého původu. Foto Jana Krejčová, 2011.

V depozitářích Římskokatolické farnosti v Drahotuších jsou uloženy některé předměty neznámého původu, které mohou pocházet buď z milovanského nebo zigartického kostela, např. menza oltáře, rozměrná zadní deska k betlému, štítky k obrazům křížové cesty s německými texty, barokní soška andílka. Socha Lurdské Panny Marie byla krátce po převozu do Drahotuší instalována do jeskyně umístěné v sakristii. Obrazy křížové cesty menšího formátu, od roku 1947 umístěné v kaplích křížové cesty na drahotušském hřbitově, pravděpodobně pocházejí ze Zigartic. Jsou opatřeny německými nápisy, jedno zastavení je signováno: F. Winkler pinxt. 1873. Bohužel nejcennější věci, např. obrazy Josefa Ignáce Sadlera či sochařská výzdoba původního oltáře pocházejícího z Olomouce, nebyly nalezeny.

Ovšem vůbec první, kdo požádal olomouckou arcibiskupskou konzistoř o povolení k odvozu kostelního inventáře z některého z kostelů na Libavsku (24. října 1946) byl farní úřad v Novém Hrozenkově,

Drahotuše, štítky z obrazů křížové cesty neznámého původu. Foto Jana Krejčová, 2011.

resp. tamní farář P. Augustin Spurný. Povolení bylo 8. listopadu 1946 specifikováno, mezi obcemi byly jmenovány i Milovany. Proto 20. listopadu 1946 mohl poprosit o to, „aby měl první právo na tyto předměty, které stojí ještě na místě“, v Milovanech to byly „varhany, budou-li volny“ a „jiné kousky, jako obraz apod.“.

Shodou okolností týž den, tj. 20. listopadu 1946, dala konzistoř P. Oldřichu Beránkovi, faráři v Klenovicích na Hané, plnou moc k tomu, „aby zajistil, popř. přestěhoval církevní majetek“ ve vyjmenovaných farnostech, mezi tím i v Milovanech. V povoleních nikdy nechybělo ponaučení: „O přestěhování majetku budiž pořízen přesný seznam, v němž budiž mimo jiné uvedeno, odkud který předmět pochází, kde je uložen a jaký je jeho stav. Přestěhovaných předmětů smí být užíváno, uživatel však je povinen udržovat je v dobrém stavu“. Seznam předmětů převezeneých 27. prosince 1946 byl sestaven 21. ledna 1947 a obsahoval: 2 červené ministrantské komže s límcí, stav dobrý; 1 červenou kostelnickou komži s límcem; 2 rochety chlapecké; 1 rochetu kostelnickou; 2 alby; 1 kněžskou rochetu; 4 oltářní bílé plachty; 1 bílé antependium; 1 zelený ornát; 1 misál; 1 misál pro rekviem; 1 zvonky; 1 laternu k zaopatřování; 1 velum k svátostnému požehnání, vše v dobrém stavu. Jak vyplývá ze žádosti P. J. Brhela konzistoři z 20. února 1947 o zapůjčení soupisu milovanského inventáře, resp. bohoslužebných rouch, odvezl si P. O. Beránek tyto věci z Drahotuš, v Milovanech nebyl. Soupis zapůjčený od konzistoře se dostal do rukou P. O. Beránkovi, kterému byl již odebrán souhlas k přemístování předmětů, a který ještě 23. dubna soupis nevrátil. Jisté je, že ještě 25. srpna 1947 prosil klenovický farní úřad o prominutí poplatku za dovezení kostelních lavic, dvou bočních oltářů a věžních hodin, které snad nepocházely z milovanského kostela (celkem devět nákladních aut).

O věžní hodiny z Milovan projevil zájem P. František Nerad, farář v Polkovicích. Arcibiskupský revident P. Stanislav Svoboda⁴¹⁾ mu na přestěhování vystavil plnou moc 19. prosince 1946 s poznámkou: „Hodiny mohou být instalovány na věži farního kostela v Polkovicích, musí však být o ně řádně pečováno, aby zbytečně neutrpěly škody“. Pravděpodobně však k přesunu nedošlo, na povolení je totiž ještě poznámka psaná rukou „Nepřestěhovat“. Nicméně 8. ledna 1947 sděloval P. Fr. Nerad nejdůstojnější arcibiskupské konzistoři, že informaci o milovanských kostelních hodinách měl i z fondu národní obnovy a že se 3. ledna 1947 vypravil do Milovan, ale když „po velkých obtížích (auto uvázlo nedaleko Milovan v závějích)“, došel do Milovan pěšky a zjistil, „že na kostele v Milovanech není ani ciferníku, ani ručiček věžních hodin, ba ani otvoru, kterým prochází železná tyč, na níž jsou ručičky hodinové připevněny“. A znovu tedy žádal konzistoř o zprávu, které kostely mají být zrušeny a kde by

hodiny pro kostel sv. Bartoloměje v Polkovicích mohl získat.

Milovanský betlém byl převezen spolu s ostatními předměty do Drahotuší, ale P. František Sečkář, provizor v Jiříkově⁴²⁾ u Rýmařova si ho již před Vánocemi 1946 převezl do jiříkovského kostela, který betlém neměl. Oznamil to 14. ledna 1947 konzistoři. Zvláštní je poznámka na rubu dokumentu (S. V.), která snad určuje původ betlému do Staré Vody. Posledním místem, kde by se mohly nacházet předměty z milovanského kostela, je kostel v Rudolticích v děkanátu osoblažském. Tamní farář ThDr. Jan Plancher⁴³⁾ požádal konzistoř o nádobky na sv. oleje 22. března 1947. Ještě týž den se konzistoř dotazovala v Drahotuších, zda jsou k mání a hned následující den P. J. Brhel nádobky do Rudoltic odeslal. Konzistoř pak poskytla Rudolticím další potřebné věci, především bohoslužebná roucha a oltářní plachty, jejich původ nebyl zaznamenán.

Stav milovanského kostela je známý ze zprávy církevního tajemníka KNV Ladislava Horáka z 25. dubna 1951, kterou zaslal Dr. Hradecké z Náboženského fondu, Vladislavova 12, Praha II „a za účelem rozhodnutí z hlediska politického také na vědomí s. Ekartovi, přednostovi I. odboru SÚC“, kde stojí: „Ve smyslu ústních pokynů Dr. Hradecké k urychlené likvidaci vybavení ř.k. kostelů ve VÚ Libavá provedl jsem dne 24. dubna 1951 návštěvu tohoto újezdu a uskutečnil příslušná jednání s újezdním správcem mj. Dr. Velimem(!).⁴⁴⁾ O stavu kostelů podáváme následující zprávu: Milovany: Kostel i farní budova zrušena. Z vybavení a bohoslužebných potřeb nezbylo ničeho. Nic k odvozu. Farnost zrušena v roce 1946“. Toto je poslední písemná zpráva o kostele sv. Kateřiny v Milovanech.

Duchovní správa⁴⁵⁾

K obnovení duchovní správy v Milovanech došlo v době, kdy farářem v Potštátu byl P. Adalbert Mosler (1766–1786).⁴⁶⁾

1786, **P. Ignaz Schmutzer**, kurát, 8. března 1786 pravděpodobně dostal dekret z gubernia, ale asi nenastoupil.

1786 (ale zmíněn již 24. března) – červen 1802, **P. Ignatz Schwarz**, lokální kurát (kaplan), narozen v Brumovicích u Krnova 13. května 1752, teologii ukončil roku 1777 v Olomouci, poté byl kaplanem v některém z Kunzendorfů.

9. červenec 1802 – 6. duben (26. srpen) 1810, **P. Franz Paul**, kurát, přišel z Rejchartic na Šumpersku, z Milovan byl přesunut do Bartultovic na Osoblažsku. Narodil se Opavě 2. října 1852, teologii v Olomouci dokončil roku 1778.

listopad 1810 – duben 1811, **P. Alois Hampel**, kurát administrátor, v době od srpna 1791 do roku 1795 byl kooperátorem ve Městě Libavé. Narodil se v Opavě, tam na konci své dráhy žil jako penzista a tam také zemřel.

6. duben 1811 – červen 1818 (jinde 3. březen 1811 – březen 1818), **P. Johann Scheithauer**, kurát, narozen v Traplovicích (Slezsko) 16. září 1766, teologii studoval ve Vratislavi, kde byl roku 1793 vysvěcen na kněze, od 6. listopadu 1808 do 3. března 1811 byl kaplanem v některém z Petersdorfů, dekret z místodržitelství na místo v Milovanech byl vystaven 4. ledna 1811, arcibiskupem Colloredem byl podepsán 26. ledna. Z Milovan byl přeložen do Metzendorfu (Messendorfu, tj. Mezina u Bruntálu).

březen 1818 – červenec 1818, **P. Josef Stix**, administrátor.

5. červen 1818 – 29. srpen 1853, **P. Franz G. Weiss**, kurát. Narodil se ve Staugendorfu(!) na Moravě 22. dubna 1783, na kněze vysvěcen olomouckým světícím biskupem Kolowratem roku 1806, do Milovan přišel z Křenova, kde byl kooperátorem. Byl dopisujícím členem c.k. morav.-slezské společnosti k povznesení rolnictví (zemědělství), přírodní vědy a domovspisu, je autorem práce Prameny Odry. Zemřel na odpočinku v Moravské Třebové 18. května 1870.⁴⁷⁾

srpen 1853 – listopad 1853, **P. Franz Liebner**, administrátor. Narodil se v Příboře roku 1825, teologii ukončil roku 1848 (na kněze ho světil Maxmilián Josef), poté byl farářem v Zubří. Zemřel 2. dubna 1885 v Rožnově.

13. prosinec 1853 – červen 1866, **P. Anton Bös (Boes, Boess)**, kurát, narozen v Litovli v roce 1808, teologii ukončil v Olomouci roku 1831, byl kurátem v Nových Valteřicích u Dvorců a snad i v Branné. Dekret z místodržitelství nese datum 20. října 1853. Z Milovan byl přesunut do nedaleké Staré Vsi (Staré Oldřůvky) coby farář, kde jako stíhaný zemřel 29. února 1880. K roku 1872 je zmíněna jeho výpomoc ve Staré Vodě při poutích.

v listopadu 1857, **P. Anton Züt**, lokálkurát, v Milovanech byl zmíněn jen k uvedenému datu, snad byl povolán jen na zástup.

červen (18. červenec) 1866 – 30. říjen (listopad) 1867, **P. Ignatz Heichel**, spravoval lokalii v Milovanech v době svého působení ve Městě Libavé a krátce potom. Narodil se 12. prosince 1833 v nedalekých Heroltovicích (členové této rodiny žili až do odsunu ve stavení č. p. 21), vysvěcen v Olomouci arcibiskupem Friedrichem landkrabětem Fürstenbergem roku 1858, poté byl kooperátorem v Německé Libině. V době od 2. dubna 1863 do 4. října 1864 administroval kuracii Čermnou ve Slezsku. V době od 2. listopadu 1864 do 17. února 1865 byl ustanoven farářem v nedalekém Jestřábí. Po odchodu z Milovan byl kurátem v Luboměři pod Strážnou. Roku 1876 byl přeložen do Valtěřovic u Oder a 30. prosince 1885 byl investován farářem ve Vésce u Oder, kde také 22. srpna 1887 zemřel. V současné době ve Vésce u Oder působí P. Oldřich Máša, zmiňovaný jako nedávný libavský ex kurendo administrátor.

6. listopad 1864 – 21. duben 1871, **P. Anton Christen**, kurát, narozen 1822 v Kunzendorfu na Moravě (nelze určit přesně), roku 1847 vysvěcen na kněze olomouckým arcibiskupem Maxmiliánem baronem Sommerau-Beckhem, poté byl kooperátorem v Kujavách u Fulneku, Budišově, administroval Barnov, v době od 4. září 1849 do 4. září 1852 působil jako kooperátor ve Městě Libavé, z Milovan odešel do Kostelce u Krnova. Nakonec zemřel 13. prosince 1907 jako emeritní farář v Hošťálkových. Zde jsou údaje o P. A. Christenovi oproti již publikovaným opraveny a doplněny.

19. leden 1872 – 14. prosince 1887, **P. Franz Jilke**, kurát administrátor, narozen 28. října 1838, v letech 1861–1864 studoval teologii v Olomouci, ordinován byl 4. července 1864, od srpna 1864 působil jako kooperátor v Potštátu, 25. května 1868 tam byl administrátorem (do 16. prosince 1868), pak tam opět byl kooperátorem do 24. května 1871. Mezi ním a milovanským varhaníkem došlo v roce 1887 k menšímu konfliktu, o kterém musel děkanský úřad v Budišově informovat konzistoř a na základě něhož byl P. F. Jilke přeložen z Milovan do Věsky u Oder. Zemřel jako farář v Třemešné 11. ledna 1923.

1888, **P. Adalbert Růžička**, ex kurendo provisor v Milovanech. Narodil se roku 1855, vysvěcen byl v roce 1879, zemřel jako emeritní farář ve Vídni 15. května 1929.

červen 1888 – 1892, **P. Petr Lubojacký**, kurát. Narodil se roku 1848, ordinován byl roku 1872. Jako kooperátor působil ve Slatinicích. Před uvedením do úřadu v Milovanech psal takto konzistoři: „Dle sdělení nejd. konsistoře ze dne 22. února 1888 č. 2065 byl nižepsaný veleslavným c.k. místodržitelstvím v Brně na kuracii v Milovanech presentován. Na základě téhož uvědomění prosí nižepsaný, aby nejdůstoj. Kníže-arcib. konsistoř milostivá jej na toto beneficium kanonicky uvést ráčila.“ Již po nástupu do Milovan vypomáhal ve Staré Vodě. Zemřel jako emeritní farář ve Vlachovicích u Uherského Hradiště 10. července 1914. Je pravděpodobné, že byl příbuzným P. Angela Lubojackého, OP, zakladatele a redaktora časopisu Růže dominikánská, který měl mj. zásluhy na vzniku kláštera sester dominikánek v Olomouci-Řepčíně. P. Angelus zemřel 3. července 1904 v Klimkovicích, kde je i pohřben.

říjen 1892 – asi 1908, **P. Alois Žáček**, kurát, do Milovan byl ordinován 17. 9. 1892, ale ještě 10. října se vyskytoval ve svém předchozím působišti, tj. v Čechách pod Kosířem. Měl v úmyslu vykonat s kněžími salvatoriány z Valašského Meziříčí pouť do Říma, žádal proto o povolení olomouckou konzistoř, v době jeho nepřítomnosti ho měl zastupovat P. Zeno Benz, salvatorián, o uskutečnění cesty však nejsou další zprávy. Msgre Alois Žáček, narozený v roce 1859, vysvěcený roku 1884, zemřel 6. června 1928 jako emeritní farář v Uherském Brodě.

1908, **P. Jan Maštaliř**, farář, zmíněn k roku 1908. Narodil se v Klenovicích na Hané roku 1866,

vysvěcen byl v roce 1891, ve třicátých letech 20. stol. působil v Potštátu, zemřel 26. dubna 1941.

1908 – 1. září 1917, **P. Ferdinand Vilč**, farář, narodil se roku 1879 v Kateřinkách, vysvěcen 1901, ve třicátých letech minulého století působil v Úvalně u Krnova, zemřel 26. června 1945. Např. 25. března 1917 konzistoři oznamoval, že se v Milovanech dodržel dlouhodobý zvyk konat Božitělová procesí, a že se procesí konala i ve válečných letech 1915 i 1916.

1. září 1917 – 1. březen 1918, **P. Tobiáš Tomek**, narozen roku 1877, na kněze vysvěcen 1901, zemřel jako farář v Hlubočkách 18. srpna 1928, pohřben je na olomouckém ústředním hřbitově. Na náhrobku má nápis: „Zde v klidu odpočívá / P. Tobiáš / Tomek / farář v Hlubočkách / Zemřel 18. 8. 1928 / ve věku 51 let“.

1. březen 1918 – 31. srpen 1918, **P. František Fabiánek** (někde se uvádí zřejmě omylem Froliánek), provisor, narozen 1881 ve Vřesovicích, vysvěcen 1905, např. v roce 1931 byl v Dolním Vražném u Oder, zemřel 23. října 1957.

1. září 1918 – 1. září 1921, **P. František Šťastný**, narozen v Čechách roku 1885, ordinován roku 1909, datum úmrtí nezjištěno.

1921–1934, **P. Josef Absolon**, farář v Milovanech, v roce 1934 určen pro Čermnou na Moravě jako administrátor kuracie a později farář tamtéž. Narodil se v Odrlicích 27. ledna 1889, vysvěcen byl roku 1912, na konci dvacátých let se zúčastňoval exercicií ve Staré Vodě, od roku 1931 byl auditorem. V roce 1923 získal fakultu ke svěcení růženců a diplom ke zřízení spolku Živého růžence.⁴⁸⁾ Generální vikář Jan Martinů⁴⁹⁾ v době, kdy již byl duchovním správcem v nedaleké Čermné na Moravě, mu 4. března 1935 jemně připomenul: „Račte též někdy ve všední den u příležitosti vyučování ve škole slaviti mši sv. v Čermné n. Mor. Farníci velmi touží po této mši sv.“. Ke konci roku 1936 odešel na faru v Lešné u Valašského Meziříčí, tam byl 17. října 1941 zatčen a odvezen do vězení do Vsetína, pak do Brna a odtud do Dachau. Důvodem k zatčení a věznění byly obavy, že by „svým počínáním mohl ochromit odolnost svého národa“. Zemřel 22. července 1963.

12. listopad 1936, **P. Rudolf Harbich**, administrátor v Čermné na Moravě od 1. března 1936, zároveň ex kurendo spravoval Milovany. Narodil se ve Štítech 16. dubna 1908, ordinován 5. července 1934, byl auditorem arcibiskupské konzistoře, po odsunu byl propuštěn z olomoucké arcidiecéze a dále působil v diecézi Sv. Hypolita (St. Pölten, Dolní Rakousko).

1937–1946, **P. Karl Zink**, kurát od prosince 1937, instalován k 1. lednu 1938, přišel z Rudy (Horní Město), kde byl farářem. Pro kuracii v Čermné určen počátkem roku 1938. V lednu roku 1945 dostal Limbus ornatus. Poslední jeho farností u nás byly Milovany. Dne 28. ledna 1946 žádal olomouckou

konzistoř, aby v případě vysídlení mohl odejít do Štýrského Hradce, jen velmi nerad by šel do Německa, ale konzistoř o jeho budoucím osudu již nemohla rozhodovat a tak P. K. Zink po odsunu působil v diecézi Rottenburg. Narodil se 7. února 1901 ve Šternberku, vysvěcen 5. července 1925, zemřel 4. září 1966. Byl posledním duchovním správcem německých starousedlíků.

1947, **P. Rudolf Weintritt**, tehdy farář v Potštátu, pověřený správou vysídlené farnosti Milovany.

Z Milovan, ze stavení č. 42, pocházela řádová sestra *Fidelis Florentine Klein* (kongregace Barmherzigen Schwestern 3. řádu sv. Františka, tj. Společnosti dcer křesťanské lásky sv. Vincence). Zemřela 23. prosince 1993 ve věku 90 let.

V domě č. 33 se 27. září 1912 narodila *Alka Mitzi*, později řádová sestra *Guido*, která svůj život strávila službě Bohu ve stejné kongregaci. Zemřela 8. března 1990.

Kříže, památníky

V obci byly evidovány⁵⁰⁾ následující kříže, pravděpodobně kamenné, u nichž není známo, na kterých místech byly postaveny:

1. *Alkúv kříž*, pocházel z roku 1871.
2. *Kříž Josefa a Josefy Guendigerových* pocházející z roku 1893. Jméno této rodiny se v roce 1946 v obci již nevyskytovalo, proto je lokalizace kříže nemožná.
3. *Röderův kříž*, založen patrně roku 1895.
4. *Kříž Franze Troppera*, založen patrně roku 1895.
5. *Kříž Sofie Tropperové*, založen patrně roku 1895.
6. *Kříž Barbary Reichové*, založen patrně roku 1895.
7. *Kříž Aloise a Aloisie Kleinů*, založen roku 1902.
8. *Kříž Aloisie Schubertové*, založen roku 1906.
9. *Kříž Karoliny Schmidtové*, povolen konzistoří v červenci roku 1912.
10. *Kříž Marie Tropperové*, požehnání povolila konzistoř 7. září 1922.

U následujících objektů jsou zase známá místa, kde stávaly:

1. *Dřevěný, červeně natřený kříž* s korpusem Krista malovaným na plechu stával naproti vchodu na hřbitov.⁵¹⁾
2. *Kříž* při okresní silnici vedoucí do Zigartic v místě, kde odbočuje cesta do Luboměře pod Strážnou.
3. Blíže neznámý *kříž* stojící při zkratce od popsané cesty, která vedla západním a pak jižním směrem snad k č. p. 1(?).
4. *Kříž* na jihovýchodě obce. Snad patří k č. p. 42, tj. k domu Johanna Kleina.
5. *Kříž* na jihu obce při okresní silnici do Potštátu. Snad by to mohl být kříž Röderův, stavení č. 82 stojící v blízkosti, patřilo této rodině.
6. *Kříž* při téže silnici, ale blíže obce na opačné straně cesty, snad kříž rodiny Franze Troppera, žijícího ve stavení č. p. 40.

7. *Kříž* při okresní cestě do Čermné a Heřmáněk, blíže obce.

8. *Kříž* při popsané cestě vedoucí jen do Čermné. Tento kříž by mohl být Alkúv, neboť stavení této rodiny č. p. 21 a 55 se nacházela nedaleko.

9. *Hřbitovní kamenný kříž*.

10. Lze se domnívat, že u kostela, jak bývá pravidlem, stával *kamenný kříž*.

11. *Pomník postavený obětem první světové války*. Jeho fotografie byla uveřejněna,⁵²⁾ proto můžeme pomník popsat. Vlastní (žulový?) pomník stál na vysoké umělé skalce a na dvou nízkých kamenných podstavcích. Na spodním podstavci byl vytesán text: „Aus Dankbarer Erinnerung, / Gewidmet von der Gemeinde / MILBES“. Další podstavec nesl text: „Ehret / die Kameraden, / die für die Heimat / das Leben gaben!“. Uprostřed na tabuli z černého mramoru, vložené do centra pomníku, byla vypsána jména dvaceti čtyř padlých mužů a rok jejich smrti. V horní části oddělené žulovým předělem byl nápis: „1914 – 1918“, na černé mramorové desce v horní části byl vytesán tlapatý kříž. Tento kříž je známý z řady dalších pomníků z území osídleného německým obyvatelstvem. Monument byl završen plastikou orla (kamennou či kovovou?) s roztaženými křídly. Z pomníků postavených na území Libavé milovanský pomník nejvíce připomíná rovněž zaniklý pomník ve Smilově. Podobný stával též v Norberčanech, obci za hranicí vojenského újezdu Libavá.⁵³⁾ Pomník žehnal 25. května 1931 P. Karl Kolsdorf, jak vyplývá z jeho žádosti konzistoří o povolení k benedikci s polní mší, která se měla u pomníku sloužit.

Ve druhé světové válce zahynulo či bylo pohřšováno 42 mužů, jejich jména se pravděpodobně na pomníku již nestačila uvést.

S obcí Milovany souvisí také kříž stojící v Jindřichově. Nechal ho v roce 1945 postavit tamní občan Pavel Josef Strik, v roce 1978 byl kříž poškozen při smrtelné havárii a v roce 1994 ho nechala zrekonstruovat obec. Finančně se na obnově podíleli potomci P. J. Strika a také rodáci z již zaniklých Milovan.⁵⁴⁾

Památník ani kříž nebyl postaven americkým letcům, kteří u Milovan zahynuli. Sedmého července 1944 totiž přelétla nad Spálovskem dvě americká letadla a jedno z nich se zřítilo u Milovan.⁵⁵⁾ Jeden z Američanů byl léčen v nemocnici v Moravském Berouně, první pomoc ale poskytovala a také tlumočila MUDr. Marie Desfours-Walderode z Potštátu. Ti, kteří nepřežili, byli pochováni do společného hrobu na milovanském hřbitově 9. července 1944, obřad sloužil P. Karl Zink, tehdejší milovanský farář. V poznámce úmrtní matriky, jehož kopie je součástí článku, je poznámka o tom, že „byli dne 27. 8. 1946 vykopáni a převezeni neznámo kam.“ Ve skutečnosti byli převezeni do USA.⁵⁶⁾

Poznámky

1) Malý 1931, 212. I dále. – Připomínají se v privilegii markraběte Prokopa pro Potštát z 30. listo-padu 1394. Např. obyvatelé Milovan a dalších obcí potštátského panství měli povinnost vše, co zamýšleli prodat, prvně nabídnout v Potštátu. Teprve v případě, že se nenašel zájemce, mohli své zboží nabídnout i jinde. – Listina z roku 1408 byla vystavena při příležitosti postoupení potštátského panství Bočkem z Potštátu a Poděbrad Tasovi z Prusinovic. – Také privilegium Jetřicha Podstatského z Prusinovic z 23. dubna 1582 se týká Milovan (právo šenkovat pivo). Tyto listiny a další podrobnosti uvádí Krška 2006, 82. – Potvrzení privilegií z roku 1623 viz SOKAO, O 1 – 146, Archiv obce Milovany, inv. č. 1.

2) Burian 1965, 40.

3) Johann Theimer, ředitel školy v Moravském Berouně, archivář, starosta města v letech 1932–1938, se narodil v Domašově nad Bystřicí 16. března 1884, odsunut byl 22. května 1946 a zemřel v Německu 21. ledna 1966.

4) Krejčová 2007, 5. V této práci jsou odkazy na prameny.

5) Konečný b.d., 45.

6) Zcela jistě šlo o sv. Kateřinu Alexandrijskou, protože ta byla „panna a mučednice“. Ostatní světičky téhož jména byly povětšinou mystičky a jejich úcta se na našem území netěšila takové pozornosti, aby některé z nich byl zasvěcen kostel. Sv. Kateřina Alexandrijská je patronkou dívek a manželek, učitelů, žáků a studentů, teologů a filozofů a také univerzit atd. Zemřela mučednicou smrtí mezi rokem 311 a 313. Spolu se sv. Barborou a Markétou tvoří skupinu Tří svatých panen a zároveň patří mezi Čtrnáct svatých pomocníků v nouzi.

7) Wolný 1863, 63.

8) CC pro rok 1949 uvádí rok 1784, ZAO v Opavě, pobočka Olomouc, ACO, Inventáře far, v tom Milovany, 1804, karton 8299 uvádí rok 1785.

9) Malý 1931, 214.

10) ZAO v Opavě, pobočka Olomouc, ACO, Inventáře far, v tom Milovany, 1804, karton 8299. I dále. Za poskytnutí českého překladu děkuji L. Mlčákovi. V popisu kostela se budeme řídit víceméně popisem z Inventáře, případné změny vyplývají z oprav prováděných až po roce 1805 (SOKA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, kniha č. 1, sign. I a. – Též Wolný 1863, 63.

11) Wolný 1863, 63 uvádí tyto míry: 13 x 5 sáhů, tj. 24,5 krát 9,5 metru, výšku 4 sáhy, tj. 7,5 metru a výšku věže 14 sáhů, tj. asi 26 metrů. V Inventáři se údaje liší, délka 10 sáhů 2 stopy, šířka 5 sáhů 2 stopy a výška 5 sáhů 3 stopy. – Výška věže dle Wolného činila 14 sáhů, tj. asi 26 metrů a dle Inventáře 12 sáhů (zděná část!) plus bání s knoflíkem výšce 5 sáhů a 5 stop.

12) V Inventáři dva rozdílné údaje, druhý hovoří o kopuli s červeně natřenými šindeli a špičkou pokrytou bílým plechem.

13) Snad 110 m² a 6,30 běžných metrů mramoru, které zaplatila koncem dubna 1893 paní Josefa Tropper, bylo určeno na vydláždění kostela. Materiál dodal Gottlieb Heidrich, Bildhauer und Steinmetzmeister Troppau, Ottendorfergasse 7. Viz SOKA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, inv. č. 142, sign. I a, karton 1.

14) V originále stojí „malerei“.

15) Staré inventáře uvádí 1 a půl sáhu a 3 stopy. – SOKA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, inv. č. 142, sign. I a, karton 1.

16) Kostel sv. Petra a Pavla patřil mezi nejstarší na Moravě. S kostelem augustiniánek stával někde v prostoru dnešní Filozofické fakulty na Křížkovské ulici. V roce 1785 byl zrušen a roku 1792 zbořen.

17) Suchánek 2011, 36; Kroupa – Miláčková – Mlčák (eds.) 2011, 131. Sadlerovy obrazy jsou zde jmenovány ve výčtu nedochovaných děl. – Josef Ignác Sadler, pokřtěn 17. února 1725, pohřben 17. ledna 1797.

18) Nějakou zprávu o povolení namalovat obraz máme z 3. června 1903, kdy „ordinarius resolvit de picturis pro sanctuaris Milbesensi depingendo“, tj. představený povoluje namalovat obraz pro milovanský svatostánek.

19) P. Ferdinand Vilč žádal konzistoř o fakultu k posvěcení soch 1. července 1917, viz ZAO v Opavě, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 6, karton 4927. – K vybavení viz též SOKA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, kniha č. 4, sign. I e.

20) ZAO v Opavě, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 6, karton 4927.

21) „Tento kalich pocházející z roku 1606, byl připsán (zaevidován) k milovanskému kostelu, pořízen byl nákladem bohulibého ušlechtilého pána, urozeného a ctihodného Dětricha rodem Podstatského z Prusinovic a na Potštátě. Kalich byl z kostela v Potštátu vyřazen a znovu posvěcen 8. srpna 1724.“ Dle Josefa Richtera byl pravděpodobným dárce Dětrich (Jetřich) st., pán na Čekyni, zemřelý roku 1612. J. Richterovi děkuji rovněž za překlad.

22) Dle Mlčák 1986, 94. Tam odkaz na Inventář fary Milovany z roku 1805. V Inventáři jsou uvedeny tyto zvony: 1. zvon vážící 2 centnýře 10 pf. s nápisem: „Verbum Domini manet in aeternum. MLXIII“. 2. Zvon vážící 1 centnýř 40 pf, bez nápisu i reliéfu. 3. Zvon vážící 90 pf. 4. Zvon vážící 68 pf. s nápisem: „In honorem S. Floriani et Donati fusa a Wolfgango Straub Olomucii 1780“. 5. Sanktusový zvonek. – Dále Stief (1896), 135 uvádí tři zvony, jmenovitě jen zvon Straubův, Wolný 1863, 63 jiné údaje. – Údaje o průměru ZAO, pobočka Olomouc, fond Nevěřil, ten též vykazuje

dva nejmenší zvony. – Wolfgang Straub, pocházel z Vídně, od 9. ledna 1758 byl olomouckým měšťanem, krátce nato byl prohlášen mistrem, zemřel 19. ledna 1784.

23) ZAO v Opavě, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4629.

24) SOKA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, Kniha č. 10, sign. II c.

25) SOKA Olomouc, O 6 – 30, Spolek sv. Terezie Milovany, 1902–1939.

26) SOKA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, inv. č. 142, sign. I a, karton 1. I dále.

27) ZAO v Opavě, pobočka Olomouc, ACO, Inventáře far, v tom Milovany, 1804, karton 8299. Doplněno o informace ze SOKA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, 1744–1946, kniha č. 5, sign. I e, Popis farní budovy, 1917–1929.

28) CC pro rok 1949.

29) ZAO v Opavě, pobočka Olomouc, ACO, sign. G 1, karton 4629.

30) SOKA v Olomouci, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, dle úvodu Vladimíra Spáčila k inventáři.

31) Krejčová 2007, 24. – P. Rudolf Weintritt, narozen 1903, ordinován 1926, zemřel 11. března 1978.

32) P. Josef Brhel, narozen 27. ledna 1912 v Lidečku, ordinován 1936, působil v Šumvaldě u Uničova, Napajedlích, Ostravě, v Drahotuších byl v letech 1940–1958, roku 1958 zatčen a vězněn ve Valdicích, poté pracoval jako lesní dělník a nakonec jako vedoucí sběrný obuvi v Lidečku. Státní souhlas mu byl vrácen až v roce 1968, kdy byl ustaven farářem ve Dvorcích, po nemoci odešel k sestřím dominikánkám v Nezamyslicích. Zemřel 30. září 1971 v Prostějově, pohřben je v Lidečku. Více viz Vévoda 2011, 30 a 31. – P. Augustin Spurný, arcibiskupský rada, narozen 12. července 1903 v Třebčíně (farnost Slatinice), ordinován 5. července 1929, v Novém Hrozenkově působil od roku 1940 až nejméně do roku 1973, zemřel 9. října 1993 v Kněžském domově na Moravci. – P. Oldřich Beránek, narozen v Prostějově 17. února 1912, působil jako kaplan v Tovačově, byl katechetou v Prostějově, kaplanem v Šumperku a duchovním správcem v Klenovicích. V roce 1950 tam byl zatčen, obviněn z protistátní činnosti a odsouzen. Po propuštění v roce 1953 spravoval farnost Křelov, poté působil ve Štěpánově, kde se začal věnovat regionální historii. Zemřel ve Šternberku 13. června 1998, pohřben je v Olomouci. Jeho literární pozůstalost čítá asi 60 rukopisů. – P. František Nerad, narozen 1886, ordinován 1911, zemřel 17. srpna 1972.

33) Posledními zachovanými inventáři jsou Kniha č. 2, sign. I a, Inventář kostela v Milovanech, 1921/1940 a Kniha č. 3, sign. I a, Inventář kostela v Milovanech a filiálního kostela v Zígarticích, 1931–1935 (SOKA v Olomouci, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, 1744–1946).

34) Zde se uvádí údaj o rozměrech obrazu, který dosud nebyl publikován, a proto nebyl znám ani autorům katalogu připraveného k výstavě Josefa Ignáce Sadlera.

35) Jeskyně byla ještě za P. Brhela umístěna do levé sakristie drahotušského kostela.

36) Nápis se v zásadě neodlišuje od výše uvedeného.

37) SOKA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, inv. č. 142, sign. I a, karton 1.

Zde zajímavé dopisní papíry firmy Ludwig Kottal Wien (paramenta, kalichy, sochy) z 21. června 1894 i 1892. Dále jiný dopisní papír této firmy. Dodal čtyři niklové pozlacené oltářní svícny a niklovou kaditelnici, jindy dvě kasule.

38) V části věnované Zígarticím již nebudou archiválie uváděny.

39) P. František Sečkář, narozen 1. ledna 1918 v Louce (okr. Hodonín), ordinován 4. července 1943. V průběhu svého života působil v řadě farností, např. i v nedalekých Hlubočkách nebo Potštátu, v Olomouci u sv. Mořice či na Svatém Kopečku, dvakrát byl postaven mimo službu, zemřel 30. května 1979 v kněžském domově na Moravci, pohřben je ve svém rodišti.

40) P. Petr Křivák, narodil se roku 1885 ve Starém Městě u Uherského Hradiště, ordinován 1909, krátce byl v roce 1918 kooperátorem ve Městě Libavé, zemřel 30. června 1953 v Olomouci. Sběratel starožitností.

41) P. Stanislav Svoboda. Je pohřben ve Velkém Újezdě, na náhrobku má napsáno: „Zde v Pánu

Velký Újezd, hrob P. Stanislava Svobody s jeho portrétem. Foto Jana Krejčová, 2011.

odpočívá / Dr. P. Stanislav Svoboda / konzistorní rada / revident arcibiskupské konzistoře / farář ve Velkém Újezdě / * 16. 4. 1913 † 26. 3. 1975“.

42) Kostel sv. Michala v Jiříkově je nyní v soukromém majetku, vlastní ho řezbář Jiří Halouzka, který z něj míní vybudovat jedno z center kultury na Rýmařovsku.

43) ThDr. P. Jan Planchker, pravděpodobně kněz jiné diecéze, zřejmě vratislavské, u nás o něm údaje chybí.

44) Tj. štábní kapitán Dr. Bedřich Vilím, první správce vojenského újezdu Libavá, byl do funkce vybrán již před únorem 1950, po nutných školeních do funkce nastoupil 1. března 1950. Funkce byla vytvořena v souvislosti se změnou Vojenského výcvikového tábora Moravský Beroun se sídlem ve Městě Libavé na vojenský újezd Libavá, s čímž souvisela mj. i úprava hranic.

45) Různé prameny, např. SOkA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, 1744–1946, inv. č. 170, sign. VI a, karton 4 nebo ZAO, pobočka Olomouc, ACO, sign. E 7, karton 3253.

46) Krška 2008, 69.

47) O něm viz též Krejčová

48) Růže dominikánská, roč. XXXVII, 1923–1924, únor 1924, č. 10, s. 159.

49) Jan Martinů, generální vikář, narozen 10. srpna 1881 v Paskově, ordinován 1904, ve funkci od roku 1934, zemřel 2. ledna 1940 v Olomouci.

50) SOkA Olomouc, O 7 – 19, Archiv fary Milovany, kniha č. 10, sign. II c.

51) Je zmíněn v Inventáři z roku 1805.

52) Bärner Ländchen, 1992, č. 2 (473), 49.

53) ZAO v Olomouci, ACO, sign. G 6, karton 4927.

54) Šustková 2008, 5.

55) Šustek 1995, 25; Richter 2005, 83; Krška 2005, 84 – 87; Svoboda 2006, 29 – 33; Machala 2009, 79.

56) Krška 2006, 84.

Do Staré Vody občas zajíždí pan Otto Lehnert z Nowej Wsi na Horním Slezsku (poblíž Osvětimi). Jeho dědeček pocházel z Milovan a na Horní Slezsko odešel za prací.

Prameny

Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc

Arcibiskupská konzistoř v Olomouci (ACO), (1202) 1452–1950 (ZAO je správcem fondu, majitelem je Arcibiskupství olomoucké)

Sign. E 7, Investitury lokálních kaplanů, Milovany, 1786–1896, karton 3253.

Sign. G 1, Stavby, přestavby, opravy kostelů, v tom Milovany, 1784–1931, karton 4629.

Sign. G 6, Pořizování, opravy a svěcení soch, obrazů, pomníků, křížových cest, zvonů, v tom Milovany, 1892–1931, karton 4927.

Inventáře far, v tom Milovany, 1804, karton 8299.

OL – C – 47, *Pozůstalost dr. Jana Nevěřila, 1888–1938 (1621–1782)*

Státní okresní archiv v Olomouci

O 7 – 19, *Archiv fary Milovany, 1744–1946*

Kniha č. 1, sign. I a, Popis kostela a provedených oprav, 1917–1944.

Kniha č. 2, sign. I a, Inventář kostela v Milovanech, 1921/1940.

Kniha č. 3, sign. I a, Inventář kostela v Milovanech a filiálního kostela v Zígarticích, 1931–1935.

Kniha č. 4, sign. I e, Popis budov náležejících beneficiu, 1832–1944.

Kniha č. 5, sign. I e, Popis farní budovy, 1917–1929.

Kniha č. 10, sign. II c, Hlavní účetní kniha kostela v Milovanech s inventáři, 1903–1945.

Inv. č. 142, sign. I a, Vnitřní zařízení kostela v Milovanech, soupisy, pořizování, 1810–1894, karton 1.

Inv. č. 142, sign. I a, Krádež v kostele, 1831–1832, karton 1.

Inv. č. 170, sign. VI a, Posloupnost farářů, 1874(?), karton 4.

O 6 – 30, *Spolek sv. Terezie Milovany, 1902–1939*

O 1 – 146, *Archiv obce Milovany*

Inv. č. 1, 1799, červen 5., Potštát, Marie Johana, hraběnka z Rennaud, rozená říšská hraběnka Walderode d'Eckhausen, majitelka panství Potštát, statků Dřínov, Vrchoslavice a Kojetín, potvrzuje Christianu Schönnerovi, dědičnému rychtáři vsi Milovan, privilegia, udělená dědičnému rychtáři této vesnice Janem Felixem Podstatským z Prusinovic z roku 1623. Orig. listiny v podobě knihy o pěti listech, pap., 24 x 37 cm, něm., přitisknutá pečeť vydavatelky, zach.

Literatura

Burian, Václav: *Větrné mlýny na Moravě a ve Slezsku. Windmühlen in Mähren und Schlesien*. In: Práce odboru společenských věd Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 7. Vlastivědný ústav v Olomouci, Olomouc 1965.

Catalogus venerabilis Cleri Archidiocesis olomouensis, různé ročníky.

Glonek, Jiří: *Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá*. Společnost přátel Poodří, Ostrava 2007.

Konečný, Martin: *Vývoj vojenských výcvikových prostorů v příhraničních oblastech s důrazem na VVP Libavá*. Bakalářská práce. Vojenská akademie Brno, Fakulta velitelská a štábní, b. d.

Krejčová, Jana: *Kozlov (Koslau), osada Kyjanice (Kyljanka, Kianitz), samota Eliščino (Eliščiná, Lieselsberg, Lisetby)*. *Kostel sv. Josefa, drobné církevní objekty a jejich osud*. In: POODŘÍ. Časopis obyvatel horní Odry, r. 13, 2010, č. 4.

Krejčová, Jana: *Libavsko v letech 1945–1960 s přihlednutím k osudu církevního majetku*. In: POODŘÍ. Časopis obyvatel horní Odry, r. 10, 2007, č. 3.

Kroupa, Jiří – Miláčková, Martina – Mlčák, Leoš (eds.): *Josef Ignác Sadler 1725–1767*. Muzeum umění Olomouc, Arcidiecézní muzeum Olomouc, Olomouc 2011.

Krška, Ivan: *Co nemohlo být ještě sděleno k minulosti zaniklých Milovan*. In: Oderské vrchy, XXI, 2006, č. 3 – 4.

Krška, Ivan: *K obnově bohoslužeb ve filiálním kostele v Boškově*. In: Oderské vrchy, XXIII, 2008, č. 3 – 4.

Krška, Ivan: *K osvobození Potštátska v roce 1945*. Oderské vrchy, XX, 2005, č. 3 – 4.

Krška, Ivan: *MUDr. Marie Desfours-Walderode*. In: Sborník Státního okresního archivu v Přerově 2005. ZA v Opavě – SOKA Přerov, Přerov 2005.

Machala, Jindřich: *Kronika Libavska. Druhé doplněné vydání*. Sebei, Šternberk 2009.

Malý, Josef: *Vlastivěda moravská. Libavský okres*. B. n., Brno 1931.

Mlčák, Leoš: *Zvony olomouckého okresu. Katalog*. Umělecké památky olomoucké oblasti. Svazek I. Okresní středisko státní památkové péče a ochrany přírody v Olomouci, Olomouc 1986.

Richter, Miroslav: *Krvavé drama nad Moravou*. In: Oderské vrchy, XX, 2005, č. 3 – 4.

Stief, Wilhelm: *Topographie des politischen Bezirkes Sternberg in Mähren, mit besonderer Berücksichtigung der Ortsgeschichte und Statistik nach amtlichen und autorisierten Quellen bearb. von...* Sternberg, F. Pialek (1896).

Suchánek, Pavel: *Sběratelé, učenci, znalci. Tři mecenáši Josefa Ignáce Sadlera*. In: Kroupa, Jiří – Miláčková, Martina – Mlčák, Leoš (eds.): *Josef Ignác Sadler 1725–1767*. Muzeum umění Olomouc, Arcidiecézní muzeum Olomouc, Olomouc 2011.

Svoboda, Lukáš: *Krvavá řež nad Moravou*. Oderské vrchy, XXI, 2006, č. 1 – 2.

Šustek, František: *Okupace a osvobození Spálovská (1938–1945) ve zprávách kronikářů a pamětníků a ve světle dobových dokladů*. In: Oderské vrchy, X, 1995, č. 1 – 2.

Šustková, Jaroslava: *Jindřichov*. In: Oderské vrchy, XXIII, 2008, č. 1 – 2.

Vévoda, Martin: *Faráři v Drahotuších*. B. n., Drahotuše 2011.

Wolný, Gregor: *Kirchliche Topographie von Mähren meist nach Urkunden und Handschriften*. 1. Abt., 5. Bd., Selbstverlag, Brünn 1863.

Poznámka

V roce 2006 natočila Petra Všelichová z ostravské televize pořad nazvaný Mrtvé studny. Opuštěná vesnice ve vojenském prostoru. Opuštěnou vesnicí byly míněny Milovany, v zásadě šlo o krátkou sondu do života paní Olgy Lékové, která se tam narodila. O studnách hovořil Karel Šustek a o historii se zmínil PhDr. Ivan Krška, všichni z Potštátu.

Jana Krejčová

Kontakt: Na Hradě 2, 772 00 Olomouc, e-mail: janakrejцова.atelier@seznam.cz, mobil: 776 796 886

Pramen Odry a Karel Ferdinand Schertz

Jiří Glonek

Řeka Odra a její pramen trpěly přinejmenším do 2. poloviny 16. století značně nepřesným znázorněním reálného stavu. Posun na poli kartografie nepřinesly ani jinak věhlasné práce Mikuláše Kusánského, Erharda Etzlauba, Martina Waldseemüllera nebo Sebastiana Münstera.¹⁾ Jednou tak byl počátek Odry kladen více na západ, podruhé naopak východně od správné oblasti. Revoluční zlom představuje až dílo Martina Helwiga z roku 1561. Konkrétně jeho mapa Slezska, na níž se vůbec poprvé objevuje správný zákres pramene Odry, který navíc Helwig (a po něm již celá řada kartografů) zvýraznil jednoduchým popisem *FONS ODERAE*.²⁾ Ovšem i po roce 1561 byl i nadále počátek Odry nezdědka zakreslován zcela chybně (Fabricius) či nepřesně (Komenský).³⁾ I proto Helwigův zákres posunul kvalitativně dále až roku 1692 Georg Matthaeus Vischer a záhy především Johann Christoph Müller, nově mapující v letech 1708–1712 Moravu.⁴⁾

Právě v tomto období tzv. müllerovského mapování se dočkala Odra a zejména její pramen vůbec prvního samostatného literárního díla, což patrně nemůžeme pokládat pouze za náhodu. Autorem uvedeného popisu byl mj. majitel spálovského panství Karel Ferdinand Schertz (zemř. 1723), právník, ředitel biskupských statků, rada olomouckého biskupa Karla III. Lotrinského a jeho následovníka kardinála Wolfganga Hannibala von Schrattenbach.

Původem slezský rod Schertzů (Scherzů) žil na Olešnicku a Opavsku. Na Moravu tato drobná šlechta přichází patrně s vévody Minsterbersko-Olešnickými, kteří v 17. století získávají panství Šternberk, Karlovec a Jevišovice, přičemž role vrchního hejtmana panství šternberského je svěřena roku 1653 Karlu Friedrichu Schertzovi, načež tento úřad roku 1659 přebírá další člen rodu Kaspar (otec Karla Ferdinanda). Ten je roku 1664 povýšen do rytířského stavu a zároveň získává moravský inkolát.⁵⁾ Samotný Karel Ferdinand Schertz

Müllerova mapa Moravy (2. vydání z roku 1790), výřez oblasti kolem pramene Odry, VKOL sign. 649.799.

se na sklonku života (např. k 24. červnu 1720) tituloval jako: „Karel Ferdinand ze Schertzu na Spálově, Mladecku a Deštném, rada biskupa olomouckého a přisedící lesního práva v markrabství Moravském, rada knížete Opavského a Krnovského a přisedící zemského práva knížectví Opavského“.⁶⁾ Dnes je právem považován za zapomenutého barokního literáta,⁷⁾ kterého všeobecně proslavil spis o posmrtné magii a vampyrismu *Magia Posthuma*, vydaný roku 1706 v Olomouci. Schertz je však autorem celé řady pozoruhodných děl, mj. z oblasti moravské heraldiky. Zde je třeba jmenovat jeho práci o moravském zemském erbu *Mährisches Landes-Wappen aus der Histori Und Herolds-Kunst Illuminiret* (Norimberk, 1699) nebo pojednání o erbu olomoucké kapituly.⁸⁾ Doposud se nám podařilo dohledat údaje k celkem 17 jeho dílům, z nichž 12 vyšlo v letech 1693–1721

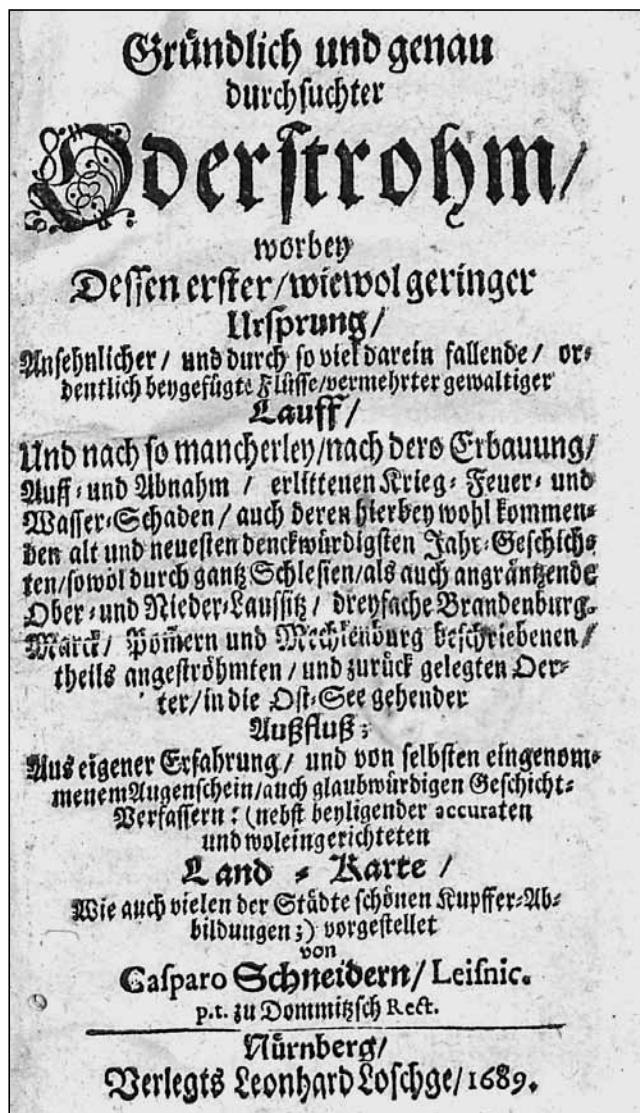
tiskem nejen v Olomouci, Brně, či Opavě, ale i ve Vratislavi, Břehu, Vídni, Norimberku a Frankfurtu nad Mohanem.⁹⁾ Čtyři díla se zachovala pouze v rukopisu (u jednoho z nich se mi nepodařilo dohledat jeho současné uložení), přičemž o pátém rukopise „Vylíčení práv a lží na Moravě“ se jako o nezvěstném zmiňuje už Hjalmar Kopřiva.¹⁰⁾

Vraťme se však nyní zevrubněji k Schertzovu dílu, které nás prvotně zajímá, a jehož rukopisnou podobu, jakož i následnou tiskovou verzi, přechovává ve svých sbírkách Vědecká knihovna v Olomouci. Inkriminovaný spis nese název *Laconismus Philologicus De Genuino Fontis Oderae Loco [...]* a jeho obsahem je vůbec první propracovaný popis řeky Odry a jejího pramene.

Dílo bylo vytištěno roku 1715 ve Vratislavi u dědiců Baumannových skrze faktora Johanna Janckia.

Avšak původní rukopisnou předlohu autor dokončil již o rok dříve (tj. 1714), na což odkazuje chronogram z úvodního (titulního) listu.

Ohledně Schertzova primátu je třeba připomenou, že práce Caspara Schneidera (1622–1705), německého historika, hofmistra v Querfurtu, rektora a starosty v Dommitzsch z roku 1689 v tomto směru Schertzovo prvenství nijak neohrožuje. Schneiderův spis *Gründlich und genau durchsuchter Oderstrom, worbey Dessen erster, wiewol geringer Ursprung [...]*, vydaný zmíněného roku Leonhardem Loschgem v Norimberku, je totiž pouhým topografickým výčtem a popisem sídel, kterými Odra povětšinou protéká, a sice od místa svého zrození až do ústí v Baltském moři. Schneider se sice v úvodu zmiňuje i o prameni, ale při jeho popisu dozajista vychází především z Komenského mapy Moravy, potažmo ze starší literatury, a nikoli z vlastního pozorování.¹¹ Přesto jde o zajímavého autora, který se obdobně věnoval i Rýnu (Norimberk, 1686) a Labi (Norimberk, 1687).

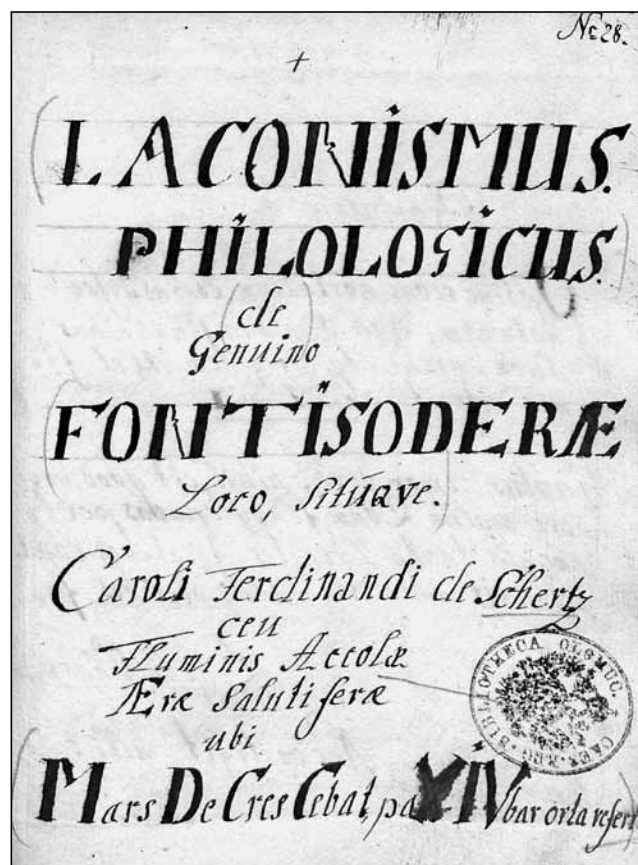

Titulní list díla Caspara Schneiera *Gründlich und genau durchsuchter Oderstrom [...]*, VKOL sign. 19.822.

Mědirytinový frontispis díla Caspara Schneiera *Gründlich und genau durchsuchter Oderstrom [...]*, VKOL sign. 19.822.

Vraťme se však k Schertzovu rukopisu o Odře, který se nám dochoval jako jeden z rozličných spisů sdružených v poměrně obsáhlém konvolutu 29 děl z konce 17. a 1. poloviny 18. století.¹² Až na poslední dvě vevázaná díla jde o tisky. V samotném závěru se vyskytují právě dva rukopisy, jejichž autorem je Schertz. Lze se důvodně domnívat, že v obou případech jde přímo o jeho

Titulní list rukopisné verze Schertzova spisu *Lacónismus Philologicus De Genuino Fontis Oderae Loco [...]*, VKOL sign. 33.485.

autograf (první rukopis *Die Ehrerbiethigste Erwögun* *Des Herrlichsten Sinnbild* [...], neboli „Uctivá úvaha“ nad „nejvelkolepějším symbolem a státním heslem“ císaře Karla VI. datuje chronogram do roku 1718).

Úplný název Schertzova spisu o Odře, uplatněný při vydání tiskem roku 1715, zní: *Laconismus Philologicus De Genuino Fontis Oderae Loco, Sitúque Caroli Ferdinandi De Schertz, ceu Fluminis Accolae. Aerae Saluti ferae ubi Mars De CresCebat, paX reVehebat opes*, což lze volně do češtiny přeložit jako: Stručné učené pojednání o pravém místě a poloze řeky Odry, jakož i o sousedech řeky. Za blahodárné éry, kdy Martovi ubývaly síly a míru se navracely.¹⁹⁾

Již z názvu je patrné, že nejde pouze o prvoplánový popis pramene, nýbrž o vybroušené pojednání v duchu košaté barokní literatury. V případě rukopisu jde o 26 zaplněných listů, přičemž tisková podoba zabrala 36 stran a další dva listy (viz počáteční frontispis a závěrečné imprimatur z 1. května 1715). Schertz své dílo precizně strukturoval na několik částí, avšak samotný počátek ozvláštnil alegorickým mědirytinovým frontispisem tradičně umístěným před vlastní titulní list. Jeho podobu navrhl nepochybně sám autor¹⁴⁾ (byť byl při tom snad ovlivněn jinou múzou), načež ji neznámý mědirytec s drobnými úpravami přenesl na tiskovou desku.

Frontispis znázorňuje zvlněnou krajinu s ojediněle rostoucími stromy. Z pod jednoho z nich vytéká řeka (tj. Odra), k jejímuž toku, ubíhajícímu přesně

Frontispis rukopisné verze Schertzova spisu *Laconismus Philologicus De Genuino Fontis Oderae Loco* [...], VKOL sign. 33.485.

**LACONISMUS
PHILOLOGICUS**
De
**Genuino
FONTIS
ODERÆ**
Loco, Sitúque
**CAROLI FERDINANDI
DE SCHERTZ,**
ceu
FLUMINIS ACCOLÆ.
*Æræ Salutiferæ
ubi
Mars De CresCebat, paX reVehebat opes.*
~~WRATISLAVIÆ,~~
**Typis Hæredum BAUMANNIANIS
exprimebat Johannes Janckius, Factor.**

Titulní list tištěné verze Schertzova spisu *Laconismus Philologicus De Genuino Fontis Oderae Loco* [...], VKOL sign. 35.680.

uprostřed kompozice, pádí okřídlený kůň (Pégasos, Pegas).¹⁵⁾ Vpravo od něj je nad tekoucí zárodek řeky vsazena páska s textem *Ad fontem* (K prameni). Při spodním okraji je zasazena další páska s citátem z Ovidiových *Proměn*: *Carpe viam! donec venias ad fluminis ortus* (Užij si cestu, dokud nedojdeš k prameni). Původní Schertzův náčrt se od tiskové podoby drobně liší v několika ohledech. Na jeho konceptu vidíme vlevo nahoře slunce, které rytec zcela vypustil. Naopak potlačil u Schertze více stromy, stejně tak i keři osazenou oblast kolem pramene. Kvůli celkové vyváženosti kompozice rovněž zvýraznil krajinný reliéf.

Vlastní text pojednání zahajuje Schertz několika biblickými citáty a citáty z děl antických klasiků (např. Tacitus), které se nějakým způsobem váží ke zvolenému tématu, tedy k řece Odře. Můžeme říci, že jde obrazně řečeno o jakýsi předkrm (viz nadpis *Promulsis*) mající za úkol podráždít smysly čtenářů a upoutat jejich zájem.

Schertz dále důmyslně rozdělil své pojednání do dvou bloků na tzv. *Effamen* (= teze, výrok či

Frontispis tištěné verze Schertzova spisu *Laconismus Philologicus De Genuino Fontis Oderae Loco [...]*, VKOL sign. 35.680.

tvrzení) a *Corollarium* (= přídavek), přičemž oběma ještě předchází pasáž uvozená nadpisem *Praefamen s podtitulem Propinans axiomata de Fontibus in genere, Ansámq; Thyrsúm; lucubrationis istius affundens* = Předmluva připíjející na tvrzení o pramenech obecně a vlévající do této práce jak podnět, tak i nadšení.

Za ní již následují pečlivě řazené části čítající pět tezí (*Effamen*) a po nich rovněž pět přídavků (*Corollarium*). Zde uvádím jejich výčet:¹⁶⁾

Effamen I.

Notationem Oderae enuntians = Výrok [promluva] vyzrazující etymologii [názvu] Odry.

Effamen II.

Monstrantes fontem Oderae, atque erronee, Authores recensentur, confutanturq. = Jsou probíráni a vyvraceni autoři udávající pramen Odry, avšak mylně.

Effamen III.

Ponens ob oculos verum ac genuinum Fontis Oderae locum = Výrok (promluva) kladoucí před oči pravý a přirozený pramen Odry.

Effamen IV.

Prodens actus reflexox Philologicos contuentis Peripheriam, seu locum Fontis Oderae = Výrok (promluva) vybízející k učeným úvahám toho, jenž pozoruje okrajovou část, neboli místo, kde pramení Odry.

Effamen Ultimam [V.]

Promens Corollaria Juridica ex Jure Publico Romano-Germanico = Výrok (promluva) rozvíjející právní obdarování na základě veřejného práva římsko-německého.

Corollarium I.

Discutitur: Odera flumen publicum sit, an privatum? = Rozvažuje se, zda je Odry řekou veřejnou nebo soukromou?

Corollarium II.

Qualianam Regalia circa Oderam Navigabilem, eoque Flumen publicum, Domini territoriales gerere adoleant? = Jaká regalia dle obyčeje spravují zemští pánové v okolí splavné Odry, a tím řeky veřejné?

Corollarium III.

Quid observandum? Ubi Odera inter duo teritoria delabitur = Co je třeba sledovat? Kde se Odra ocitá mezi dvěma územními celky.

Corollarium IV.

Utrum Odera terminet Fines Germaniae? = Zda Odra vymezuje hranice Německa?

Corollarium V.

Quisnam Oderae Navigabilitati de Jure intendant? = Kdo si dělá z právního hlediska nárok na splavnost Odry?

Schertzův text je doslova protkán odkazy na nejrůznější prameny, což ukazuje nejen na autorův přehled a celkovou erudici, ale zejména na skutečnost, že ke všem citovaným dílům měl patrně přímý přístup. Hjalmar Kopřiva při této příležitosti připomíná, že Schertz coby biskupský úředník mohl ke studiu využít především rozsáhlou biskupskou knihovnu v Kroměříži. Navíc se řada citovaných děl patrně nacházela i v jeho osobní knihovně deponované na spálovském zámku. Bohužel o její velikosti ani složení nic bližšího nevíme. Drobná zmínka se nám zachovala jen v inventáři sepsaném 4. a 5. července 1724, tedy téměř rok po úmrtí Schertze, kde se hovoří mj. o zeleně natřeném psacím stole a stejně barevně vyvedené knihovně.¹⁷ Její zbytky jsou dnes rozptýleny v mnoha institucích, mj. i ve Vědecké knihovně v Olomouci (viz rukopisná exlibris Schertze).

Z čeho tedy Schertz čerpá údaje? Mimo jiné z Kroniky Slovanů saského historiografa Helmolda (ca 1120–ca 1177), ze Silesiographie slezského geografa a historika Nicolause Henelia (1582–1656), z kroniky Adama Brémského, z díla *Respublica Bohemiae* Pavla Stránského (1583–1657), dále z *Historiae Regni Bohemiae* Jana Dubravia (ca 1483–1553) nebo z *Gründlich und genau durchsuchter Oderstrohm* Caspara Schneidera (1622–1705). Samozřejmě nemohl opomenout ani Plinia, Ptolemaia, Tacita, Senecu či Ovidia. Zmiňuje se i o mapě Moravy Jana Amose Komenského a podrobně znal jak *Epitome historica rerum Bohemiarum* Bohuslava Balbína, tak *Mars Moravicus* Tomáše Pešiny z Čechorodu. V jiných pasážích zase odkazuje na práce Huga Grotia nebo na Aenea Silvia Piccolominiho. Schertz se přitom na rozdíl od jiných neuchyluje jen ke slepému přebírání nashromážděných informací, ale snaží se i o jejich kritické zhodnocení a zařazení do kontextu, takže často upozorňuje na nesrovnalosti či omyly svých předců.

V části *Effamen III.* Schertz zevrubně lokalizuje pramen východně od vesnice Varhošť (Haslicht) spadající tehdy do bystřického panství olomoucké kapituly, přičemž zmiňuje u pramene ležící vrch Sauberg. V dalších řádcích správně upřesňuje, že

pramen je položen mezi již zmíněnou ves Varhošť a Kozlov (Koslau), načež se tok Odry vine k Nové Vsi nad Odrou (Oderberg). Schertz navíc popisuje samotné prameniště jako volné prostranství (louku) s několika buky, ale jinak beze stromů a bažin (sic!).¹⁸ Spisek se mimo jiné zmiňuje i o tom, že v místě pramene stál proslulý starobylý platan, tehdy již značně seschlý a celkově sešlý věkem, z něhož však již vyrůstal nový mladý strom. Dle Schertze byla kůra starobylého velikána, plnicího též důležitou orientační funkcí hraničního stromu nejen mezi jednotlivými panstvími, zbrzděna nesčetnými zářezy se jmény výletníků a pocestných až z Brandenburska a Pomořan, což dokazuje, že místo pramene bylo již v dobách před sepsáním Schertzova díla ne zcela neznámé, jak by se mohlo zdát (s ohledem na komplikovanou historii správné lokalizace pramene). Schertz rovněž podotýká, že okolí pramene s mohutným pramenem neslo široko daleko známý název „der schönen Urle“, který se ostatně následně objevuje i na některých mapách.¹⁹

Avšak zakořeněný chybný stereotyp o situování pramene řeky Odry se podařilo v literatuře definitivně vykořenit až v 19. století (na rozdíl od mapového zobrazení, kde se správné umístění prosadilo díky Vischerovi a zejména Müllerovi již na přelomu 17. a 18. století). Vždyť např. ještě v roce 1737 se Schertzova práce dočkala nikoli uznání, nýbrž výsměchu. Ve zmíněném roce vyšel tisk vydaný ve Vratislavi a Lipsku u Michaela Huberta *Schlesisches Historisches Labyrinth oder Kurtzgefaste Sammlung von hundert Historien allerhand denckwürdiger Namen, Oerter, Personen, Gebräuche, Solennitäten und Begebenheiten in Schlesien* [...] z pera slezského historika, básníka a pedagoga Christiana Stieffa (1675–1751), který se Schertzovu tvrzení vysmívá a pokládá ho za politování hodný omyl. Inkriminovanou pasáž zmiňuje ve svých dějinách města Oder i Anton Rolleder: „*Vratislavský učenec rektor Stief napsal v r. 1737: někteří se snaží hledat pramen mimo Slezsko, a sice na Moravě. Bez ohledu na Henelia a Vechnera se našel jistý pán ze Schertze, který se odvážil tvrdit a své tvrzení dal vytisknout ve Vratislavi, že Odra pramení na Moravě. [...] Tento kavalír měl šťastnou ruku při psaní jednoho latinského epigramu a chronostichonu a ve Vratislavi se s oblibou stýkal s učením. Jeho tvrzení je však mylné a spočívá na nesprávném historickém a geografickém základu. Přátelé, kterým spis zaslal, a se kterými „inter poculos“ o tom diskutoval, to považovali za šprým. Odra přece jen pramení ve Slezsku u městečka Frýdek v hustém lese ve skalách, těsně za hranicí Moravy a protéká městy Ostravou a Bohumínem“.*²⁰

Mnozí tedy stále dávali přednost odkazům na staré autority, takže Schertzovo „novátorství“ mezi ně pronikalo jen pozvolna.

Poznámky

- 1 K tomu blíže Jiří GLONEK, Řeka Odra a její pramen na starých mapách do konce 16. století, in.: *Slezsko v proměnách času – Śląsk przez wieki*, Olomouc 2011, s. 27–31. Text je v elektronické verzi dostupný zde: http://www.vkol.cz/data/soubory/hf/konference-slezsko-v-promenach-casu/konference_slezsko_glonek.pdf
- 2 Samotný pramen se u Helwiga nachází na moravsko-slezském pomezí v těsné blízkosti Jívové (*Giebe*), přičemž je situován východně a zhruba na stejné rovnoběžné linii od tohoto sídla.
- 3 Například na uvedeném první samostatné mapě Moravy Pavla Fabricia (1519–1589) z roku 1569 (dokončena byla již o rok dříve) vidíme Odru (*Oder fl.*) opět pramenit jihovýchodně od nejbližší zakresleného sídla v podobě Rožnova pod Radhoštěm (*Rosznow*) v Moravskoslezských Beskydech.
- 4 Blíže viz Jiří GLONEK, Pramen řeky Odry na starých mapách a dílo Karla Ferdinanda Schertze, in.: *Problematika historických a vzácných knižních fondů 2011*, Brno – Olomouc 2012. Tiskem vyšla tato v pořadí 4. původní mapa Moravy až roku 1716.
- 5 Blíže k celému rodu a k vlastnickým i majetkovým poměrům viz Hjalmar KOPŘIVA, Karel Ferdinand Schertz, pozdně barokní autor na Moravě a ve Slezsku, in.: *Okresní vlastivědný sborník Novojicko*, č. 8, Nový Jičín 1966, s. 10–12. Též např. Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Díl II. (N–Ž), Praha 2010, s. 225.
- 6 Viz Zemský archiv v Opavě, fond Urbaniální komise slezská, Opava – listiny, statek Jezdkovice a Hradecko, inv. č. 563.
- 7 Viz Jaroslav ZEZULČÍK, Karel Ferdinand Schertz – zapomenutý barokní autor ze Spálova, in.: *POODŘÍ*, roč. 2, č. 1 (1999), s. 9. K Schertzově nedoceněné práci Magia posthuma např. Lubor KYSUČAN, *Antické tradice v barokní latinské literatuře českých zemí*, Olomouc 2011, s. 132–133. Avšak dosud obecně nepřekonaný text o Schertzovi pochází z pera již uvedeného Hjalmar Kopřivy.
- 8 Tomáš KREJČÍK, Kapitoly z dějin naší genealogie a heraldiky, in.: *Sborník příspěvků I. setkání genealogů a heraldiků*, Ostrava 1980, s. 7–13. Rukopis *Heroldisch Visirung des herrlichen Wappens eines hochwürdigen getreuen Domb-Capituls in Ollmütz* by se měl dnes nacházet v tzv. Cerroniho sbírce deponované v Moravském zemském archivu v Brně. Toto Schertzovo dílo je součástí konvolutu z původní sbírky mj. prvního probošta svatomořického chrámu v Olomouci Františka Řehoře hraběte Gianniniho, od něhož celý svazek putoval do sbírky J. P. Cerroniho. Viz Mojmír ŠVÁBENSKÝ, *Inventáře a katalogy fondů Státního oblastního archivu v Brně – Cerroniho sbírka 13. stol. – 1845*, svazek II., Brno 1973, inv. č. 382 (Cerr II, č. 260).
- 9 **Zjištěné tisky:**
 - Novum Inventum Juridicum seu Singularissimus quidam paucis dum ex Juristis cognitus Juris Germanitatis Effectus Juristis eruditioribus communicatur (Viennae, M. Sischowitz, 1693)
 - Discursus Juridicus De Beatissima Virgine Dei Genitrice Maria Prolatus (Olomucii, Typis Joannis Josephi Kylian, 1697)
 - Mährisches Landes-Wapen Aus der Histori Und Herolds-Kunst Illuminiret (Nürnberg, In Verlegung Johann Zieger und George Lehmann, 1699)
 - Magia Posthuma Per Juridicum Illud Pro et contra Suspenso Nonnullibi Juridicio Investigata (Olomucii, Ignatii Rosenberg, 1706)
 - Laconismus Philologicus De Genuino Fontis Oderae Loco (Wratislaviae, Typis haeredum Baummannianis exprimebat Johannes Janckius, Factor, 1715)
 - Illuminatio oppaviae typice edita (Bregae, Literis Godofredi Trampii, 1716)
 - Kurtze Beschreibung der Schreib-Feder (Brieg, Gottfried Tramp, 1716)
 - Eteosticha intra anni praeteriti cursum edita, atque nunc curioso in strenam data (Brigae, 1717)
 - Philologia ad alphabetum juridicum Caroli Ferdinandi a Schertz (Brigae, 1717)
 - Der Auffrichtige Abrather Des in Arrende-Gebens Und auch Nehmens Der Land-Güther, Allen besseren Land-Wirthen zu Nutzen vorgestellt (Brünn, Verlegts Johann Georg Muffat – Franckfurt am Mayn, Gedruckt bey Anton Heinscheidt, 1719)
 - Herkommannus. Dieser is aller massen, Rechts-Hans auf allen Gassen! Der allergewaltigste Rechts-Held In jedem Reich auf dieser Welt. Ja der vollkommenste Jurist, Beynebenst doch voller Ränck und List (Brieg, G. Tramp, 1720)
 - Der Zweyte Theil Des Aufrichtigen Abrathers Des in Arrende-Gebens,
- 10 Und auch Nehmens Der Land-Güther. Allen besseren Land-Wirthen zu Nutzen vorgestellt (Troppau, Gedruckt bey Eva Schindlerin, durch Johann Caspar Bräuer Factor, 1720 – vlastní tisk patrně až 1721 – viz přípis o cenzuře)
- 11 **Zjištěné rukopisy:**
 - Pedom episcopale juridico-philologicum adornatum (1710 – ?)
 - Laconismus Philologicus de Genuino Fontis Oderae Loco (1714 – VKOL: 33.485)
 - Quaestionarius juridicus novae materiae de Ex-Jesuitis (1718 – VKOL: M I 124)
 - Die Ehrerbiethigste Erwögun Des Herrlichsten Sinnbild und Stattlichen Wahl-spruchs Ihro Heheiligten Mayestät Caroli VI. Römischen Kayssem (1718 – VKOL: 33.484)
 - Heroldisch Visirung des herrlichen Wappens eines hochwürdigen getreuen Domb-Capituls in Ollmütz (? – MZA)
- 12 Viz KOPŘIVA, s. 11.
- 13 Pramen Odry popisuje konkrétně takto: „*Hat seinen ersten Brunnquel im Mährischen Gebürge, zwischen denen Mährischen Flecken Bautzsch [= Budišov nad Budišovkou] und Span [= Spálov], an einem sehr hohen Berge, darbey das Städtlein Hoff oder Dworca gelegen, und das Flüsslein Gistritz [= řeka Bystřice], so bey Ollmütz in die March oder Morava fället, seinen Anfang nimmet, und fleusset [...]*“. Viz Caspar SCHNEIDER, *Gründlich und genau durchsuchter Oderstrom, worbey Dessen erster, wiewol geringer Urprung [...]*, Nürnberg 1689, s. 2 (fol. A1v), VKOL sign. 19.822.
- 14 Je pravděpodobné, že všechna díla konvolutu byla společně svázána do jednoho svazku až po „příchodu“ do tehdejší Lycejni knihovny v Olomouci v rámci rušení klášterů a jejich knihoven za Josefa II. Tedy nejdříve někdy na konci 18. století, čemuž mj. typově odpovídá i polokožená vazba z tvrdé lepenky potažené mramorovaným papírem, kdy je bílá kůže aplikována pouze u hřbetu a nárožnic. Viz GLONEK, *Pramen řeky Odry na starých mapách*.
- 15 Rukopisné znění se mírně liší s ohledem na zakomponovaný chronogram v závěru názvu (u rkp. 1714).
- 16 Viz tužkou a následně perem vytvořený koncept v rukopise – zde však umístěný až za titulní list na lícovou stranu druhého folia.
- 17 Pégasos byl mj. vnímán jako symbol bystrosti ducha, tvůrčího zanícení a básnického nadání. Schertz ho patrně spojil s Odrou i kvůli tomu, že po úderu jeho kopyta měl na hoře Helikónu v Boiótii dle antické tradice vytrysknout pramen Hippukréne (čili koňský pramen) zasvěcený Múzám. NEŠKUDLA, Bořek, *Encyklopedie řeckých bohů a mýtů*, Praha 2003, s. 178.
- 18 Viz GLONEK, *Pramen řeky Odry na starých mapách*.
- 19 KOPŘIVA, s. 12.
- 20 V pozdějších popisech se však vyskyt bažin (rašelinišť) a podmáčených ploch v bezprostředním okolí pramene zcela jasně objevuje. Blíže viz GLONEK, *Zaniklé obce Vojenského újezdu Libavá*, Ostrava 2007, s. 100–101.
- 21 Např. rukopisná kolorovaná mapa lesního revíru Varhošť o dvou sekcích z konce 18. století. Viz SOKA Olomouc, fond Archiv obce Varhošť O 1–271, inv. č. 20 (Mapa lesního revíru Varhošť).
- 22 Překlad viz vydání: Anton ROLLEDER, *Dějiny města a soudního okresu Odry*, Odry 2002, s. 5. (reedice a překlad původního vydání z roku 1903).

Mgr. Jiří Glonek

Vystudoval historii na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Od roku 2003 je zaměstnancem Vědecké knihovny v Olomouci, kde pracuje v oddělení historických fondů. Specializuje se na problematiku německého obyvatelstva v ČR ve 20. století. Zvláštní pozornost přitom věnuje politické orientaci, německému antifašismu a případné rezistenci skupin německého obyvatelstva vůči naci-smu. Druhou hlavní oblastí intenzivního odborného zájmu jsou staré mapy a problematika výzkumu historie knižní kultury. Mezi oblíbená témata patří rovněž historie turistiky v Jeseníkách. Kontakt: třída Míru 43, 779 00 Olomouc, email: jiri.glonek@vkol.cz

Anselmo Vanzin a oderské horské cesty

Pavel Kašpar st.

*Anselmo Vanzin na stavbě silnice Odry–Dobešov v roce 1900.
Zdroj: Archiv Emila a Zdenka Mateiciucových.*

V dubnu roku 2012 uplynulo 85 let od úmrtí oderského stavitele Anselma Vanzina. Celý jeho život byl spojen s výstavbou horských silnic na počátku 20. století v tehdejším Rakouském Slezsku, zvláště pak v oderském regionu. Uvedme zde proto hlavní technické parametry a rovněž některé podrobnosti ze stavby těchto okresních silnic a připomeňme si i související životní osudy dnes již zapomenutého Anselma Vanzina a jeho rodiny.

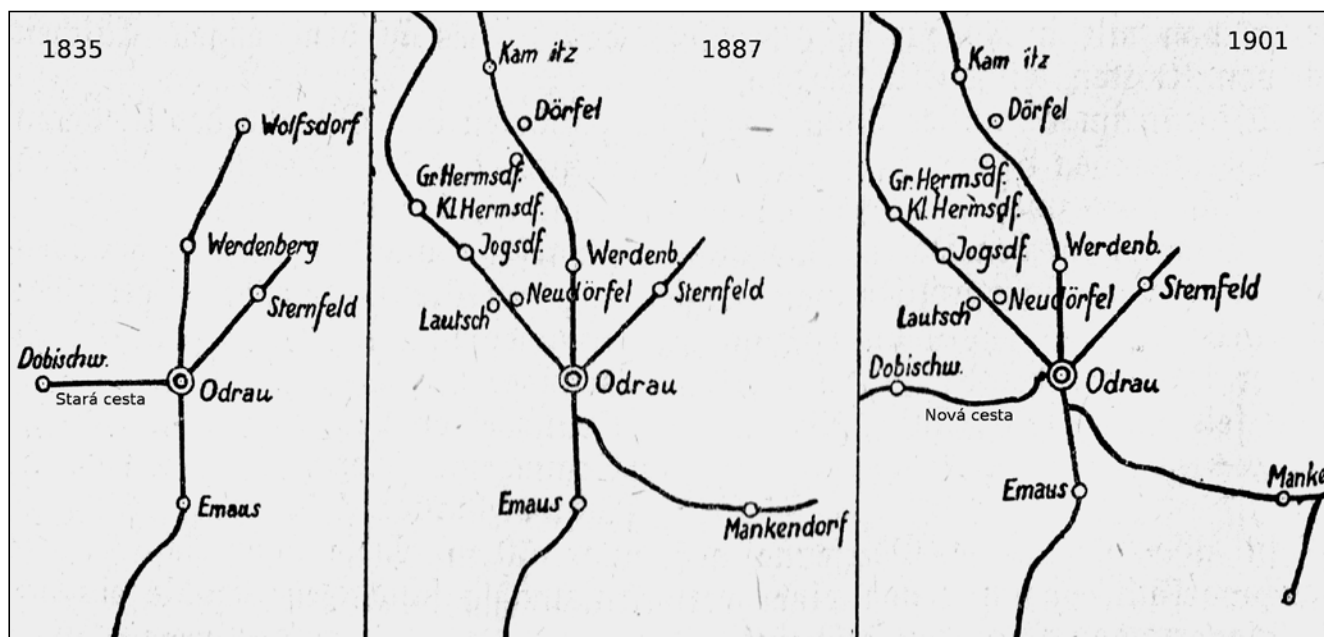
Anselmo Vanzin pocházel ze severovýchodní Itálie¹⁾ z horského městečka Feltre v Dolomitech. Narodil se 24. srpna 1868 v rolnické rodině.²⁾ Po absolutoriu obecní a měšťanské školy pracoval jako pomocný dělník na stavbách horských železničních tratí a silnic, napřed v regionu a později i za jeho hranicemi. Pracovně i společensky se tak postupně zařazuje mezi mezinárodní společenství lidí nazývaných barabové,³⁾ zabývající se profesně stavbou horských silnic, železnic a tunelů. Spojovala je stejná práce a způsob života, stejná kultura i stejný žebříček hodnot.⁴⁾

Ve 2. polovině 19. století v Rakouském Slezsku upadá silniční dálková doprava a postupně je nahrazována železniční sítí. Omezuje se proto výstavba státních silnic a rozmáhá se budování silniční sítě regionálního významu. Silniční síť tak získává nový význam – železnice do konce 19. století vytvořila páteř dopravy, kterou doplňovaly a zpřístupňovaly silnice.

Největší nárůst silniční sítě v Rakouském Slezsku – Opavsku nastává v letech 1881 až 1910. Spočívá především v rozšíření sítě okresních silnic, kdy v roce 1902 dosáhla tato síť celkem 772 km a navýšila se tak o 119 km.⁵⁾ Ve správním okrese Odry se od roku 1859 do roku 1928 prodloužila celková délka silnic z 26 km na 95 km a tyto silnice zajišťovaly dopravu na území okresu o rozloze 111 km². Na obrázku silniční sítě správního okresu Odry z roku 1835 nejsou zakresleny silnice do Mankovic (Mankendorf) a Klokočůvku (Klein Glockersdorf), protože ještě v tomto roce nebyly dostavěné. Zakreslená cesta z Emauz (Emaus) do Vlkovic (Wolfsdorf) byla součástí staré opavské cesty, která vedla z přerovského okresu přes Odry (Odrau) a Březovou (Briesau) do Opavy (Troppau).

V plánu z roku 1887 směřovaly dvě nové silnice na sever – jedna údolím Čermenského potoka přes Jakubčovice (Jogsdorf) a Heřmánky (Klein Hermsdorf) a druhá přes Kamenku (Kamitz) do Vítkova (Wigstadt). Nově postavená byla i silnice z Oder

- 1 Tato část Itálie byla až do roku 1866 součástí Rakousko-Uherska. Doposud zde žije početná německá menšina
- 2 Otec, Vincentte Vanzin pocházel ze Zermenu, dnes předměstí Feltre a matka Serafína, rozená Pessaro, se narodila v obci Nemaggio, která je v současnosti rovněž předměstím Feltre. Anselmo měl dva mladší bratry, Augustina *15. 12. 1873 a Josefa *19. 5. 1876.
- 3 Název baraba pochází z italského a je odvozeno od jména biblického Barnabáše, jehož propustil Pontius Pilát, římský místodržící v Judsku, místo omilostnění Ježíše. Výraznou vlastností Barabů byla hluboká náboženská víra, vyjadřovaná úctou k jejich patronce svaté Barboře.
- 4 Těžká práce, společný styl života a dennodenní nebezpečí určily specifický žebříček hodnot, jako je vzájemné souručenství, furiantství, hierarchie funkcí a postavení ve skupině, založené na opravdových schopnostech.
- 5 Popelka Petr: Výstavba silniční sítě v Rakouském Slezsku v letech 1848–1918. VVM č.2, 2007, str. 141–147.

Vývoj silniční sítě na Odersku v letech 1835 až 1901. Zdroj: Kuhländchen č. 11/1930.

do Mankovic. Není zde však ještě zakreslena silnice z Vítkovy (Werdenberg) do Vítkovic, postavená rovněž v tomto období.

Plánek z roku 1901 obsahuje novou silnici 1. třídy z Oder na Dobešov (Dobischwald) a silnici z Mankovic do Jeseníku nad Odrou (Deutsch Jassnik). V roce 1900 až 1901 byla postavena i nezakreslená silnice Horní Vražné (Klein Petersdorf) – Hynčice (Heizendorf) – Bělotín (Bölten). Při stavbě nových silnic se zvyšovala i kvalita silnic, a to především zaváděním nové technologie – metody válcování, což přineslo výhody nejen ve zlepšení stávající „klasické dopravy“, ale i v možnosti nástupu a rozvoje automobilismu.

V tomto období se mladý Anselmo Vanzin spolu s krajany (Nardelli, d’Agnolo) objevuje na Opavsku a pravděpodobně v letech 1890–1891 pracuje u firmy Neberle⁶⁾ na stavbě železniční tratě Suchdol – Budišov a Suchdol – Fulnek. V Budišově se pak setkává s Antonii, rozenou Knödel,⁷⁾ a dne 2. června 1892 s ní vstupuje do stavu manželského.⁸⁾ Bydlí v Suchdole dům čp. 193⁹⁾ (dnes ulice 1. máje), kde se jim 18. září 1893 narodila jediná dcera Aloisie.

Po dokončení železniční tratě do Budišova v roce 1891, pracuje Anselmo Vanzin ještě krátce

Rodný dům Aloisie – dcery Anselma Vanzina, Suchdol nad Odrou, čp.193, dobová fotografie. Zdroj: Klub přátel Suchdolu n. O.

u železnice, začíná se však osamostatňovat a pravděpodobně v letech 1893 až 1895 zakládá svou stavební firmu.

Na počátku svého podnikání se zabývá drobnými stavbami¹⁰⁾ a betonářskými pracemi, později pak stavbou převážně horských silnic.¹¹⁾

Od roku 1891 se ve Slezském zemském sněmu projednával požadavek Slezské zemské vlády na postavení a subvencování okresní silnice I. třídy z Oder do Dobešova. Tato silnice měla být součástí dopravní sítě mezi obcí Lipnou (Lindau), Dobešovem a Odrami s napojením na okresní silnici Potštát (Podstat) – Spálov (Sponau) jako nejkratší propojení Opavy s Ostravou. Oderský okresní silniční výbor

6 Archivní dokumenty o zaměstnání Anselma Vanzina u firmy Neberle se nepodařilo dohledat.

7 Antonie Knödel * 5. 6. 1874, Budišov, dům čp. 176 / rodiče Florián a Antonie Knödel.

8 V Budišově se usadili jeho dva mladší bratři – Augustin Vanzin, v roce 1897 se oženil s Marií Potenskou z Budišova, dům čp. 341 a Josef Vanzin, který si v roce 1898 vzal za manželku Emilii Hanke z Budišova, dům čp. 35, později bydleli společně v domě čp. 111.

9 V této době zde současně bydleli krajané Anselma Vanzina z Jižních Tyrol – rodiny Pasguali a Dallautonio a rodina Ing. Adolfa Schittenhelma, který se podílel na projektu a stavbě železniční tratě Suchdol – Budišov a Suchdol – Fulnek.

10 V roce 1895 byla v Odrách dokončena firmou Rumplar a Niklas z Teplíc stavba městského vodovodní sítě, kde se Anselmo Vanzin podílel na projektu a stavbě vodojemu-filtru u Skalního sklepa II.

11 Ve firemním, ale i ve veřejném styku používá Anselmo Vanzin od roku 1893 jméno Alois, které je v německém regionu tehdejšího Rakouského Slezska běžnější a zřejmě z komerčních důvodů i přijatelnější.

Abschrift.

Schlesien.

Bezirkshauptmannschaft in Troppau.

Zahl 40792

G E W E R B S C H E I N,

Es wird hiemit gemäß § 13 der Gewerbeordnung bestätigt, dass

Vor- und Zuname: Herr A l i s V a n z i n

Wohnort: J o g s d o r f.

den selbständigen Betrieb des Gewerbes: Bauunternehmung mit Inbe-
griff der Strassen- und Brückenbauten, Objektserweiterungen und
Betonarbeiten unter ausschliesslicher Verwendung berechtigter
Gewerbsinhaber, sowie der Betrieb genehmigter Steinbrüche.

mit dem Standorte Jogsdorf Nro 1
ordnungsmässig angemeldet hat.

Diese Anmeldung wurde in dem bei der oben bezeichneten Behör-
de geführten Register über freie Gewerbe unter der fortlaufen-
den Zahl 37/09 eingetragen.

T r o p p a u, am 29. November 1909

Der k.k. Bezirkshauptmann:

I.V.

Obnovený živnostenský list Anselma Vanzina od zemského hejtmána v Opavě z roku 1909. Zdroj: SOKA Nový Jičín

Firemní razítko a podpis Anselma Vanzina. Zdroj: Archiv Emila a Zdenka Mateiciucových.

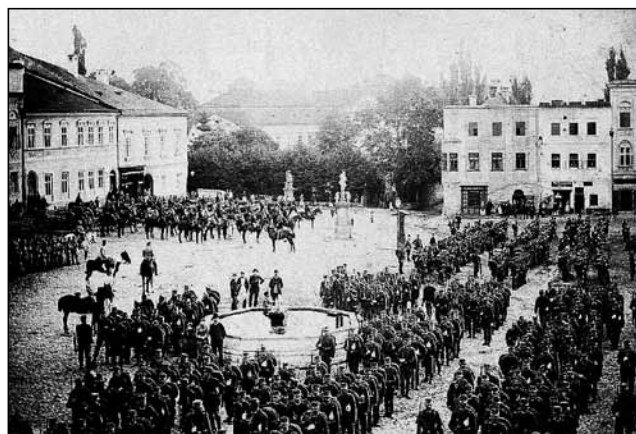

Návés v Jakubčovicích nad Odrou – šipka označuje bývalé sídlo firmy Alois Vanzin (za dřevěnou zvonici). Foto Petr Lelek, 2010.

spolu s úřadem města Oder se s ohledem na vysoké náklady a špatný stav obecních financí odmítli na financování této stavby podílet. Argumentovali také tvrzením, že mezi Jindřichovem (Heinrichswald), Potštátem a Odrami je minimální provoz vzhledem na spádovost těchto obcí k moravským Hranicím (Weisskirchen).

V roce 1892 proběhly v oderském správním okrese vojenské manévry rakouskouherské armády pod velením arcivévody Evžena.¹²⁾ Ten se svými dělostřeleckými oddíly hostoval v Odrách. Po existující špatné a rozmoklé cestě vedoucí do Dobešova Mlýnským údolím s prudkým stoupáním nemohli jeho vojáci své těžké kanony přemístit k Dobešovu. Arcivévoda Evžen podpořil požadavek Slezské zemské vlády a potřebu cesty strategicky zdůvodnil u státní správy ve Vídni vojenskými důvody. Veřejná potřeba silnice byla v roce 1895 státními úřady uznána a její stavba povolena na náklad státu.

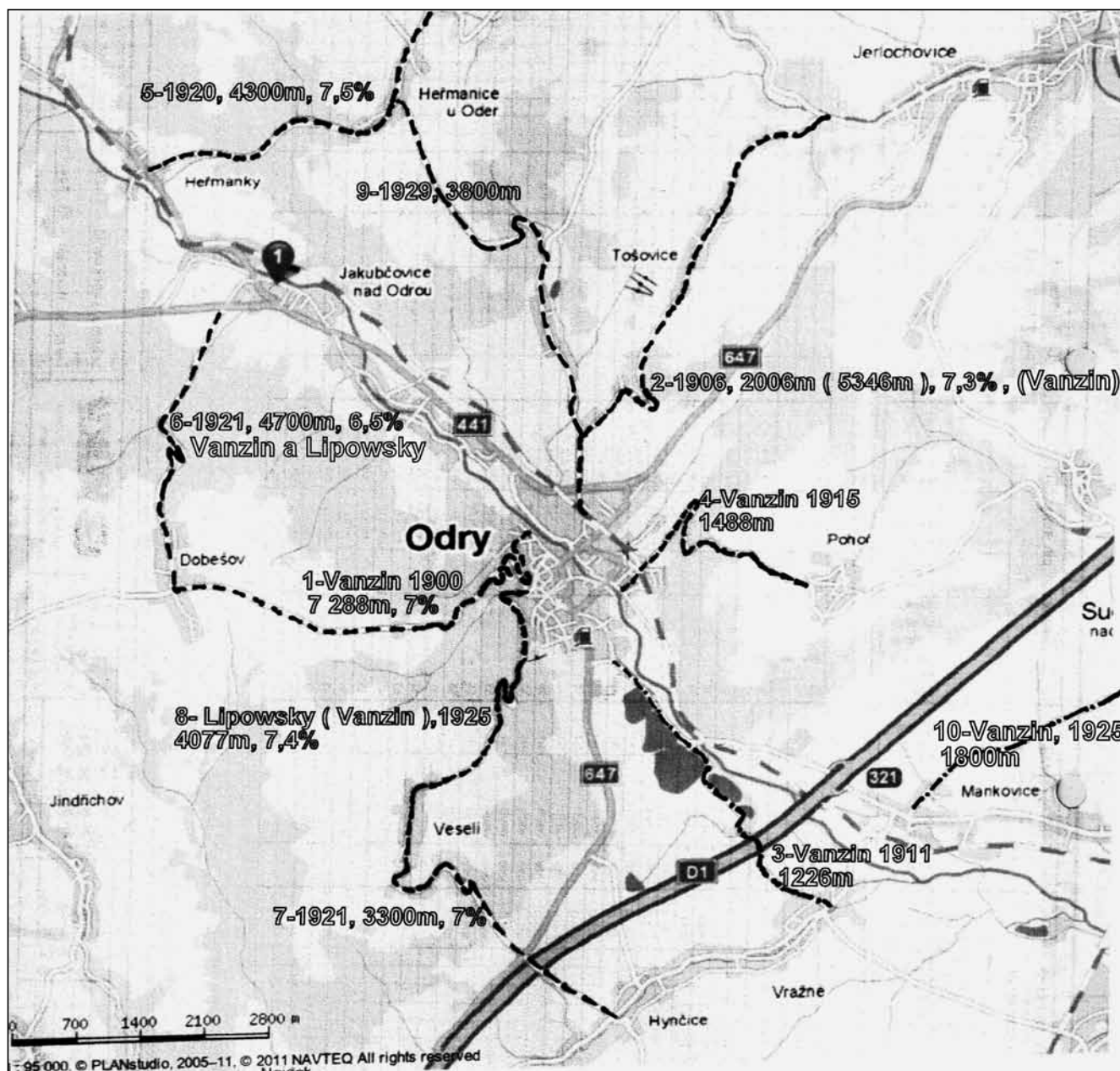
¹² Evžen Rakousko-Těšínský (*21.5.1863, Židlochovice / † 30.12.1954, Merano - Tyrol), rakouský arcivévoda, syn Karla Ferdinanda Habsburského a Alžběty Rakouské. Od roku 1916 polní maršál, během 1. světové války v roce 1914 velitel rakouskouherské armády na Balkáně a od roku 1915 velitel jihozápadního frontu v Itálii.

Císařské manévry v Odrách v roce 1892. Na snímku je ještě stará kamenná kašna, která byla nahrazena v roce 1897 v současnosti známou kašnu sochaře Emila Zimmermanna. Zdroj: Archiv Emila a Zdenka Matejciucových.

Na Odersku se pak rozvinula výstavba osmi „horských“ silnic,¹³⁾ které sice překonávají převýšení řádově jen několika stovek metrů, ale svým charakterem, zasazením do krajiny i svou malebností jim pojmenování – horské – plně náleží.

¹³ Jsou to horské silnice: 1 Odry-Dobešov, 2 Odry-Tošovice, 4 Odry-Pohoř, 5 Heřmánky-Věska, 6 Jakubčovice-Dobešov, 7 Veselí-Hynčice, 8 Odry-Veselí a 9 Vítovka-Heřmanice.

Horské silnice (vyznačené čárkovaně) postavené ve správním okrese Odry v letech 1900 až 1929. Čerchované silnice 3 a 10 nemají horský charakter, byly však postaveny firmou Alois Vanzin.

První horská silnice z Oder do Dobešova byla postavena v letech 1900 až 1901. Přípravné práce, projekt a výběrové řízení stavební firmy začaly již v roce 1895 a jejich vedením bylo pověřeno technické oddělení Slezského zemského úřadu v Opavě.¹⁴ V projektu byly porovnávány tři varianty vedení silnice terénem, označené na přiloženém plánu 1, 2 a 3.

První varianta silnice zdolává strmý Milíkův kopec (Millichberg) nad Odrami pěti nádhernými serpentinami přes Dvořisko (Hennhof) do Dobešova. Měří 7288 m a její největší stoupání je 7 %.

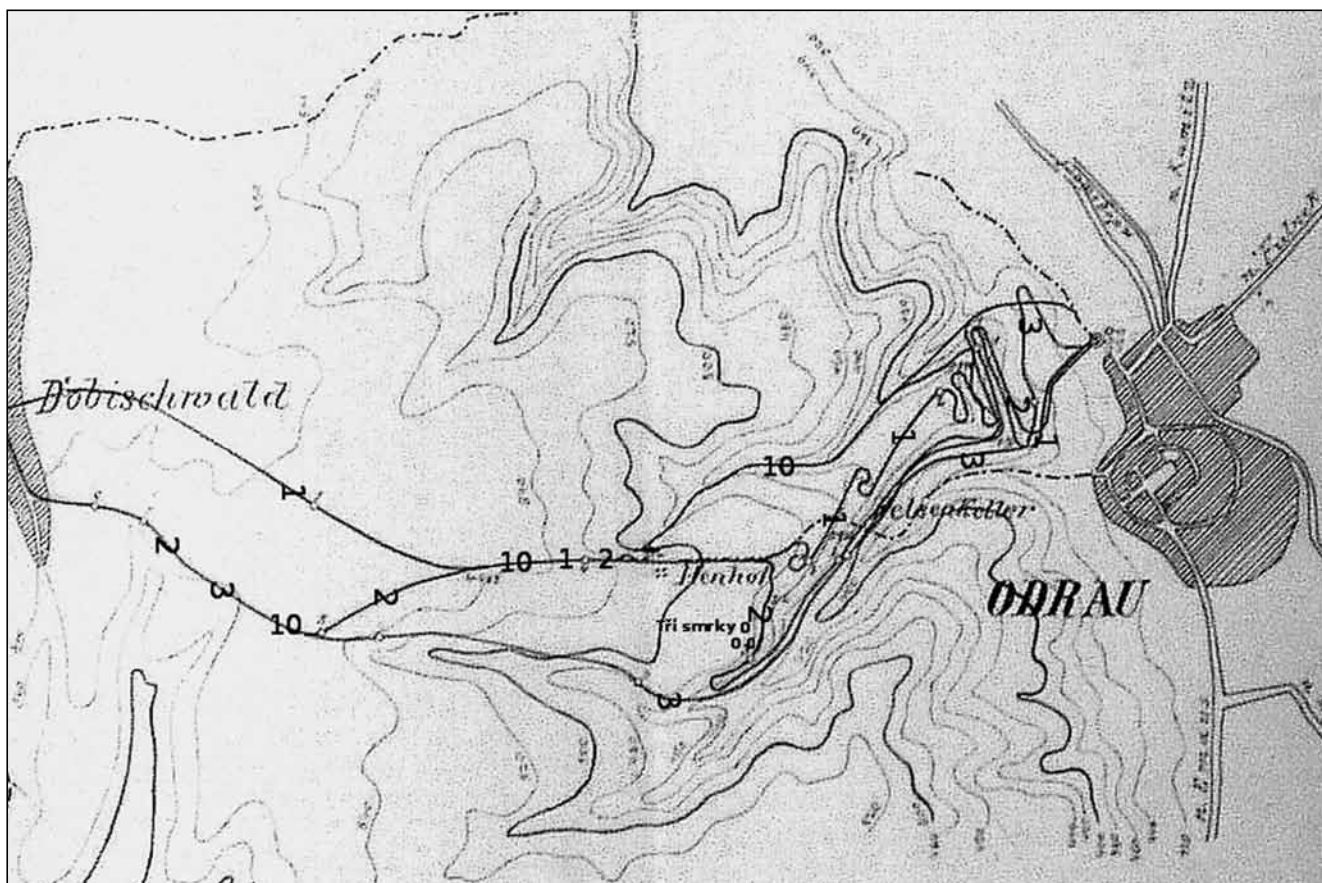
Druhá a třetí varianta se liší hlavně tím, že nevedou přímo po svahu Milíkova kopce, ale využívají

divoké údolí Stodolního potoka až k místu nazývanému „Tři smrky“.¹⁵ Druhá varianta pak pokračuje přes Dvořisko a má společný úsek cesty s první variantou, kde se napojuje na starou cestu – 10 z Oder do Dobešova. Třetí varianta pokračuje od místa „Tři smrky“ po dnešní lesní cestě až k místu napojení na starou cestu – 10 z Oder do Dobešova.

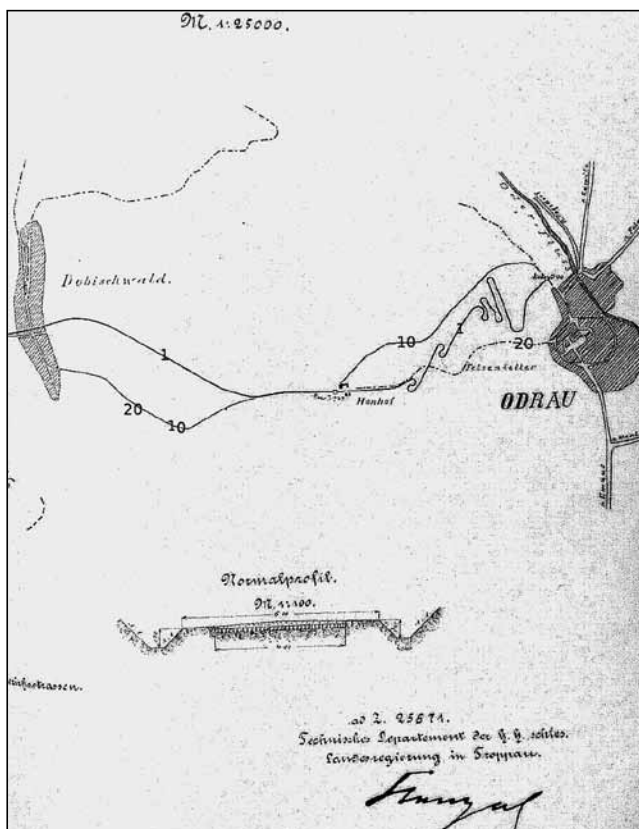
Z těchto tří projekčních variant byla pro realizaci stavby silnice vybrána první – nejvíce horská varianta trasy.¹⁶

¹⁴Pomístní název místa na hranici katastrů obcí Oder, Dobešova a Veselí.
¹⁶Rozhodujícím kritériem zřejmě nebyly náklady na stavbu silnice, ale vzhledem k záměru vojenského využití, její nejmenší maximální stoupání.

¹⁴Vedoucím oddělení Slezského Zemského úřadu byl Ing. Stenzel.

Tři varianty projektu (1, 2, 3) trasování horské silnice Odry–Dobešov. Zdroj: Zemský archiv Opava.

Vybraná varianta projektu (1) trasování silnice Odry–Dobešov s příčným profilem. 10 – Stará cesta na Dobešov, 20 – lesní cesta na Dvořisko (Hennhof) a Dobešov. Zdroj: Zemský archiv Opava.

Ve výběrovém řízení stavebních firem byly vyhodnocovány návrhy a vyčíslené náklady suchdolské firmy Adolfa Schittelhelma¹⁷⁾ (Zauchtel), opavské firmy Angela Migliariny¹⁸⁾ a oderské firmy Anselma Vanzina. Vítězem soutěže byl nejmladší stavitel Anselmo Vanzin, pravděpodobně proto, že horskému řešení trasy silnice byla Vanzinova realizace projektu nejbližší. Celkové náklady na stavbu silnice činily 140 000 rakouských korun. V roce 1906 byla přistavěna spojovací cesta o délce 150 m od okresního soudu podél hřbitova po Třídě 1. Máje (Bahnhofstrasse) za 3556 rakouských korun.

Druhá horská silnice Odry – Tošovice (Taschen-dorf) – Jerlochovice (Gerlsdorf) byla stavěna v roce 1906. Je dlouhá 5346 m, na oderském katastru 2006 m. Její největší stoupání je 7,3%. S ohledem na řešení trasy a provedení silnice předpokládáme,

17 Ing. Adolf Schittelhelm stavební podnikatel v Suchdolu nad Odrou ze Stuttgartu, majitel firmy Adolf Schittelhelm a synové, která vlastnila 4 kamenolomy (jeden v Jakubčovicích nad Odrou) a továrnu na cementové zboží v Suchdole nad Odrou. Zemřel roku 1901 a je pochován v rodinné hrobce Schittelhelmů na evangelickém hřbitově v Suchdole.

18 Angelo Migliarina, stavební podnikatel v Kateřinkách ze severní Itálie a majitel firmy „Bauunternehmung Angelo Migliarina und Co., Gessellschaft m.b.H. Katherin bei Troppau“. Podílel se na stavbě železnic v rakouské (Olomouc-Krnov) i pruské části Slezska a silnic (okresní silnice Staré Těchanovice - Nové Těchanovice - Zálužné). V roce 1884 získal rakouské státní občanství. Je pochován, spolu s rodinou v hrobce v Kateřinkách.

Zaměstnanci fy Alois Vanzin při stavbě 4. serpentiny horské silnice Odry–Dobešov, dobová fotografie. Zdroj: Archiv Emila a Zdenka Matejicových.

že se na její stavbě podílela i oderská firma Alois Vanzin.¹⁹⁾

Třetí silnici, Mankovický most (Mankendorfer Brücke) – Dolní Vražné (Gross Petersdorf), postavil Anselmo Vanzin v roce 1911. Silnice o šířce 6 m

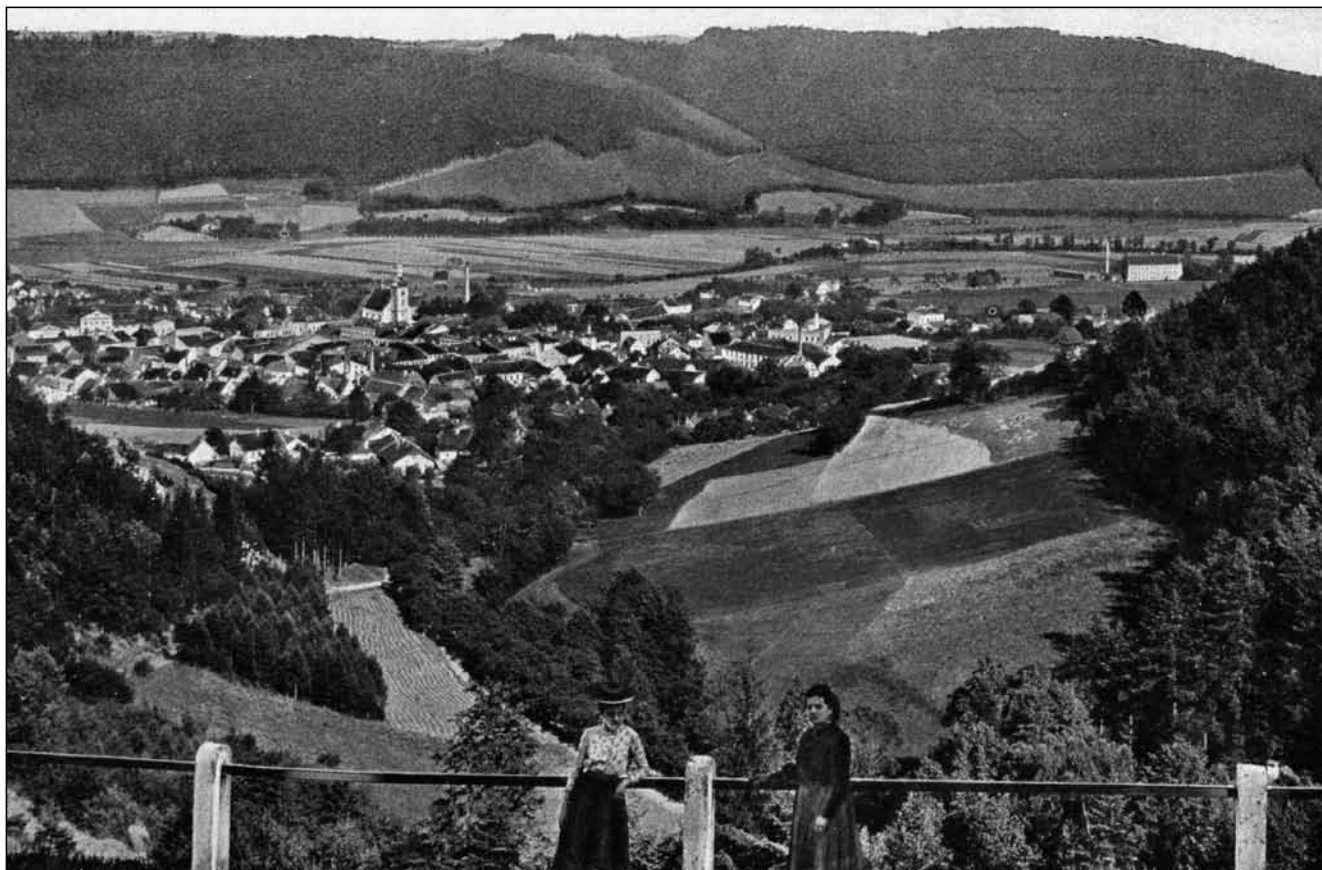
vedla po hrázích v té době zaniklých rybníků v obtížném, podmáčeném terénu. Její délka byla 1300 m a maximální stoupání 2 %.

Čtvrtou horskou silnici Odry – Pohoř (Pohorsch) stavěl Anselmo Vanzin jen po moravskoslezskou hranici (ohyb první serpentiny v lese). O její stavbě se rozhodlo v roce 1913 a Vanzin ji ukončil za první světové války v roce 1915. Délka silnice je 1488 m. Celkové náklady na stavbu činily 34 417 rakouských korun.

Dne 14. června roku 1915 vyhlásila Itálie Rakousko-Uhersku válku a okresní hejtmanství v Opavě vydává nařízení na přísnou kontrolu italských státních občanů v okrese. Mezi jmenovanými je uveden Anselmo Vanzin a na jeho firmu je uvalena nucená správa. Správcem byl jmenován oderský stavitel Franz Juchelka.²⁰⁾ Podnikatelské aktivity Vanzinovy firmy tím byly utlumeny až do roku 1920.

V roce 1907 Anselmo Vanzin změnil své bydliště a se svou rodinou bydlí v Odrách na třídě 1. máje (Bahnhofstrasse), čp. 233. Přináší mu to rovněž pracovní výhody při každodenním služebním styku s úředníky oderského Silničního okresního výboru.

Dne 21. srpna roku 1919 se u Vanzinů stala významná událost – Aloisie Vanzinová uzavírá sňatek

Silnice Odry–Dobešov 1901, pátá serpentina – pohled do údolí Stodolního potoka, dobová fotografie. Napravo od kostelní věže jsou vidět dva tovární komíny: ten bližší je komín dnes již neexistující textilní Gerlichovy továrny na Potoční ulici (čp. 299), ten druhý, více v popředí, je komín textilní továrny Gustava Gerlicha (čp. 172), která byla zasažena v roce 1865 požárem. Zdroj: Archiv Emila a Zdenka Matejicových.

¹⁹ V archívních materiálech jsme však neobjevili žádnou zmínku o staviteli této silnice.

²⁰ Franz Juchelka, Odrau, Nr. 266 (*1862 / †1917), stavební živnost od roku 1889.

Bydliště Vanzinovy rodiny od roku 1907. Zdroj: Archiv Emil a Zdenek Mateiciucových.

Dům Rudolfa a Aloisie Lipowské, roz. Vanzin. Zdroj: Archiv Emil a Zdenek Mateiciucových.

s oderským stavitelem Rudolfem Lipowským.²¹ Později mají spolu tři děti – dceru Elisabeth (*10. 11. 1919, Odry), Gerdu (*16. 2. 1922, Odry) a syna Rudolfa (*1. 12. 1927, Odry). Bydlí společně na Hranické ulici (Weisskirchnerstrasse), čp. 410.²² V této době kupuje Anselmo Vanzin v Odrách dům na Dělnické ulici (Obergasse)²³ čp. 229.

Od roku 1920 se začíná v Československu oživit hospodářská činnost, která se projevuje nárůstem stavebních aktivit. V oderském okrese tak pokračuje výstavba dalších okresních silnic za spolufinancování státu.

Pátá horská silnice z Heřmáněk (Klein Hermsdorf) do Heřmanic (Hermsdorf) a Věsky (Dörfel) byla postavena v roce 1920. Její délka je 4 300 m. Stoupání silnice 7,5 % je v oderském okrese jedno z největších. Náklady na stavbu činily 580 000 Kč.

Šestá horská silnice z Jakubčovic na Dobešov byla postavena roku 1921 společně firmou Alois Vanzin a Rudolf Lipowsky. Na stavbu silnice byla vyhlášena veřejná soutěž, které se zúčastnily firmy oderského stavitele Josefa Golda, opavského stavitele Migliariniho, stavitele Romana Kollera a firmy Fickert & c.k. a Pittel & Brausewetterk. Silnice je

Rudolf Lipowsky

Rudolf Lipowsky. Zdroj: Archiv Emil a Zdenek Mateiciuových.

21 Rudolf Lipowský (*27. 6. 1891, Odry), stavební živnost od roku 1920.

22 Dnes domov důchodců vedle benzínové čerpací stanice.

23 V roce 1922 provádí Vanzin přestavbu domu a v roce 1925 přistavuje patro. V současnosti je to soukromá zubní ordinace MUDr. Siky.

dlouhá 4700 m, při maximálním stoupání 6,5 %. Celkové náklady na stavbu byly 1 122 000 Kč. Sedmá horská silnice z Veselí (Wesseidel) do Hynčic (s odbočkou do Oder na Hranickou ulici) byla postavena také v roce 1921 za náklady 860 000 Kč. Má délku 3200 m a maximální stoupání 7,4 %.

Osmá horská silnice z Oder do Veselí je neméně zajímavá. Vede dlouhými serpentinami stráněmi zalesněného Veselského vrchu (Wesseidelberg). Byla postavena v letech 1923 až 1925 stavitelem Rudolfem Lipowským.²⁴ Je dlouhá 4900 m a má maximální stoupání 7,4 %. Překonává výškový rozdíl 216 m. Celkové náklady na stavbu činily 704 145 Kč. Stát věnoval na stavbu 30 % nákladů a město Odry přispělo částkou 82 516 Kč. Silnici stavěl opavský okres.

Desátou silnicí z Mankovic po Šenkovy domky (Schenkhäusel, Hospůdka) v oderském katastru stavěl Anselmo Vanzin v roce 1925. Na stavbu této silnice byla rovněž vypsána veřejná soutěž, které se mimo Vanzina zúčastnil i oderský stavitel Josef Gold, oderský stavitel Rudolf Lipowsky, stavitel Jarolím a opavský stavitel Migliarina. Silnice měla délku 1800 m a náklady na stavbu dosáhly 270 000 Kč.

Pro úplnost²⁵ uvedme devátou horskou silnici z Oder – Vítovská ulice (Werdenbergstrasse) do

Heřmanic postavenou po smrti Anselma Vanzina v roce 1929. Je dlouhá 3800 m a náklady na její stavbu činily 527 000 Kč.

Těžké životní podmínky na stavbách silnic se u Anselma Vanzina projevily zhoršeným zdravotním stavem a v roce 1926/1927 musel být léčen ve Slezské zemské nemocnici v Opavě. Tam také 14. dubna roku 1927 umírá na komplikace „diabetes mellitus – 2. typu“. Jeho manželka Antonie Vanzinová opouští dům čp. 229 na Dělnické ulici a stěhuje se ke své dceři Aloisii Lipowské na Hranickou ulici čp. 410, kde také 23. června roku 1930 zemřela.

Manželé Vanzinovi byli pohřbeni na oderském městském hřbitově v rodinné hrobce s černým žulovým pomníkem.²⁶ Ukončila se tak třicetiletá plodná existence rodiny Vanzinů v Odrách.²⁷

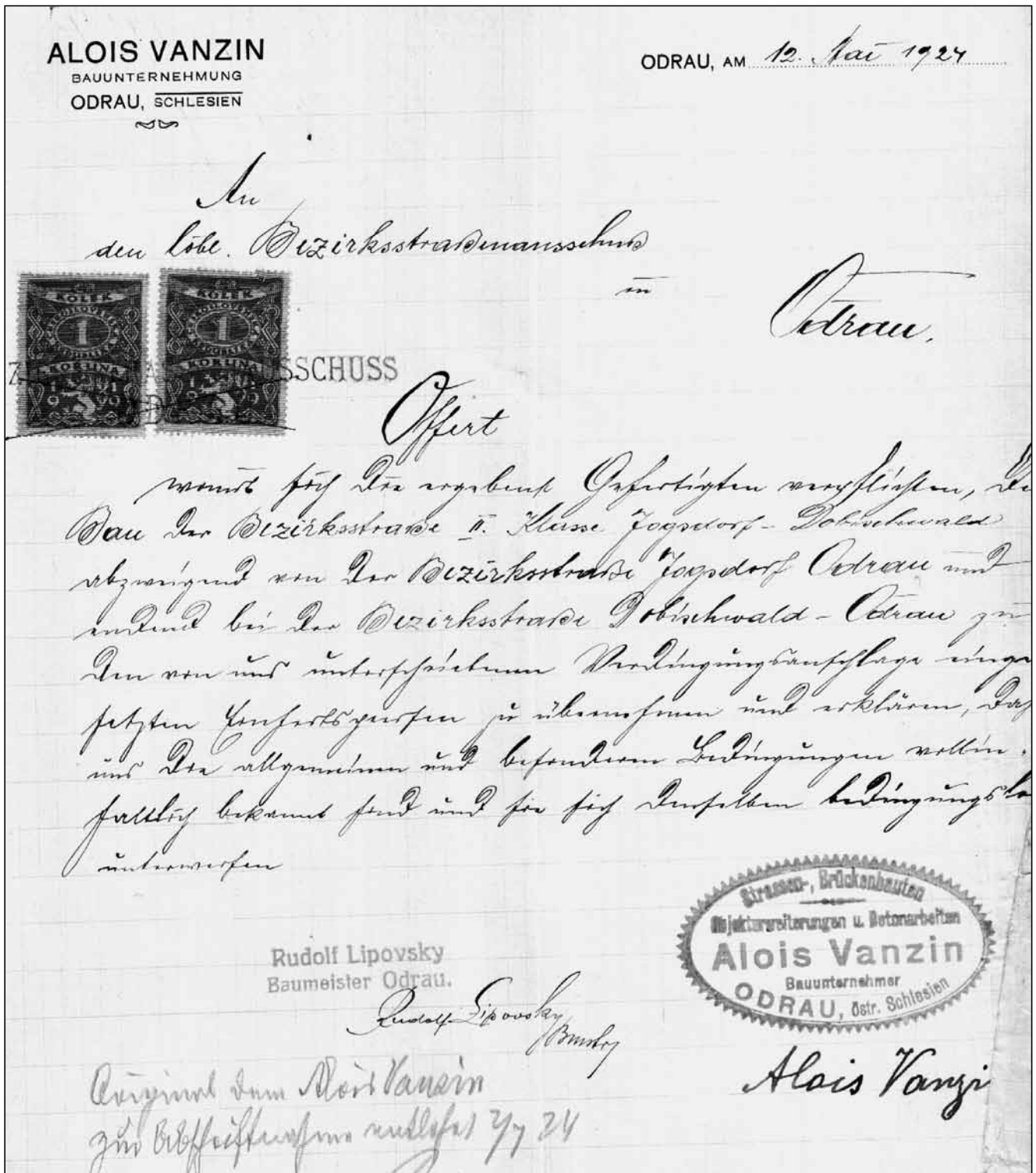
Silniční síť v oderském správním okrese, která byla dokončena roku 1929 je, až na malé výjimky,

24 Silnice vykazuje znaky používané při stavbě horských silnic Anselmem Vanzinem a je pravděpodobné, že Vanzin svému nezkušenému zeti dělal odborného poradce.

25 V roce 1922 stavěl Anselmo Vanzin i horskou silnici z Kyjovic do Těškovic v opavském okrese.

26 Mohutný žulový pomník bohužel koncem 60. let 20. století zmizel. Torzo hrobky je v sekci III hřbitova vedle hrobky rodiny Joksch – Dostál.

27 Pokračování rodu Vanzin „po přeslici“ – rodinou Lipowských mělo pohnutou historii. Aloisie Lipowská (rozená Vanzin) se 15. září roku 1937 s Rudolfem Lipowským rozvedla (odešel ze Sudet do Německa) a po druhé se v červnu roku 1938 v Krnově vdala za obchodníka Antona Langra (*1886, Vídeň). Spolu s dcerou Gerdou Lipowskou byly roku 1946 vysídleny do Německa (r. 1950 – Guldenfingen, Kreis Dillingen). V roce 1955 se sourozenci Gerda a Rudolf Lipowský objevují na adrese Lauinge, Kreis Dillingen, Schwaben. O sestře Elisabeth a obou manželech Aloisie Lipowské-Langerové nemáme žádné další zprávy.

Společná nabídka firem Alois Vanzin a Rudolf Lipovsky na stavbu silnice Jakubčovice–Dobešov, dobový dokument. Zdroj: Státní okresní archiv Nový Jičín.

udržována ve svých původních trasách přesto, že automobilismus prodělal za uplynulé století bouřlivý rozvoj.

Nemalou měrou se o to přičinil i oderský stavitel Anselmo Vanzin. Jeho malebné horské silnice lákají automobilisty k romantické jízdě klikatými serpentinami a dávají jim tak možnost vychutnat si přírodní krásy zdejšího kraje.

Použité zdroje a literatura

- Stavba silnice Odrý–Dobešov, projekt a rozsah nákladů. Inv. č. 1221, sign. 48//K-21, Zemský archiv Opava.
- Stavba silnice Odrý–Dolní Vražné. Inv. č. 392, sign. 331, karton 29, Soka Nový Jičín.
- Stavba silnice Jakubčovice–Odrý, Mankovice–Šenkův domek, Odrý–Veselí. Fond silniční správní komise Odrý, 1911–1929, číslo NAD 874, Soka Nový Jičín.
- Soubor rodných a úmrtních matrik Moravskoslezského kraje. ZA Opava.

*Silnice Odrá–Dobešov r. 1901, druhá serpentina – pohled na centrum města, dobová fotografie. Vlevo jsou dobře patrné budovy zámku.
Zdroj: Archiv Emila a Zdenka Mateiciucových.*

Třetí serpentina horské silnice Odrá–Veselí (u bývalé lyžařské louky), r. 1926. Pod Veselským kopcem jsou vidět dva vyšší domy na Hranické ulici, dům Waschkovy rodiny (čp. 151) a vedle napravo dům Rudolfa a Aloisie Lipowských (čp. 410). V pozadí se vine horská silnice Odrá–Pohoř. Zdroj: Archiv Emila a Zdenka Mateiciucových.

Torzo hrobky rodiny Vanzin na oderském městském hřbitově. Foto autor.

Böhm Johann: *Gedenkbuch der Stadt Odrau*, 1929.

Böhm Johann: Die Entwicklung des Straszennetz des Gerichtbezirkes Odrau. *Kuhländchen* 11/1930.

Fojtík Bohumil: Oderské horské silnice. *Vitkovsko* č. 1/1958.

Zahnaš Petr: Výstavba „horských“ silnic. www.zálužné-moradorf.cz

Ing. Pavel Kašpar

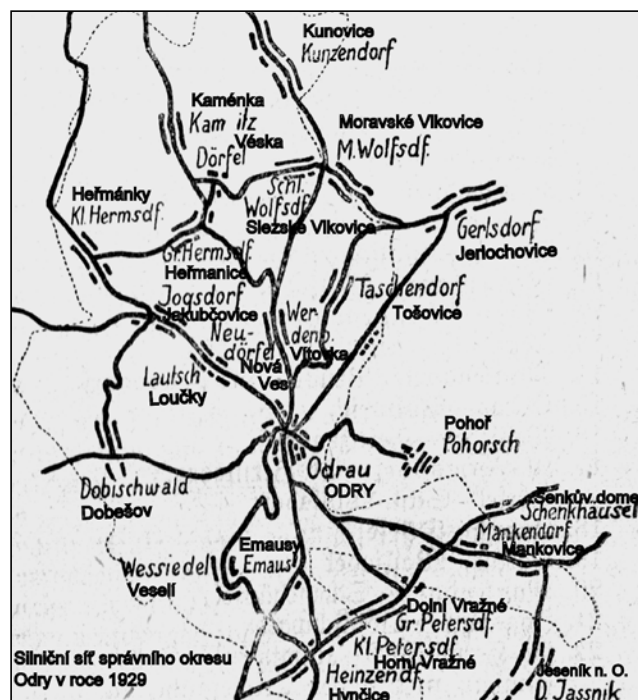
Kontakt: Dělnická 31, 742 35 Odry,

e-mail: pkst1@seznam.cz

Více o autorovi – POODŘÍ 3/2010, s. 52.

Šestá serpentina Dobešovské cesty – po svém otevření zatěžovaná povozy místních sedláků (Fotografie pochází z archivu bratří Mateiciucových).

*Silniční síť oderského správního okresu v roce 1929.
Zdroj: Kuhländchen č. 1/1930.*

Moravští bratři mezi Eskymáky v Grónsku a na Labradoru

Čím Poodří vstupuje do světových dějin.

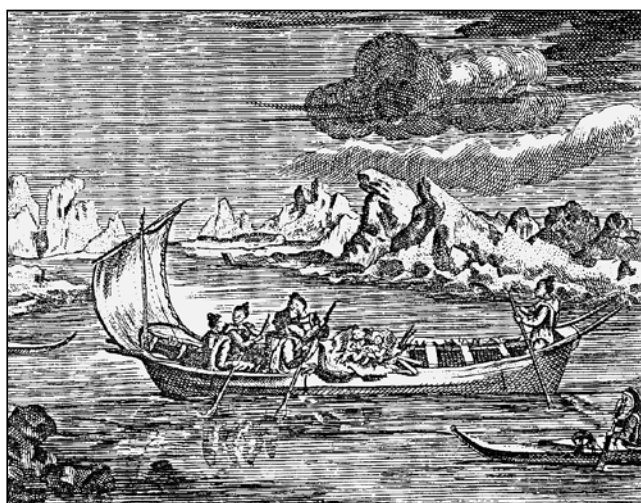
Příspěvek k dějinám Moravských bratří XVIII. část

Daniel Řičan

Jedno ze semínek, které Komenský na Fulnecku zasel a vzklíčilo až po sto letech, přineslo ovoce dokonce i v polárních oblastech v Grónsku a na Labradoru – tedy mezi Eskymáky. Ještě v 18. století to byl národ, který žil na úrovni doby kamenné. Tak jako Slovanům přinesli vzdělání a etiku křesťanskou Cyril a Metoděj, stejné uznání u Eskymáků požívají lidé z našeho Poodří – Moravští bratři.

Moravští bratři v Grónsku je oblíbené téma v cizojazyčné literatuře. V roce 1732 Moravané podnikli první misijní cestu do Karibské oblasti a hned v dalším roce následovala výprava do Grónska, do země patřící pod korunu dánského království. Christian David, tesař ze Ženkly byl u dánského královského dvora uznávanou osobností, a proto zde měl dveře stále otevřené a tím i do Grónska...

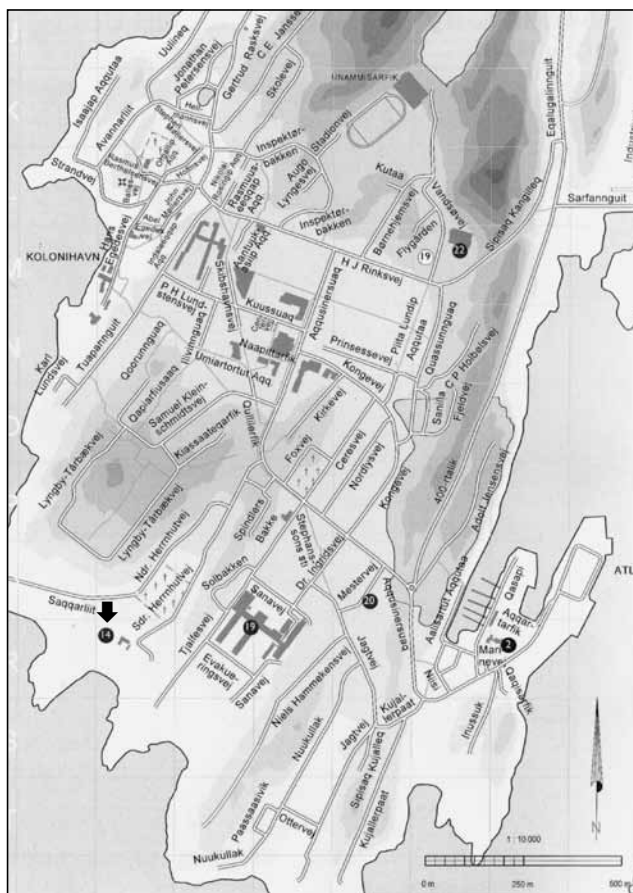
První tři moravští misionáři, bratřenci Matthäus a Christian Stachové z Mankovic a Christian David ze Ženkly se vydali r. 1733 do Grónska lodí z Kodaně. Ještě v Kodani dostali doporučující dopis od dánského krále pro dánského misionáře Hanse Egedeho, kterému měli být v misijním díle posilou. Hans Egede, původem Nor, byl z luterské církve a začal dílo dánské luterské misie v Grónsku již dvanáct let před příchodem Moravanů. Chtěl ale svou málo úspěšnou misionářskou práci již vzdát. Od Egedeho se nedostalo moravským misionářům vřelého přijetí. Museli kapitána lodi uprosit, aby směli bydlet na lodi a rychle si postavili *boudu z kamení a trávy, kde bychom mohli zatím vařit, spát a uchovávat své věci v suchu, byla totiž*

Ilustrace převzata z Cranz David: *Historie von Grönland*, Barby 1770.

velká zima, tak že nám tráva v rukou mrzla. Postavili si asi kilometr na jih od Egedeho stanice Godthaab (dnešní hlavní město Grónska Nuuk) svůj vlastní domov, který nazvali Neu Herrnhut (Nový Herrnhut). Stačili ještě odeslat dopis po odjíždějící lodi, kde popisují krajinu i zdejší pohany: Jejich řeč je docela jiná než všechny jiné jazyky a nespojuje s žádnou jinou, kterou známe. Oni ani nerozumí, když se dává znamení hlavou, jako jiné národy. V každém slově mají dva důrazy, a sice na první a poslední slabice... Jazykem pohybují při své řeči málo, vytlačují řeč z krku, a to ji dělá nesrozumitelnou. Hlavou nedělají při řeči žádné pohyby, zato vyjadřují mnoho rukama a prsty... Máme-li se naučit této řeči, musí nám k tomu Bůh dát zvláštní milost.

V počátcích trpěli hladem, zimou i nepřátelstvím domácího obyvatelstva. Zdálo se, že snad ani nepřezijí kruté podmínky, ale vydrželi. Mezi Egedem a Christianem Davidem panovaly rozdílnosti

Plán Nuuku – v prostředním zálivu (šipka – č. 14) se nacházela bývalá misijní stanice Neu Herrnhut. Dnes je zde univerzita a příští rok bude otevřeno muzeum.

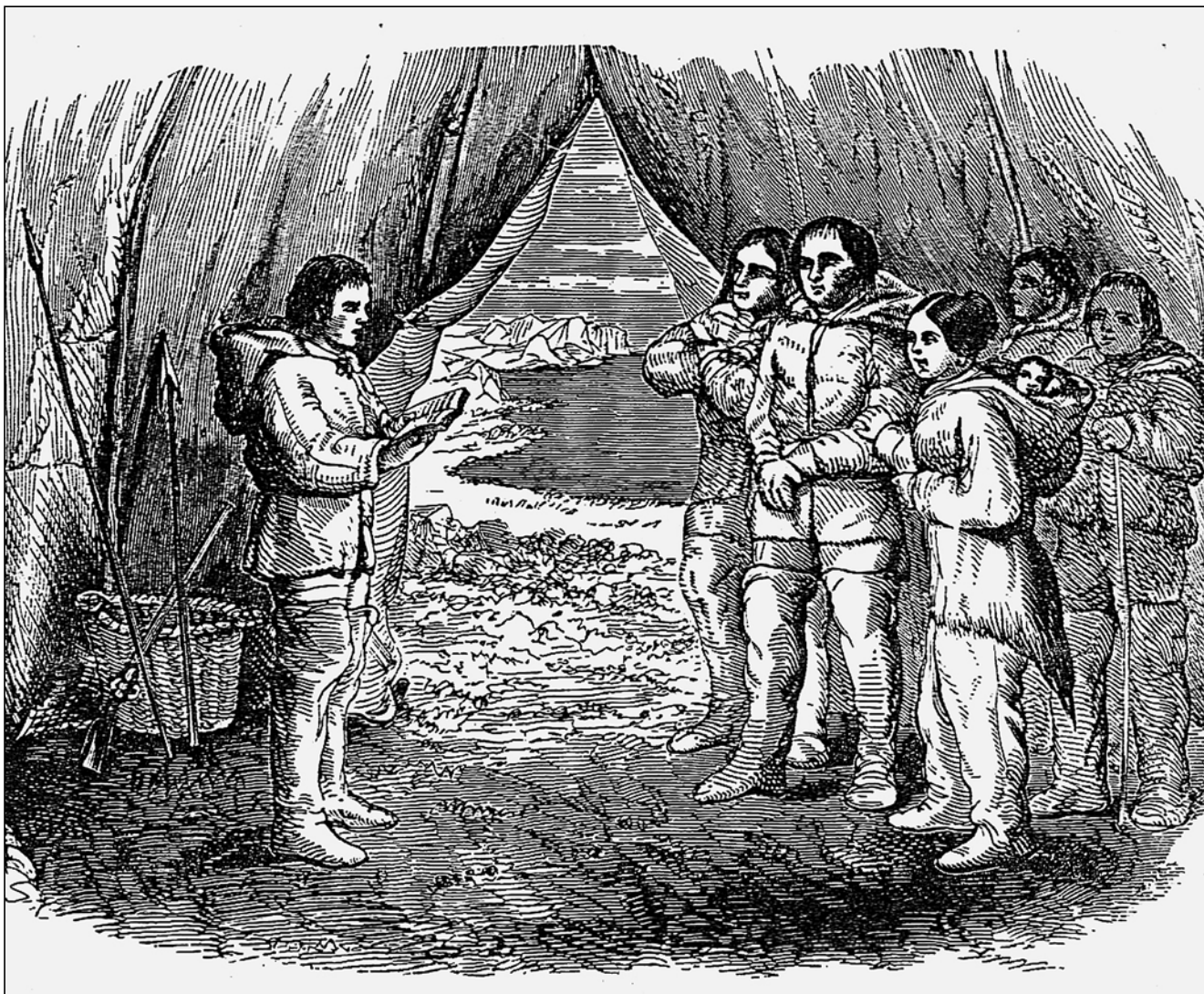

Mapa převzata z knihy Hartmut Beck: *Wege in die Welt*, Erlangen 1992.

v teologických otázkách a z toho plynuly i nesváry. Ke zlepšení vztahů přispěla smutná událost

– epidemie černých neštovic. Neštovice byly v r. 1733 do Grónska zavlečeny jedním domorodým chlapcem po jeho návštěvě Dánska. Zemřelo na 3000 pobřežních Eskymáků. V této složité situaci Hans Egede i moravští misionáři otevřeli své domovy, jež se staly dočasnými nemocnicemi, navštěvovali nemocné, pochovávali mrtvé a umírajícím hovořili o vzkříšeném Kristu. Sjednoceni společným zájmem křesťanské práce mezi domorodci Hans Egede a Moravští bratři takto působili až do r. 1736, kdy se Hans Egede po smrti své manželky natrvalo vrátil do Evropy.

Christian David, starší a zkušenější než dva jeho společníci, byl do Grónska vyslán na jeden rok, aby jako tesař pomohl zbudovat misijní stanici. Po jeho návratu r. 1735 se také následujícího roku vrátil Christian Stach. Mezitím však v r. 1734 do Grónska připluli další dva moravští misionáři – Friedrich Böhnisch z Kunína a Johann Beck z Holasoviček na Krnovsku a Georg Wiesner (který brzy odejel). Tito společně s Matthäusem Stachem vytvořili „Smlouvu tří bratří“, jakýsi kodex, kterým se řídili, aby v obtížné misijní práci mezi Eskymáky

Ilustrace převzata z knihy A.Schultze: *Missionsfelder Bethlehem* 1890.

vytrvali. V roce 1736 do Grónska přicestovala, již jako vdova, nevlastní matka Matthäuse Stacha, spolu se svými dvěma dcerami, Rosinou a Annou, budoucími manželkami Johanna Becka a Friedricha Böhnische. Až po šesti letech vytrvalé práce se nechala pokřtít první rodina Eskymáka Kajarnaka. Kajarnak viděl, jak Beck překládá evangelia. Byl zvědavý, poslouchal Johanna Becka vyprávět pašijní příběh Krista, při kterém se tázal po spasení. Skrze Kajarnaka se pak shromažďovala malá skupinka. Obrácením prvního domorodce dosáhla zvěst evangelia bratrskými misionáři nový rozměr ve svědectví samotných Eskymáků. Počet obrácených rychle rostl. Kaple v Neuherrnhutu již nestačila, proto v r. 1747 Christian David připlul se stavebním materiálem pro budování nového kostela pro bohoslužby.

V r. 1758 došlo k založení druhé osady Lichtenfels. Kolem roku 1760 měla už Jednota bratrská v Grónsku dvě misijní osady s 15 misionáři a 521 členy. V roce 1774 přibyla další osada Lichtenau a pak další – 1824 Friedrichsthal, 1861 Umakak, 1864 Igdlorpait (viz mapka na s. 45).

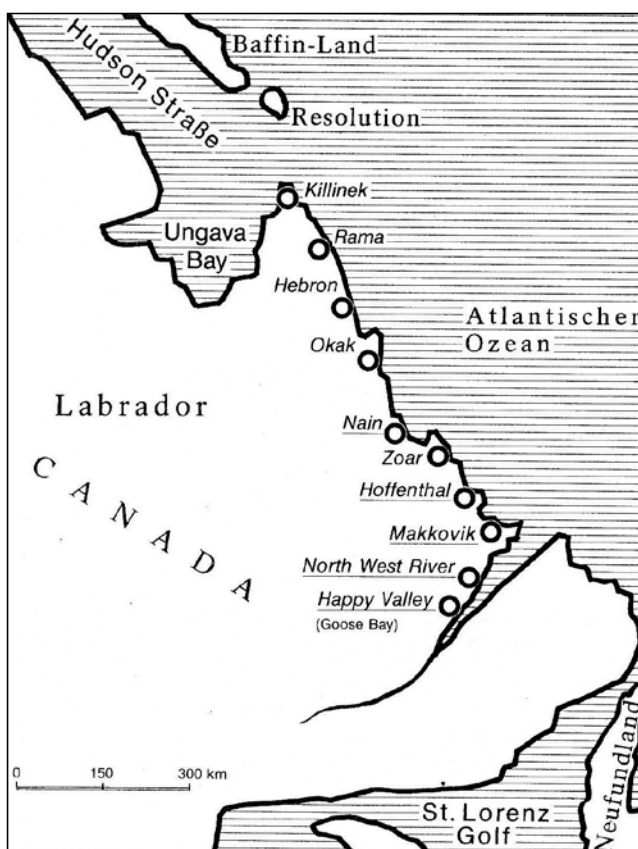
Moravští bratři v Grónsku ukončili činnost v r. 1900. Předali výsledky své práce luterské dánské církvi a odešli do jiných míst ve světě.

Sbory Jednoty bratrské v Grónsku tedy nenalezneme, zato památky ano. V posledních letech jsou velkými propagátory Moravanů manželé Klempířovi z Prahy, kteří na svých pravidelných cestách do Grónska na stopy po Moravanech často naráželi.

Vyhledáte-li si na internetových mapách v Grónsku Nuuk, na jihu města jsou nápadné tři zálivy a v prostředním je budova univerzity, což je někdejší Nový Herrnhut – chráněné území. Tam poblíž v nevelkém dolíku je také místo s hroby těchto odvážných Moravanů, kteří přispěli k tomu, aby zdejší Eskymáci mohli stanout vedle jiných národů jako vyspělá společnost.

Neméně zajímavý vývoj měla misie na protější straně přes oceán – v kanadském Labradoru. Misii inicioval Matthäus Stach a v r. 1752 byl podniknut pokus vybudovat obchodně-misijní osadu Hopedale. V nehostinné krajině se vylodilo pět mužů, ale poté co jeden z nich byl domorodci zabit, vrátili se domů.

V r. 1771 byl učiněn další pokus. Pro nás je zajímavé, že tentokrát důležitými postavami byli manželé. Johann Schneider (1713–1785) ze Suchdolu a manželka Elisabeth Ertelová z Butovic. Butovice byly enklávní obcí kunínského panství a majitelům panství sloužilo jako místo, kam posílali do vyhnanství (izolace) heretiky ze Suchdolu a Kunína. Do této kategorie patřil i rod Ertel (Oertel, Örtel), z nichž někteří emigrovali do Herrnhutu. Manželé opustili příjemný Neuwied v Porýní a přes Londýn se plavili spolu s jinými až mezi Eskymáky na Labrador, kde sestavili přivezený dům a nazvali

Mapa převzata z knihy Hartmut Beck: *Wege in die Welt*, Erlangen 1992.

jej Nain. Po sedmi letech v r. 1778 byli vysláni, aby dále na sever vybudovali stanici Okak. Zde byl také Samuel Liebisch (1739–1809) po rodičích Suchdolan a je znám jako pozorovatel a zapisovatel počasí. Odsud byli manželé Schneiderovi vysláni, aby r. 1782 založili třetí stanici Hoffenthal. Tam Schneider ve vysokém věku 72 let zemřel a jeho manželka si vyžádala, aby směla zůstat a složit zde i své kosti.

Na mapě Labradoru je jedenáct míst založených Moravany a čtyři existují dosud (viz mapka výše).

V současné době je Labrador jednou z dvaceti samostatných provincií Jednoty bratrské. Se svými čtyřmi sbory a 1700 členy je patrně nejmenší.

Zdroje

Gebauer Josef: *Stachové z Mankovic – exulanti a misionáři*. Sborník III. konference Moravian v roce 2003 sv. 3, Suchdol n. O. 2004, s. 30–35.
Kubíková Jiřina: *Křesťanská misie v 16.–18. století*. Praha 2001.
Štěrliková Edita: *Jak potůček v jezeře*. Praha 2009.

Libreto expozice „Do všech koutů světa“ v Muzeu Moravských bratří.

Daniel Říčan

Moravian, historicko-vlastivědná společnost,
Suchdol na Odrou
Více <http://www.moravian.cz/>

Proč spisovatelé píší?

Štěpán Neuwirth

Není tomu tak dávno, co jsem přečetl článek s titulkem: Půda se rychle kazí, zemědělství může čekat pohroma. Pro člověka, který téměř padesát let píše o ničení krajiny, žádná nová a překvapující informace. Od roku 1966 jsem využíval všech novinářských, publicistických i spisovatelových žánrů, abych upozorňoval (a v tom jsem nebyl rozhodně osamocený) na destruktivní postupy člověka vůči přírodě. Naposledy se tak stalo v knížce Nejkrásnější ze vzpomínek, kterou letos vydalo nakladatelství Optys. Její děj začíná v padesátých letech minulého století. To ještě pokrývaly erozní svahy polí luční porosty. Menší či větší remízky plnily úlohu větroldamů, meze bránily vodě splavovat ornici, rozmanitost plodin, které zdárně rostly a zrály díky hnojení půdy chlévskou mrvou, dávala jistotu plných sýpek, sklepů i stájí.

To byl jeden z důvodů, proč vznikla tato knížka

Pestrá skladba plodin, ať už to byly jetele, vojtěšky, ovsy, ječmeny, pšenice, brambory, řepy krmné či cukrové, máky, zelí a tuříny spolu s už zmíněnými mezemi a remízky dávaly prostor pro život křepelek, koroptví, bažantů, zajíců, divokých králíků, bekasin otavních, chřástalů, čejek, holubů hřivnáčů, hrdliček divokých, skřivanů, chocholoušů a další havěti, jež vydávaly svědectví o zdraví krajiny a jejím bohatstvím. To však platilo pouze do sedmdesátých let minulého století.

I to byl důvod, proč jsem napsal Nejkrásnější ze vzpomínek.

Jenže pak člověk odmítl žít s krajinou ve spořádaném svazku. Tradiční postupy obdělávání půdy koňmi a kravkami nahradily stroje, chlévskou mrvu nahradila chemie, mandelinku bramborovou a jiné škůdce ze světa flóry i fauny neničily koroptve a jiní užiteční tvorečkové, ale pesticidy a herbicidy. Rostly výnosy, ale postupně začalo přibývat civilizačních chorob. Ve smyslu současné terminologie jsme začali dluh vůči přírodě splácet Daní z přidané hodnoty: rakovinou, cukrovkou, alergiemi, obezitou, chorobami srdce a krevního oběhu, podle toho, jak se měnil náš životní styl. Navíc se měnily i mezilidské vztahy, takže stále nemocnější je rovněž lidská duše.

Další z důvodů pro napsání knihy.

Sedmnáct povídek a čtyři eseje zahrnující myslivecké a lidské toulání krajinou Poodří, Jeseníky i Oderskými vrchy. Bohaté prožitky patnáctiletého chlapce, pak jinocha a nakonec muže zakovaného v příhodách, které jsou jakýmsi obrazem nedávného půlstoletí. Dávno už zmizely z našich polí a luk chrpy, zvonky, kopretiny, mateřídouška, planá jablona a hruška, ale také poklidné vlnění různorodých osevů malebných lánů. Současný trend našich životů se pohybuje převážně v ekonomických mantinelech, jež až příliš připomínají ostnaté oplocení lágrů jištěných

vysokým elektrickým napětím. Bojujeme s dluhy všeho druhu, soupeříme a soutěžíme a ničíme vazby mezi lidmi. Ale i přesto si mravní bohatství a čistotu zachovala většina učitelů, lékařů, matek, otců, kteří pracují v různých odvětvích lidských činností. V tom je naděje, že nebudeme planě hovořit o své odpovědnosti vůči našim dětem a vnukům, ale to, jak šlechtíme naše zahrady, jak nelitujeme peněz a námahy, aby okolí našich domů bylo co nekrásnější, přeneseme do krajiny, do NAŠÍ země.

Tato ústřední myšlenka a moje přání jsou zakovány do a mezi řádky knihy Nejkrásnější ze vzpomínek, kterou jsem věnoval památce svých přátel... A nejen jim!

Když táhnou sluky

Kapitola z knihy Nejkrásnější ze vzpomínek

Stále je mám před očima: Františka Mudru, Jaroslava Müllera, Slávu Štochla, Mirko Hanáka, Jaromíra Tomečka a všechny ostatní aktéry seriálu Československé televize Ostrava LOVY BEZE ZBRANÍ. Většinou už tady nejsou, odebrali se do věčně zeleného království NENÁVRATNA, kam nevedou žádné telefonní linky a ani Česká pošta, která jinak doručí i nedoručitelné, nemůže najít patřičné směrovací číslo. V době, kdy se zmíněný seriál točil, jsem tyto velikány umění vyprávět a zaujmout pozoroval ze zákulisí studia. Byl to nesmírně laskavý Jaromír Tomeček, ochotný přečíst mou prvotinu Srna z olšového mlází a povzbudit mě slovy: Knížka se bude dětem líbit. Byl to Jaroslav Müller, s nímž jsem se po letech setkal ve studiu Československého rozhlasu Ostrava, abychom oživilí rozhlasovou verzi Lovů beze zbraní. S Františkem Mudrou jsem ještě o mnoho let později natočil reportáž Krásná neznámá z Poodří, jež bylo ohroženo stavbou dálnice D47. Od těch dob se mnoho změnilo. Františkův syn se potatil a ve velkém stylu natočil seriál Tisíc let myslivosti, věnovaný otcově památce. Vypráví jiné příběhy, dokumentuje dobu a vývoj české myslivosti i její význam. Jestliže jeho otec zaznamenával nádherné příběhy nejen myslivců, ale také fotografů a malířů, kterým příroda učarovala, pak syn se postavil do čela boje proti hlouposti, ignoranci a zlu, kteréžto kombinace ohrožují vše živé na této planetě.

Drobně mží už týden. Krajina se zbavuje zbytků sněhu, začínají vyrážet první křehké lístky travin, přes den se oteplí, ale večery ještě bývají chladné. Jaro nesměle postupuje prostorem, který mu otevírá toužící náruč. Srnčí opouští houštiny a jde do otevřených ploch polí a luk, aby nastavilo prokřeplá těla slunci. Příliš ještě nehřeje, ale zima naučila zvěř skromnosti, protože jen tak lze přežít krutovládu – jakoukoliv. V okamžiku, kdy smrkové houštiny vydechnou první

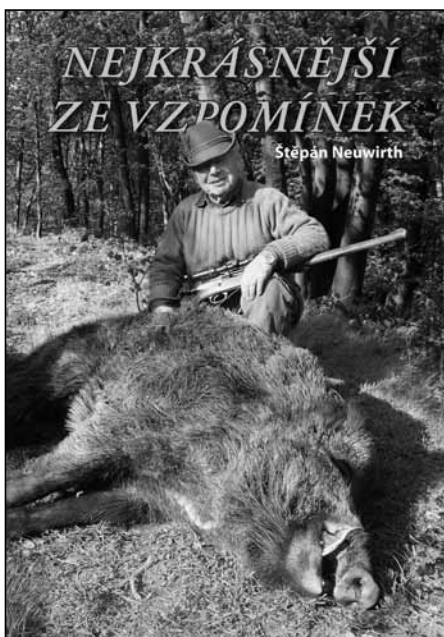

závan pryskyřičné vůně, nastává i můj čas návratu na sedačku opřenou o starou břizu. Je z ní výhled do svažité paseky nad potokem. Stoupám po kluzkých přičkách žebříku, sklápím dělenou sedačku a soukám se do posedového vaku. Inu, blízcí se stáří má své důvody, proč chránit tělo před vlhkým chladem. Dnes má moje čekaná zvláštní důvod. Dočká se? Přitáhly? Uvidím onu zvláštní siluetu, která se zavrtí mezi nebem a zemí, přetáhne nad pasekou a typickým hlasem bude volat na milenkou skrytou někde pod smrkovými větvemi?

Kolik let a kolik večerů brzkého jara jsem věnoval čekané na – sluky? Ještě v šedesátých letech dvacátého století byla sluka lesní lovena především na podzimních honech. Z mokřých luk v kyjovickém polesí se zvedaly před loveckými psy po desítkách. Málodky se však podařilo dlouhozobku ulovit. Klik a klak, cik a cak – trefte drobného ptáka, který tak mistrovsky ovládá svoje křídla a dokonalou ekvilibristikou klikatého letu uniká nebezpečí. Mně se to nepodařilo nikdy. Jedinou sluku jsem ulovil na večerní čekané. Dodnes ji mám vypreparovanou ve svém loveckém pokoji. Pak začalo sluk ubývat, až se staly vzácnými a lov byl zakázán. A právě v této době dostal František Mudra za úkol dokumentovat vyprávění o slukách v pořadu Po loveckých stezkách záběrem táhnoucí sluky.

„Byl to horor,“ vyprávěl mi o mnoho let později, když se svou nemocí přišel do fakulní nemocnice, kde jsem tehdy sloužil. „Zelení kamarádi obvolávali všechny známé v revírech, kde dříve lesní sluky nebyly vzácností. Jezdili jsme po moravské zemi, využívali pohostinnosti hajných, ale po slukách se slehla zem. Čas vysílání pořadu se však neúprosně blížil. Tehdy mi nezbylo nic jiného, než podvést věrné diváky...“ František se odmlčel, sáhl do kapsy pro cigaretu (Vlastně nesmím kouřit, ale...) a zapálil si. „Vyžebal jsem v ostravské zoologické zahradě čínskou křepelku, zavezli jsme chuděru do jednoho revíru v jesenickém podhůří, produkční natřel nějakou směsicí barev, o nichž tvrdil, že stejně to kamera nezachytí, kousek špejle, kterou ptačím lepem připevnil křepelce na zobáček. Takto upraveného ptáka vyhodil do vzduchu a nechal na kameramanovi, aby si s tím nějak poradil. Dvouvetřinový záběr podivně se třepetajícího opeřeného letce – to bylo všechno, s čím jsme se vrátili do studia. Na nějaké besedě mi pak jeden z posluchačů řekl: Stejně to byl zázrak, že jste sluku na tahu natočili. Ony už totiž nejsou...“

Od našeho posledního setkání uplynulo hezkých pár let. František odešel, protože volání přírody nelze odolat, ale já si na jeho vyprávění vzpomenu

jednoho večera, když se proti obloze znenadání objevila silueta – sluky. Bylo to v roce 1999. Krásně se to pamatuje. Vrátil jsem se na hájenku k příteli Vladimírovi, abych se pochlubil nevšedním zážitkem. Usmíval se: „Já vím, už jsem jich pár také viděl...“

Vladimír je lesníkem tělem i duší – a také myslivcem. Nemá rád lidi, kteří ničí přírodu, nemá rád ochranáře, protože se upínají vždy na nějaký problém, aniž by věci dávali do souvislostí. „Jen se na ně podívej, moralisty. Někdy mám pocit, že po myslivcích vyjíždějí na společenskou objednávku. A přitom civilizace samotná má na svědomí životy milionů zvířat – a nejen zvířat – které zabijí svou rozpínavostí kvůli

svému pohodlí a komfortu. Tam si ochranáři troufnou píchnout jen málodky. Hned by je mocní klepli přes prsty. Tak si dovolují jen na nás, myslivce. A přírody, té skutečné, volné, stále ubývá.“ Sáhne po sklenici červeného vína, napije se a dodá: „Ale sluk přibývá. Proč asi?“

Sedím na posedu, myšlenky se mi honí hlavou, chvíli v duchu rozmlouvám s Františkem, chvíli s Vladimírem. Začíná se smrákat, už neprší, mezerou mezi mraky blikla hvězda. Do paseky vyšel srnec, ještě v šedivém, ale už si ho představuji v letním šatu; bude zářit rudě mezi metlicí, na větrníku jasně bílé znamení tříročka a s hlavou ozdobenou mohutným paroží šesteráka.

Vítr ustal, je klid, ticho, jen v houštině za mými zády praskla větev; to asi kňourek zamířil k polím, aby kolem mezí vyoral tučné žížaly, které závlaha vylákala z hloubi pod povrch. Ve stejné chvíli se ozval hlas, na který jsem čekal. Nad stěnou mlází se objevila sluka. Táhla ani ne deset metrů nad pasekou a zmizela ve stínu lesní stěny naproti.

Vydechl jsem úlevou. Konečně! Ale co to? Další kvorkání, další sluka. A po chvíli ještě jedna a ještě jedna... Nevěřím vlastním očím. Jako kdybych se vrátil do vzdálené minulosti. Táhnou, sluky táhnou! Kde jsi, Františku? Co bys na to řekl? Mirko Hanák by do skicáře načrtl siluetu sluky nad nízkými břízkami, Jarda Müller by do scénáře napsal: Nad pasekou se odehrával pozoruhodný a neopakovatelný rej motýlů noci, tajemných ptáků, kteří dlouhým zobákem zkoumají zbahnělou lesní půdu a živí se vším, co se krouží a vlní pod kobercem třasoviska. Do našich krajů přilétá se slukami tajemno; probouzí obrazotvornost psavců, fotografů, malířů, ale také dává inspiraci těm, kdo na chvíli byli připuštěni k představení, jež je vyhrazeno především – myslivcům...

Škoda, že tady nejste, přátelé Zeleného údolí. I když – možná – je dobře, že jste se nedožili povodně v roce 1997, která zničila archiv ostravské televize v Přívoze, kde byly také uloženy všechny kazety pořadu Po loveckých stezkách a Lovech beze zbraní. S touto ztrátou byste se zřejmě nevyrovnali. A stejně byste se nevyrovnali s tím, že velká povodeň odnesla někam do ztracena ze zemí českých a moravských také slušnost a poctivost. František Fric by zaklel, Karel Hájek by si odplivl a Marcel Safír by vypustil z úst drsné slovo. Nedávno někdo moudrý řekl, že se lidstvo zabývá pouze přítomností a nemyslí na budoucnost. V naší republice to platí mnohonásobně.

Na zpáteční cestě jsem se zastavil u Vladimíra na hájence. „Osm, Vladimíre, osm sluk při dnešním večerním tahu. Byla to nádhera!“

„To je dobře,“ pokýval hlavou. „Něco to signalizuje, něco pozitivního...“

To je ono, napadlo mě. Vladimír ťukl hřebík na hlavíčku. Možná, že současné zlo pomine a do kotliny obklopené Šumavou, Krušnými horami, Krkonošemi, Jeseníky, Beskydami i všemi dalšími horami a kopci se vrátí lidská moudrost a slušnost.

Tož vítejte, vzácní motýli noci, třepetavá zjevení večerních soumraků a tajuplní poslové NADĚJE...

Více o autorovi – POODŘÍ 2/2011, s. 48.

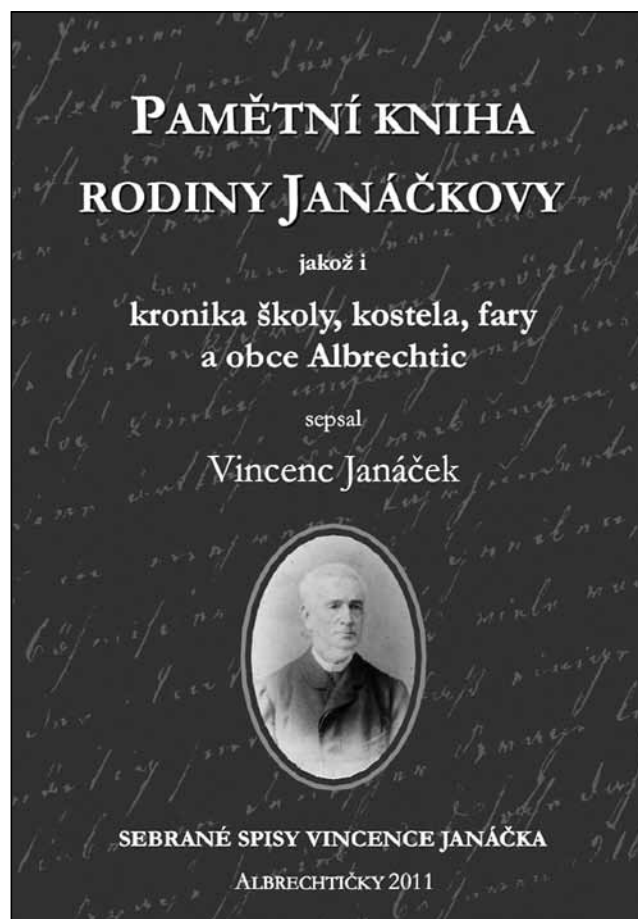
Pamětní kniha rodiny Janáčkovy, jakož i kronika školy, kostela, fary a obce Albrechtic

Milan Myška

V roce 2011 oslavily Albrechtičky 600 let od první písemné zmínky. U této příležitosti se obec rozhodla investovat do vydání knihy o dějinách obce. Původní koncept knihy se změnil, když se během přípravných prací podařilo objevit rozsáhlé kronikářské dílo Vincence Janáčka (1821–1901), učitele v Albrechticích. Jeho text je sám o sobě tak zajímavý a čtivý, že místo původně plánované historie obce od počátku do současnosti bylo rozhodnuto vydat spisy Vincence Janáčka jako edici. Výsledek – Pamětní kniha rodiny Janáčkovy...etc. byl představen během oslav v září 2011 v Albrechticích a vy, milí čtenáři, máte možnost se s ním seznámit a trochu i ochutnat v tomto článku.

Kniha je v pevné vazbě a má celkem 450 stran (včetně 40 barevných). Existuje mnoho důvodů, proč je tato publikace atraktivní i pro čtenáře, který nemá vztah přímo k historii Albrechtic a proč stojí za to si ji přečíst. Nepřináší jen nudný výčet historických událostí, ale vypravuje mnoho o všedním i svátečním životě lidí v dobách minulých, o jejich starostech a radostech, a to způsobem, který místy nedovoluje vnímavému čtenáři odtrhnout oči od textu. Není to jen poučení, ale často i zábava umocněná tím, že humor je to poslední, co by čtenář čekal od venkovského učitele konce 19. století sepisujícího své paměti, resp. kroniku obce. Jazyk, kterým je toto dílo napsáno, by zřejmě autorovým současníkům nepřipadal nijak zvláštní, avšak v dnešní době zní starobyle a přitom srozumitelně.

Předkládaný text si zaslouží pozornost i proto, že objasňuje rodové kořeny skladatele Leoše Janáčka, neboť Jiří Janáček, jedna z hlavních účinkujících postav, byl skladatelovým dědečkem a pisatel textu jeho strýcem. Janáčkovy spisy tedy svou kvalitou, obsahem i dobou vzniku patří mezi ojedinělá díla tohoto druhu v širokém okolí.

Vincenc Janáček a jeho dílo

Vincenc Janáček se narodil 12. 1. 1821 v Albrechticích jako šesté, nejmladší dítě učitele Jiřího Janáčka a jeho manželky Anny, rozené Šajtarové. Podobně jako jeho otec i jako jeho bratr Jiří (otec Leoše Janáčka) se stal učitelem. Již v roce 1837, tedy jako šestnáctiletý, se stal

výpomocným učitelem u svého otce a o pět let později nastoupil na jeho místo. Zde zůstal až do odchodu do penze v roce 1886. V roce 1846 se oženil s Rozálií Bönischovou, dcerou zkrachovalého hospodského z Nové Horky, se kterou měl šest dětí – dva syny a čtyři dcery. Kromě učitelství se intenzivně zabýval hospodářstvím, nejprve na pronajatém poli, později koupil grunt čp. 17 a nakonec selské stavení čp. 53, čímž se dostal mezi nejbohatší sedláky ve vesnici. Velkou měrou se také podílel na veřejném životě v obci, zastával řadu funkcí (radní, člen obecního výboru, písař...) a měl nezanedbatelný vliv na mnoho událostí, které hýbaly tehdejšími Albrechtickami, jako bylo např. osamostatnění církevní správy, výstavba obecního hostince nebo příprava přestavby kostela. Nemůžeme pominout také jeho působení v kostele, kde účinkoval celou dobu jako varhaník.

Z textu kronik i z Vincencova vlastního sebehodnocení je patrné, že si byl vědom svých předností a dokázal jít za svým cílem někdy i docela razantně. To se ve spojení s jeho postavením a majetkem rozhodně nemohlo líbit všem jeho spoluobčanům, a tak se často dostával do konfliktů. Tyto neshody nakonec způsobily, že se rozhodl z Albrechtic odstěhovat (okolnosti popisuje podrobně ve svých pamětech) a své stáří prožít v Kateřinkách u Opavy. Zde o pár let později (1895) začal sepsovat své paměti. Dochovala se celkem čtyři jeho díla: německy psaný *Gedenkbuch der Familie Janáček, nebst einer Chronik der Schule, Kirche, Pfarre und Gemeinde Olbersdorf*, dále *Kronika obce Albrechtic, Životopis Jiříka Janáčka a Kronika kostela a fary v Albrechticích*. Všechna tato díla jsou dnes uložena v Hudebním oddělení Moravského zemského muzea v Brně, které je koupilo od Janáčkových dědiců v 60. letech 20. století.¹⁾ Kromě těchto spisů je Vincenc Janáček autorem *Kroniky školy albrechtické od roku 1787*.²⁾ Je třeba také zmínit, že Janáček se rozhodl změnit už léta zavedené jméno obce (tj. Albrechticky, resp. Olbrechticky) a ve svých spisech důsledně používá jméno obce tak, jak je známo z nejstarších dějin – tj. Albrechtice.

Předkládaná edice je kompilací všech jmenovaných Janáčkových děl doplněná o vysvětlivky a poznámky pod čarou, které mají jednak pomoci čtenářům, aby se lépe orientovali, jednak rozšířit Janáčkem podávané informace a také v některých případech uvádět na pravou míru některé jeho omyly. Celou edici připravil k vydání Mgr. Milan Myška ve spolupráci s prof. PhDr. Jiřím Sehnalem, CSc. a PhDr. Petrem Hlaváčkem a k dostání je kromě obecního úřadu v Albrechticích (objednávky lze vyřídit na emailu obec@albrechticky.cz) také na většině informačních center Regionu Poodří a ve vybraných knihkupectvích. Ochutnejte nyní několik doušek z této knihy.

Vincenc Janáček v době, kdy pracoval na kronikách.

Jistý rok³⁾

Ještě musím se o jednom starodávném obřadu, který se v obci před každým manželským sňatkem odbyval, zmínit. Jest to tak zvaný „Jistý rok“, aneb společná úmluva sňatku manželského. Tento obřad se v domě nevěsty odbyval. Tam přišel ženich, jeho otec a příbuzní v určený večer, ze strany nevěsty byli tam také nejbližší příbuzní pozvání. Úřední osoby při tom byly fojt a obecní písař. K tomu radostnému obřadu se již za dne mnoho jídel a mnoho k pití přichystalo. Obzvlášť v masopustě nesměly tam koblíhy, klobásy (bleišťify) a černé maso⁴⁾ scházeti. Když ženich se svými příbuznými do pokoje vkročil, byly jim přední místa vykázány, a ženich si musel za stůl do kouta sednouti, a tak dlouho „němý“ (bez řeči) býti, až všechno vyřízeno bylo. Aby se ale ostatním jazyky rozvázaly, přinesla se hned kořalka a hodně se popíjelo. Netrvalo dlouho a již bylo rozumu dost. Nejprv se jak obyčejně „o kole a o vole“ a žádný nechtěl, jak se praví, „na to pravé spustit“. Když to ale těm úředním osobám již dlouho trvalo, vstal písař a řekl: „Jest vám známo, z jaké příčiny jsme sem přišli, a jest tedy na čase, abychom k dílu přikročili.“ Tu všichni hlavama kývajíce pravili: „Nu ano, je třeba.“ Zatím se již na všech stranách hlučně hovořilo. Nejprv se písař ptal, jak moc nevěsta peněz, krav, plátna, lnu a ostatní vybavy dostane, a potom musel ženichův otec udati, co ženich naproti své nevěstě zavádí.⁵⁾

Že se při tom někdy i příkro mluvilo a že to někdy až k ultimátům („Ešli ni, tak to z teho nic nebude“) přišlo, rozumí se samo sebou. Když všechno urovnáno a obě strany uspokojené byly, tu musela nevěsta, která přes ten celý čas v komoře seděla, do světnice přijít, a jak se pravilo, na to vše pečť „dekret“ přitlačiti, totiž ona se představila a pravila: „Vítám Vás,“ podala přes stůl ženichovi ruku, který ji v tom okamžení něco bílého do ruky vtisknul (byl to stříbrný peníz), pak podala každému přítomnému pravici, řkouc: „Pěkně vítám!“

Jednouc byl ženich Němec z Bartošovic, tu aby nevěsta ukázala, že též německy umí, pozdravila jeho příbuzné: „Šimelkomen,“ což mělo býti „Schön willkommen“, ale na česky to znělo: Šimli (koně) jdou.

Jak Janáčkovi levou ruku lámají

Když jednouc Jiří Janáček v tuhé zimě z Příbora se ubíral, tu dohonil ho za městem tam, kde nyní nový hřbitov jest, jeden sedlák z Petřvaldika a pravil: „Pane rektor, sedněte si na sáňky, můžete se mnou až do Mošnova jeti.“ I nedal se dlouho pobízet, skočil na saně a ujížděli dále. Tu najednouc se koně splášili, svrhli sáňky do příkopy a tamta pryč. Janáček přišel při tom pádu na spodek a sedlák ležel na nim. Když vstanul, tu cíťel, že má ruku zlámanu, a až přišel domů, byla ruka celá oteklá a nesmírně bolela. Hned z rána si poslal pro lékaře do Příbora, a když tento přišel, konstatoval, že jest ruka zlámaná, spravil ji, dal obvazek a řekl, aby po třech dnech zase pro něho poslali. Když přišel, ruku převázal, dal na ni obvazek čerstvý, nařídil, aby již pro něho neposlal, nýbrž každý čtvrtý den poslal pro čerstvou masť do Příbora. Tak to šlo delší dobu, ale nic nebylo lepší, ruka stejně oteklá a neohebná. V tomto času ho mnoho lidí navštívilo, kteří vidíce ten stav té ruky, na srozumění se daly, že ta ruka nejspíš zle spravena jest, protož se také nic nehojí. I bylo mu raděno, aby si pro jistého mlynáře do Slezska poslal, ten že všechny zlomeniny dobře hojí, což se také stalo. Mlynář přišel, prohlédl ruku, pokrčil rameny a řekl: „Pane rektor! Ta vaše ruka není dobře spravena, tam, kde se zlamané kosti zase spojití a zrůstí měly, urostla křupka a nebudete v stavu rukou nikdy hybati.“ Otec zděšeně se na něho podíval a pravil: „Nu a co tu dělati?“ Mlynář na to řekl: „Tu není jiné pomoci, než ruku nanovo zlamati a ji pak pravidelně spraviti. Při tom budete muset ale mnoho trpěti, ale jen na ten způsob jsem vstavu vás vyhojiti.“ Ostatně připojil: „Já Vás k tomu nenutím, dělejte, jak chcete.“ Otec zblednul, my všichni začali jsme plakati, byl to strašný okamžik. Tu řekl otec: „Poručeno Pánu Bohu! Kdybych měl do smrti mrzákem býti, chci se raději tomu nejhoršímu podrobiti.“ Hned nato byla voda hřeta, do které mlynář všelijaké zeliny⁶⁾ dal, v té horké vodě otci ruku pařil. Potom museli dva silní mužové přijít, kteří otce na stolek

posadili a ho při té operaci pevně držeti měli. Když vše přichystáno, tu se ho ti mužové rychle chopili, mlynář popadl ruku, „křap“ a ruka byla zlomena. Otec padl do mdlob. Mlynář nevšímal si toho, ruku honem nanovo spravil, obvázal, a když otec k sobě přišel, bylo po všem. Po 2 dnech přišel mlynář opět, obhlédl ruku a řekl: „Pane rektor, radujte se! Ruka se hojí. Nyní nepotřebujete již pro mne poslati, pošlíte jen každý třetí den až čtvrtý den ke mně pro čerstvou masť a ruka se brzy zahojí.“ A tak se také stalo. Po čtyřech nedělích byla úplně vyhojena.

Jak Jiřík Janáček své syny na Lysou horu vede⁷⁾

Bylo to v roce 1833, když můj starší bratr Jiří se svým principálem Aloisem Urbánkem,⁹⁾ učitelem v Neplachovicích u Opavy, přišel domů na prázdniny. Urbánkovi se nesmírně líbil náš kraj, zvláště velkolepý hřeben Beskyd s Lysou horou. Urbánek pravil: „Odtamtud musí být nádherný rozhled.“ „Ano,“ řekl otec, „to se nedá povědět, to se musí vidět, a jestli chcete, zavedu vás nahoru.“ S radostí jsme tento návrh přijali. Hned se poslalo pro pálenku, aby se jí natřely nohy a podešve (je to totiž prostředek proti puchýřům na nohou), nachystaly se onuce⁹⁾ z lněného plátna a následujícího dne s východem slunce byla celá společnost již na nohou. Já jsem nesl na zádech velký bochník chleba a sýr, otec zase životodárný balzám (pálenku). Bylo nás celkem pět: otec, Urbánek, páter Jan (byl ještě student), Jiří a já. Šli jsme přímo k Lysé přes Mošnov, Trnávku, Fryčovice, u Lysůvek jsme překročili císařskou silnici, odtud jsme přišli do Metylovic, kde je každý sedlák rasem,¹⁰⁾ a odtud do Frýdlantu. O dvou hodinách odpoledne jsme vešli do školy k rektorovi Paráčkovi,¹¹⁾ abychom se ho zeptali na nejlepší cestu na Lysou. Paráček pravil, že kdybychom byli přišli dopoledne, mohli bychom výstup podniknout přes Borovou, ale nyní je na to s touto oklikou příliš pozdě, a kdybychom si přáli přenocovat na Lysé, museli bychom stoupat nahoru přímo úpatím hory. Posílili jsme se suchou i vlhkou municí (pálenkou), překročili jsme řeku Ostravicí a dorazili k úpatí hory. Zde v lese byla cesta dobrá, šli jsme kolem Ondrášovy jeskyně,¹²⁾ která nám zůstala po levé straně.

Když jsme vyšli z lesa, byla cesta již obtížnější, museli jsme překračovat hromady kamení a skaliska; začalo se stmívat. Nyní jsme se dostali na vlastní hřbet hory, zde jsme mohli již lépe postupovat, a když jsme spatřili oheň na salaši, bylo už tma. Po pravé ruce jsme zpozorovali les. „Nuže, do lesa, tam musíme počkat do rána,“ zvolal otec. Když jsme vešli do lesa, co jsme v temnotě viděli? Chaos stromů, obrovských jedlí, vytržených i s kořeny ze země. Na samém kraji lesa byla obrovská jedle v napůl trouchnivém stavu, pod jejími mohutnými kořeny, které tvořily jakousi střechu, jsme rozbili náš tábor. Rychle jsme rozdělali oheň, jeden z nás na to musel dát polovinu své onuce, a v okamžiku

zaplápolal oheň. Když jsme se trochu ohřáli, nařídil otec: „Jíst.“ Krájel jsem chléb, otec rozdával pálenku a chutnalo nám tak jak nikdy v životě. Když jsme se posilnili, připravili jsem si lože a lehli jsme si do kruhu kolem ohně. Jeden musel vždy hodinu dávat na oheň pozor a po něm druhý. Když přišla řada na mne, byla ve mně malá dušička. Odtud z této výšky jsem viděl vrcholky Smrku, Kněhyně a dalších hor, na kterých jiskřila světla jako světlušky; to byly strážní ohně na salaších, od hodiny k hodině a od hory k hoře se rozléhaly tóny pastýřských trub,¹³⁾ tu jsem zaslechl zase mohutné šumění vodopádu, popsat to všechno ani nedovedu. Když nadešla druhá hodina po půlnoci, začalo červenat nebe nad Gigulou.¹⁴⁾ Vstali jsme a šli jsme k salaši. Pastýři se na nás dívali ustrašeně a na otázku, zda mají vodu, ukázali nám pramen, který vydával ve výšce 600 sáhů lahodnou vodu. Když jsme se umyli a utišili žízeň, vyrazili jsme na Kykulu. Přišedše tam, spatřili jsme, že obloha na východě je rudá jako oheň. Krátce před východem slunce se ukázaly známé mouchy velikosti vos a tancovaly nad našimi hlavami. Některé jsme chytili, ale jakmile se ukázalo slunce, zmizely. Okamžik, kdy slunce stoupá ve své obrovské velikosti pomalu do výše, nemohu popsat, ten se musí vidět. Na východě již jasný den, na západě ještě temná noc. Jaký kontrast!

Když nyní slunce vystoupilo výše a vysílalo své paprsky na všechny strany, tu jsme spatřili hezký, nádherný svět u našich nohou a tu by musel každý člověk, který má v sobě jen jiskru citu, chtít nechtě zvolat: „Ano, Bůh musí být!“ Když jsme se pomodlili ranní modlitbu, sestupovali jsme rozhlížejíce se na všechny strany k salaši. Tam právě připravoval bača žinčici.¹⁵⁾ Naléval čerstvě zakysané ovčí mléko do velkého kotle, který stál nad ohněm, a když mléko začínalo vřít, hodil do něho kus syřidla,¹⁶⁾ mléko se v okamžiku srazilo a udělala se syrovátka. Pili jsme dle libosti, ale Urbánkovi se z toho udělalo zle. Dostal průjem. Chudák, musel z hory sejít dolů,

ale při tom si musel stále držet kalhoty rozepnuté. Když jsme přišli do Frýdlantu, vypil dobrou hovězí polévku a ulevilo se mu. Přišli jsme šťastně domů, ale ubohý Urbánek musel po návratu ulehnout a strávil šest týdnů v posteli.

Poznámky

- 1 Viz MZM, oddělení dějin hudby sig. D 384 LJ, D 387 LJ, D 388 LJ, D 389 LJ.
- 2 **Kronika školy albrechtické od roku 1787** je v současnosti uložena v archivu Základní a mateřské školy v Albrechticích a kromě Janáčkových zápisů obsahuje další záznamy až do roku 1897.
- 3 Tato kapitola je z I. části edice, ve které Vincenc Janáček popisuje nejstarší dějiny obce a věnuje se také zvykům starých obyvatel.
- 4 **Černé maso** – vepřové maso.
- 5 **Co zavádí** – co přináší do budoucí společné domácnosti.
- 6 **Zeliny** – byliny.
- 7 Tento text je překladem Janáčkovy německého textu z Gedenkbuch der Familie Janáček, který pořídil Jiří Sehnal.
- 8 **Alois Urbánek** se stal učitelem v Neplachovicích roku 1828. V roce 1875 byl pro nemoc penzionován a 27. ledna 1876 v Neplachovicích zemřel. Měl rozhodující vliv na hudební rozvoj mladého Pavla Křížkovského (viz pozn. č. 229), kterému dopomohl k místu fundatisty v kostele P. Marie v Opavě. (Srov. Eichler, Karel: *P. Pavel Křížkovský*. Brno 1904, s. 2, 28.) Podobně jako Jiřík Janáček, zajímal se i Urbánek o štěpařství a dosáhl v něm znamenitých výsledků.
- 9 **Onuce** – náhrada ponožek, čtvercová plátina asi 50x50 cm.
- 10 Tvrzení Vincence Janáčka, že každý sedlák v Metylovicích byl současně rasem, je poněkud přehnané, ale je na něm mnoho pravdy. Metylovice byly totiž od 17. století proslulé koželužstvím a řemenářstvím. (Srov. Linhart, František: *Místecký okres*. Vlastivěda Moravská 2. Brno 1915, s. 201–202.)
- 11 **Paráček Karel** (*27. 10. 1805 Německé (dnes Pustiměřské) Prusy †9. 3. 1865 Frýdlant nad Ostravicí), rektor ve Frýdlantě od 4. 2. 1833 až do smrti (Soka Frýdek-Místek, Děkaný úřad Místek, kart. 5, i.č. 89).
- 12 Puklinová jeskyně, nazývaná Ondrášovy díry, která leží poblíž rozcestí Ostravice – Lysá hora – Frýdlant. (Srov. *Ondrášovy jeskyně pod Lysou horou*. Těšínsko 1969, č. 2, s. 22.)
- 13 **Pastýřské trouby** – lidový, dřevěný, nátrubkový nástroj, typický pro všechny pastýře obcí. Troubením si jednak předávali různá znamení anebo se bavili. Byl tónově omezený podobně jako přirozená trompeta na durový akord a pro jeho melodiku byl typický rozložený sextakord. Vyskytoval se pod názvem tromba pastoritia i v některých vánočních skladbách („pastorelách“) jako symbol pastýřů. Dnes je tento nástroj téměř zapomenut, ale v době Vincence Janáčka byl na našem venkově běžný.
- 14 **Kykula** – vrcholek Lysé. [JS]
- 15 **Žinčice** – sladká nebo kyselá syrovátka zbylá po výrobě ovčího sýra.
- 16 Janáček použil termín Hausenblase.

Nově prohlášené kulturní památky v Poodří

Markéta Jurašková (text a foto)

V roce 2011 byly v Poodří prohlášeny Ministerstvem kultury ČR dvě nemovité kulturní památky. Jsou to farní kostel sv. Mikuláše s pozemkem parc. č. 1 Hladkých Životicích a budova bývalého fojtství čp. 256 s pozemkem parc. č. 8 v Heřmánkách.

Farní kostel sv. Mikuláše v Hladkých Životicích

Obec Hladké Životice se rozkládá v mírném údolí na Husím potoce asi 5 km na jihovýchod od Fulneku. Nejstarší zmínka pochází z roku 1324. Název je odvozen od německého osobního jména Sigibodo, Seyboth, patrně lokátora vsi (např. Sibottendorf r. 1324, Zibotice 1435, 1610–1675 Hladké Životice). Ves Hladké Životice patřila k fulneckému panství.

Pohled na kostel od hlavní komunikace procházející obcí.

Hlavní přístup ke kostelu od komunikace procházející obcí, při pohledech z této strany na kostel nelze přehlédnout nevzhledné dráty.

Již ve 14. století tu stál dřevěný kostel, který měl roku 1337 samostatného faráře Alberta. Katolická fara zanikla v 16. století, ale již roku 1686 byl v Hladkých Životicích postaven nový kamenný, ranně barokní kostel zasvěcený sv. Mikuláši. Bohoslužbu vykonával od 17. století každou třetí neděli kujavský farář, kam kostel patřil.

Kostel sv. Mikuláše v Hladkých Životicích je jednoduchý orientovaný kostel situovaný ve svažitém terénu na hřbitově.

Loď kostela je téměř čtvercového půdorysu a je ukončena odsazeným pětibokým presbytářem,

Celkový pohled na kostel při zahájení rekonstrukce prováděné v r. 2012 (Foto Petr Kozár).

k němuž je na severní straně přistavěna čtyřboká sakristie. Před západní průčelí lodi předstupuje mohutná hranolová věž zastřešená 12m vysokou osmi-bokou jehlancovou střechou krytou břidlicí, jedná se o drobně štípané břidlicové destičky.

Věž kostela měla původně tupé zakončení s obloučkovou atikou, teprve v roce 1870 byla zvýšena a zastřešena vysokou jehlancovou helmicí. Loď i kněžiště (závěr kostela) mají stejně vysokou sedlovou střechu mírného sklonu, v závěru zvalbenou, krytou pozinkovaným plechem. Původní krytinou kostela byla krytina šindelová, která roku 1875 byly nahrazena břidlicí. Do hřebene střechy kostela je vetknut osmiboký sanktusník s jehlancovou stříškou krytou břidlicovou krytinou, který byl ve stávající podobě zde osazen v roce 1875. Původní sanktusník byl zastřešen cibulí.

Fasáda lodi kostela je vertikálně členěna jednoduchými pilastry s římsovými hlavicemi. Pod střechou probíhá profilovaná korunní římsa. Loď a kněžiště kostela osvětluje šest oken s půlkruhovým záklenkem. Okna mají sešikmené špalety a jsou rámována jednoduchou šambránou v podobě úzkého pásku.

Hranolovou věž, převyšující o dvě patra střechu lodi, zdobí jednoduché lizénové rámce. Hmota věže je prolomena pouze vstupním otvorem a malými obdélníkovými okénky, které se v interiéru rozevírají do špalet. Zvonicové patro, oddělené kordónovou římsou, osvětluje vždy čtyřikrát dvojice půlkruhově ukončených okenních otvorů s dřevěnými žaluziemi. Jednotlivá průčelí věže vrcholí na každé straně

Skladba břidlice na střeše věže kostela, detail zaplechování původních kosodélných větracích okének.

Detail sanktusníku se skladbou střešní krytiny z břidlice.

trojúhelníkovým štítem, v němž jsou umístěny hodiny. Kostel je přístupný dvěma vchody.

Hlavní vstup je podvěžím, zaklenutým jedním polem křížové klenby s vytaženými hranami. Loď je sklenuta valenou klenbou (tři pole oddělené pasy) s výsečemi. Západní část lodi vyplňuje hluboká kruchta spočívající na mohutných zděných pilířích.

Detail vitrajového okna v boční fasádě lodi kostela, pohled od hřbitova.

Z větší části dochovaná keramická dlažba v lodi a sakristii byla položena v roce 1912 firmou B. Fischmann & Co., filiálka Moravská Ostrava. Původně byla v kostele dlažba kamenná tvořená z břidlicových desek a rovněž v sakristii byla dlažba kamenná.

V roce 1802 byla v kostele vestavěna kruchta a v roce 1870 byla zvýšena věž a opatřena jehlanovou helmicí. Interiér kostela je vybaven jednotným mobiliářem barokního tvarosloví z počátku 19. století.

Kostel postavený na místě původního dřevěného kostelíka dokládá kontinuitu existence sakrální stavby na témže místě v lokalitě Hladké Životice. Jedná se o sakrální památku, v jejímž vzeření se propojily prvky doznívající renesance a nastupujícího baroka, a která si i přes úpravy v 19. století zachovala historické, umělecké a kulturní hodnoty.

Budova bývalého fojtství čp. 256 v Heřmánkách

Obec Heřmánky se rozkládá při řece Odře, 6,5 km severozápadně od Oder. Heřmánky se objevují v písemných pramenech v roce 1362. Patřily vždy k oderskému panství, v roce 1555 připadly pod oderské městské pivovárské právo. V letech 1848–1938 a 1945–1949 patřily k soudnímu okresu Odry a politickému okresu Opava a v letech 1949–1960 k okresu Vítkov. Byly nazývány Malé Heřmánky. V Heřmánkách se nachází památkově chráněný filiální kostel Neposkvrněného Početí P. Marie s areálem pocházející z roku 1782.

Areál bývalého fojtství čp. 256 historicky zahrnuje budovu bývalého fojtství, vstupní bránu, chlévy, stáje, kůlnu a pozemky a pochází z poslední třetiny 18. století. Jedná se o kvalitní příklad pronikání architektonických prvků klasicistního stylu do lidového stavitelství.

První zmínka o fojtství (původně čp. 3) je z roku 1693, kdy rychtu koupil Hans Patter od svého otce Hanse za 500 tolarů. Jako výměnek se uvádí světnička s komorou. V roce 1697 koupil rychtu Mathes Fischer. V rodině Fischerů se fojtství drželo téměř 100 let. V roce 1813 koupil fojtství Johan Hanel za 1 200 zlatých. Jako výměnek se uvádí světnička v zadní budově, spižírna, komora na půdě, ¼ horního a dolního sklepa, ¼ půdy, chlév pro tři krávy a chlév pro prase. Z popisu výměnku je zřejmá částečná představa o podobě rychty. Rychta nebyla pravděpodobně příliš přestavována, protože cena za kterou se prodávala byla stále stejná. Pouze v roce 1786 se zdvojnásobila a pravděpodobně tehdy mohlo dojít ke stavebním úpravám. Také popis výměnku je téměř stále stejný, s výjimkou r. 1844, kdy se uvádějí jiné prostory a dá se předpokládat, že před tímto rokem bylo fojtství přestavěno nebo zvětšeno.

Přístup do celého areálu fojtství je zajištěn prostřednictvím dvouosé brány, vpravo je vstupní branka pro pěší a vlevo dvojkřídla vrata zavěšená mezi zděnými, stříškovitě ukončenými pilíři. Objekt fojtství má podobu zděného patrového domu, který je

Průčelní hlavní fasáda budovy fojtství – pohled od cesty, severní štítová strana.

vzhledem ke komunikaci štítově orientován. Dům je vyzdvížen na obélném půdorysu a nepodsklepen. Střecha objektu je sedlová, krytá pálenými taškami. V jihovýchodním rohu domu je ubourané patro, zůstal jen přízemek s pultovou střechou, krytou lepenkou. Severní štítové průčelí od cesty členěné rustikou je pětiosé.

Okna v přízemí domu jsou dřevěná kastlová. Pod středním oknem patra jsou osazeny dřevěné dveře. Patro je odděleno kordonovou římsou. Okna v patře domu jsou dřevěná členěná do šesti tabulek. Nad okny jsou na fasádě profilované segmentové římsy na konzolách, v ploše pod segmentovým výběhem římsy je vždy umístěna rozeta. Pod korunní římsou domu probíhá zubořez. Ve štítu uliční fasády je prolomeno velké kruhové okno s hladkou šambránou, po jeho stranách jsou dva obdélné větrací otvory rovněž se šambránami.

Východní průčelí (ze dvora) je šestiosé. Členění fasády i typ oken je stejný jako na severní fasádě. Západní průčelí je hladké, osmiosé. Terénní nerovnost, na níž je dům postaven, je v tomto případě patrná v různé výšce osazení oken přízemí.

Na pravé polovině je situován vstup s plnými dřevěnými dveřmi v dřevěných zárubních. Ve světlíku, který vyplňuje prostor půlkruhového záklenku jsou zbytky barevné vitráže. Ze dvora se vstupuje do objektu rovnou do velké síně, zaklenuté plackami na pasech, dosedajících na přízední polopilíře a na střední mohutný pilíř s vysokým soklem. Ze

síně vede tunelová chodbička ke dveřím na zahradu. Dále je odtud přístupná obytná část vpravo. Skládá se z plochostropé kuchyně s prkennou podlahou, světnice zaklenuté pruskými plackami na pasech a malé valeně zaklenuté místnosti. Ze síně vede do patra dvouramenné schodiště. Místnosti patra jsou plochostropé, vesměs s prkennými podlahami.

Navzdory špatnému stavebně technickému stavu objektu, který byl způsoben dlouhodobou neúdržbou si objekt fojtství zachoval do současnosti vysokou míru autentičnosti. Fojtství v Heřmánkách je jednou z mála dochovaných staveb tohoto typu, funkce a stáří nejen na území Novojičínska, ale v celém moravskoslezském regionu.

Zdroje

Kolektiv (1998): *Okres Nový Jičín – místopis obcí, 2. svazek*. Okresní úřad v Novém Jičíně, referát regionálního rozvoje a Státní okresní archiv v Novém Jičíně, s. 49–51.

Rolleder Anton (2002): *Dějiny města a soudního okresu Odry*. Vydalo město Odry. Vyobrazení dědičné rychty v Heřmánkách podle snímku K. Gerlicha, s. 116.

Archív Národního památkového ústavu, územního odborného pracoviště v Ostravě, evidenční listy nemovité kulturní památky.

Archivní prameny k fojtství v Heřmánkách, zpracovala Mgr. R. Rosová, březen 2002.

Mgr. Markéta Jurašková

Referent odboru památkové péče, Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Ostravě, Korejská 12, 702 00 Ostrava-Prívov

Hlavní budova – boční západní fasáda fojtství, pohled od zahrady.

Chlévy – budova kopíruje stávající hlavní komunikaci procházející obcí, pohled od cesty, štítová západní a boční severní fasáda.

Chlévy – pohled ze dvora.

Budovy chlévů a stájí – pohled z uzavřeného dvora areálu fojtství, dvorní severovýchodní fasády.

Vstupní síň hlavní budovy fojtství zaklenuté plackami na pasech a dosedající na mohutný středový pilíř s vysokým soklem a postranní polopilíře bočního zdiva.

Krov a zastropení chléva fojtství.

Hlavní budova – kamenný valený sklep.

Stáje fojtství – interiér.

Tomčův tis v Heřmánkách

Eva Mračanská

Foto Věra Polochová

Tomčův tis (*Taxus baccata*) je nazván podle původního majitele. Roste téměř uprostřed zahrady bývalého fojtství, která byla v minulosti parkově upravena. Býval zde altán, okrasné jezírko, domácí i cizokrajné dřeviny.

Protože tis je silně ohroženou dřevinou, jsou vyhledávány původní exempláře přesazené z přírody, kde ve většině případů byly tisy vymýceny kvůli jedovatosti (nebezpečí při pastvě dobytka) i kvůli kvalitnímu dřevu. Protože jde o dřevinu pomalu rostoucí, nedosahují exempláře tisu takových mohutných rozměrů, jaké mívají památné lípy, duby či jiné listnaté dřeviny.

Ochrana tohoto tisu byla vyhlášena v roce 1972. Měření před vyhlášením uvádí obvod kmene 160 cm a výšku stromu 9 m. Při posledním měření v roce 2010 měl obvod kmene 290 cm, výšku 10 m, šířku koruny 12,5 m.

Jeho ochranné pásmo je ze zákona kruh o poloměru rovnajícím se desetinásobku průměru kmene měřeného ve výšce 130 cm nad zemí. S růstem stromu se ochranné pásmo zvětšuje. V současné době je ochranné pásmo kruh s poloměrem kruhu 9,2 m a středem v ose kmene. V tomto pásmu je zakázána jakákoliv činnost, která by stromu mohla uškodit. Např. stavební práce, terénní úpravy, užití chemických látek apod.

K činnostem v ochranném pásmu je nutný souhlas orgánu ochrany přírody – Městský úřad Odry, odbor životního prostředí. Tento tis má rozdvojený dutý kmen, do kterého v úžlabí zatékalo, proto byl opatřen stříškou nejdříve plechovou (v roce 1998), později pryskyřičnou, která se dá lépe vytvarovat (v roce 2007). Aby nedošlo k rozlomení koruny, byly dva hlavní kmeny spojeny bezpečnostním vázáním ze speciálních polypropylénových pásů COBRA, které jsou odolné vůči vlivům počasí. Strom mírně prosychal včetně vrcholu, proto byly suché větve odřezány a rány po ořezu ošetřeny nátěrem.

Noví majitelé mají záměr zlepšit údržbu i úpravu zahrady a krásné stromy z původní kompozice zachovat a ošetřovat. Pro tis je důležité udržovat kosením prostor pod korunou, aby do něj nevrůstaly konkurenční dřeviny (bez, šípek nebo jiné druhy). Ty strom oslabují odebráním vláhy a živin, při bujném růstu zastíňují korunu a mohou způsobit prosychání větví.

Ing. Eva Mračanská

se zabývá dendrologií a pracuje v Agentuře ochrany přírody a krajiny ČR, Správa CHKO Poodří a Krajské středisko Ostrava, pracoviště Trocnovská 2, 702 00 Ostrava-Prívov

Diecézní středisko mládeže ve Staré Vsi nad Ondřejnicí

Kamil Strak

O víkendech středisko (současně budova římskokatolické fary) ve švech málem praská, rozzášené tváře mladých lidí toužících prožít nejen legraci, dobrodružství a zábavu, ale především společenství a Boží blízkost, touha mladých najít smysl svého života, ale i upřímná radost z maličkostí, poznávání nových věcí a mnoho dalšího, tím vším lze vystihnout Diecézní středisko mládeže ve Staré Vsi nad Ondřejnicí, které založil v roce 1997 otec biskup František Václav Lobkowicz.

V době svého vzniku vypadalo okolí fary i její interiéru zcela jinak než nyní. Avšak mládežníci spolu s prvním ředitelem střediska a zároveň duchovním pastýřem farnosti otcem Vítkem Zatloukalem se postarali o to, aby sem mohli mladí přijíždět a cítit se tu jako doma. Množství nesčetné dobrovolnické práce a pomoci by snad nešlo ani spočítat. Zbouraly se tři stodoly, vybudovalo se hřiště, na faře se zabydleli tzv. týmáci, což jsou zaměstnanci biskupství, kteří zde pracují, vytvářejí programy pro mladé a snaží se vytvořit rodinnou atmosféru.

Pro mnohé byla překvapivá chvíle v roce 2002, kdy na podzim „přistál“ na zahradě železniční vagón, aby sloužil jako ubytovna. A to, že vagón

slouží výborně, dosvědčuje fakt, že letos to bude již deset let, co ho tu máme a stále plní svou funkci na jedničku.

V roce 2005 vystřídal ve vedení střediska otce Vítko otec Kamil Strak, který to tu však již znal, protože zde působil v letech 2003–2004 jako jáhen. V současnosti se areál stále proměňuje, k antukovému hřišti přibylo ještě travnaté, aby kluci měli kde hrát fotbal; dole pod vagónem řadí mládež na trampolíně či zkouší své síly na horolezecké stěně.

Také obyvatelstvo fary se rozrostlo, a to o čtyřnohé příslušníky, a tak se nám po zahradě promenáduje pět oveček a mezi nimi se jako král cítí malý kozlík, jehož si zde po svolení otcem Kamilem přivezl místní týmák Daniel. V dolní části zahrady se podařilo společnými silami farníků a mládežníků vybudovat malý rybník, ve kterém se chovají pstruzi a jiné rybky.

Co však tvoří středisko opravdovým střediskem mládeže? Jsou to především všichni ti mladí, kteří sem přijíždějí z různých koutů naší diecéze, každý z nich je jedinečná osobnost a svou přítomností zde vytváří atmosféru přátelství a radosti.

Areál kostela a fary ve Staré Vsi nad Ondřejnicí (Foto Radim Jarošek).

Kříž v poli mezi Starou Vsí nad Ondřejnicí a Krmelínem

Příroda každého z nás okouzlí a dá možnost se zastavit, načerpat sil a odpočinout si. V krajině Poodří nás potěší rybníky, vrby, pestrá flóra a fauna, která se rozprostírá až k naší vesnici, ke Staré Vsi nad Ondřejnicí. Je to vesnice s hlubokými kořeny, kulturním a duchovním dědictvím. Okolo vesnice a také v Košatce se nacházejí tři kapličky a okolo deseti křížů, které byly postaveny jako poděkování za dar zdraví, nebo jako duchovní zastavení, když procházelo procesí na poutní místa – a to hlavně do frýdecké baziliky Panny Marie.

Myšlenka postavit nový kříž se zrodila u jednoho mladého člověka, který chtěl pomoci s opravou nebo se stavbou Božích muk. Moc mě potěšil zájem mladého člověka, který studuje na kněze. Dědictví otců mu nebylo lhostejné. Nevěděli jsme, jak to uchopit. Inspirace přišla, když se v postní době modlily křížové cesty v kostelích, ale také venku. V naší farnosti jsme uspořádali křížovou cestu po vesnici s malým dřevěným křížem. Ten se nesl na různá místa vesnice, kde jsme se zastavovali a modlili. Společně jsme došli na vrchol horizontu kopce mezi Starou Vsí nad Ondřejnicí a Černým lesem.

Toto místo nás okouzilo. Jednak svým rozhledem, odkud vidíte věže kostelů okolních vesnic. Také jsou odtud vidět krásné západy slunce. Místo leží na turistické trase se zelenou značkou. V neposlední řadě je to kopec za vesnicí, který připomíná kopec Golgoty za městem Jeruzalémem, kde byl ukřižován Ježíš Kristus. Od zrodu této myšlenky započala cesta realizace.

Oslovil jsem akademického malíře p. Vladimíra Tešera z Hradce nad Moravicí, zda by nám nenamaloval corpus Krista na nerezový plech. Věděl jsem o jeho zkušenostech a zároveň vysokém věku. Měl totiž 90 let. Zakázku přijal a se svým synem dílo dokončil. Bohužel požehnání kříže se už nedožil.

Druhým krokem bylo oslovení místního lesníka a výběr dobrého modřínového stromu. To se

podařilo a na místní pile p. Hranického byl nařezán hranol dřeva. Za pomoci mužů z vesnice jsme dřevo převezli k místnímu uměleckému řezbáři p. Kamilu Kopřivovi, který po vyzrání a vysušení dřeva upravil trám do stávající podoby.

Třetím krokem byla domluva s majitelem pozemku, zda může na jeho parcele stát kříž. Lubomír Pinkava se nebránil a bylo rozhodnuto. Akce se rozjela na plné obrátky. Místní kováři pod vedením p. Filipa Homoly připravili a upravili všechny železné prvky tak, aby vydržely proti korozi a povětrnostním podmínkám.

Čtrnáct dní před žehnáním kříže jsme s kluky z fary zabetonovali železný trám, do kterého se vsunulo dřevo kříže, aby nepodléhalo hnilobě. Zahradník Pavel Folta okrášlil dvěma lipami prostranství okolo kříže. Byl jsem moc rád, když jsme se v pátek ve tři hodiny odpoledne, kdy si připomínáme umučení Ježíše Krista, setkali k postavení kříže. Bylo nás 10 chlapů, práci jsme začali modlitbou Otčenáš a za pomoci bagru od Davida Buchty jsme postavili kříž.

Všichni chlapi byli rádi za vykonané dílo. Shodli se na tom, že nikdy v životě kříž nestavěli. Šlo o posvátnou chvíli, kdy si každý uvědomoval, že Ježíš za nás umřel. Naším cílem je, aby se lidé u tohoto znamení zastavili, uvědomili si krásu a sílu života, odpočinuli na lavičce, zahleděli do krásy přírody a možná někteří ve světle víry poděkovali Ježíši Kristu za jeho oběť vykonanou na kříži pro záchranu člověka.

Samotné požehnání proběhlo na Květnou neděli 17. dubna 2011, kdy církev začíná slavit Svatý týden. Na Květnou neděli si věřící lidé připomínají a prožívají vjezd Ježíše do Jeruzaléma. Přátelé z vesnice se shromáždili u kostela, kde obřady požehnání velí, aby obřad začal. Důvodem je kostel, kde se lidé scházejí k setkání s živým Bohem ve mši svaté a z tohoto místa přicházejí ke všem Božím mukám, které člověku připomínají, že Bůh je zde mezi námi.

Procesí se vydalo okolo pekárny Šeděnka, rozjímali jsme křížovou cestu a došli jsme ke kříži, kde nás už čekali ostatní přátelé. Samotné požehnání

má tyto části: přečtení Božího slova, promluva o významu kříže v dějinách lidstva, přímluvy a žehnací modlitba + pokropení svěcenou vodou. Po obřadu pozdravila místní obyvatele p. Dana Ryšavíková – členka místního zastupitelstva. Lidé přinesli koláče a malé občerstvení, u kterého jsme povykládali a radovali se z nové události na vesnici.

Místní starosta p. Dalibor Dvořák položil otázku, proč stavíme kříž, zda se stal nějaký zázrak. Moje odpověď zněla: „*Ještě se nestal, stavíme kříž, aby se zázrak v naší vesnici stal!*“ Chci tím na závěr říci, že přeji každému člověku na vesnici a všem poutníkům, kteří budou okolo kříže procházet, aby si uvědomili, zakusili, jaký je život každého člověka velkým zázrakem. Život jsme dostali darem.

Dobře tento svěřený dar žijme a vydávejme dobré svědectví svým životem v práci, škole, ve vztazích a hlavně v rodinách.

Svědectví z kříže není mrtvé. Ježíš Kristus umřel, aby každý člověk mohl žít a skrze smrt přejít do života věčného. Mějme úctu k životu, mějme úctu ke všem Božím mukám, která jsou malými majáky života víry na všech cestách v naší krásné přírodě.

Řádky napsal a zároveň žehná: o. **Kamil Strak** – místní farář ve Staré Vsi nad Ondřejnicí.

Více o staroveské farnosti a Diecézním středisku mládeže – viz <http://www.staraves.cz/index.php?www=farnost> a <http://dcm.doo.cz/>

T. G. M. v severní části Poodří

Karel Sýkora

Foto Ladislav Švrček

Když občané v Ostravě-Proskovicích odhalovali pamětní desku Tomáši Garrigue Masarykovi u příležitosti 160. výročí narození tohoto humanisty, filozofa a státníka, přítomní hosté – starostové Dalibor Dvořák ze Staré Vsi nad Ondřejnicí a Josef Holáň z Ostravy-Staré Bělé – přednesli návrh: zmapovat a sepsat, jak si tuto osobnost připomínali v nejbližším okolí. To je ve Staré Vsi a Košatce, Jistebníku, Polance nad Odrou, Staré Bělé a Proskovicích. Těchto šest obcí (nebo městských obvodů) spojuje tok Odry se svými jedinečnými meandry, vazby historické, společenské i rodové. A taky CHKO Poodří. Své místo tady má i osobnost Prezidenta Osvoboditele – T. G. M.

Do našich končin vstoupil profesor Masaryk přímo v roce 1907, když kandidoval do Říšského sněmu (rady) ve 4. okrese moravském (Zlín, Bojkovice, Val. Klobouky, Vsetín, Vizovice, Val. Meziříčí, Krásno, Bystřice p. H., Rožnov p. R., Příbor, Štramberk, Kopřivnice, Nový Jičín). V každém městě měl Masaryk nějakého oddaného žáka nebo ctitele. Předpokládám, že tomu tak bylo i mimo tento volební obvod. Tedy i v našich předmětných vesnicích. A Nový Jičín, Příbor, pravobřežní Odra, Kravařsko – to je přece náš kraj, naše domovina.

Promítáme-li si tehdejší dobu, českoněmecké vztahy, vznik hasičských, sokolských, velocipedistických, pěveckých, divadelních, podpůrných aj. aj. vlasteneckých spolků a organizací, pak se Masaryk, vedle „drobné práce“ pokrokových rolníků, dělníků, učitelů, kazatelů, národovců a socialistů, stal jejich výraznou oporou.

Profesor Masaryk byl zvolen 23. května 1907 počtem 4 136 hlasy proti 3 140 hlasům. Ostravský venkov zastupoval v Říšské radě redaktor František Tomášek (sociální demokrat), později známý jako dlouholetý předseda Poslanecké sněmovny ČSR.

Masaryk sám již před volbami svůj volební okres důkladně poznával, kraj „vymapoval po svých“. Voličské schůze měl mj. na příklad 21. března v Kopřivnici, 23. března v Příboře, zajížděl i do Štramberku, přestupoval ve Studénce (20. března). Znovu přijel 4. května mezi své lašské nebo novojičinské voliče. To jenom na okraj.

Masarykovo předchozí působení, volební kampaň a poslancování mělo na naše občany určitě vliv. Jak se to mohlo stát, že ze Staré Vsi, ze Staré Bělé, z Proskovic a z Polanky bylo celkem 67 legionářů v 1. světové válce? Čím to bylo, že tohoto politika následovali a šli s ním do bojů? A někteří už v roce 1916! Bylo to pouze dobrodružství, nerozvážnost nebo to byly uvědomělé pohnutky těchto tehdy mladých mužů? Zajímavé by bylo i zkoumání sociálního rozvrstvení tehdejších legionářů. Ne, nebyli to pouze učitelé, studenti, právníci nebo obchodníci. Byli to především selští synci, dělníci, horníci a řemeslníci. Ti byli hlavní Masarykovou oporou v jeho vítězném úsilí o vznik Republiky Československé.

Po 28. říjnu 1918 zavládlo mezi občanstvem nadšení a ozývaly se první hlasy o uctění Prezidenta Osvoboditele. Dobové záznamy dávají zajímavý přehled o těchto snahách. Pozdější kult T. G. M. nebo později naopak snahy o jeho „výmaz“ z našich dějin (i z místních dějin) svědčí o nelehkých časech naší novodobé historie. Možná žádný člověk z tehdejších počátků první republiky si snad nedovedl představit, jakými svědky událostí a jevů okolo pamětních desek, pomníků, byst, čestných občanství, pojmenování, knih, portrétů a idejí, spojených se jménem T. G. M. se mohou stát oni sami nebo jejich potomci.

Dovolím si proto stručně rekapitulovat část toho, co se událo ve Staré Vsi nad Ondřejnicí, Košatce, Jistebníku, Polance nad Odrou, Staré

Bělé a Proskovicích od roku 1918 do současnosti okolo pamětních míst na Tomáše Garrigue Masaryka. S laskavou pomocí a vstřícností jsem se setkal u všech, na které jsem se obrátil o pomoc a za vše jim patří nejen moje, ale i naše poděkování a hluboká úcta.

Stará Ves nad Ondřejnicí

Ve Staré Vsi n. O. jsme s kronikářem Mgr. Jaromírem Chvostkem pročetli úplně první záznamy o dojetí mezi obyvateli po vzniku republiky.

„Den 20. prosinec 1918 byl dnem svátečním i ve zdejší obci. Toho dne vrátil se náš osvoboditel Tomáš Masaryk, první prezident republiky Československé do vlasti. Za zdejší obec jel do Prahy k uvítání místní učitel Arnošt Neuvirt. Na veřejné schůzi pak vylíčil celou slavnost a dojmy, které si z Prahy přivezl.“ To je první záznam v kronice o T. G. M. Další následovaly později.

„28. března 1928 ustaven byl výbor pro postavení pomníku padlým ve světové válce. Předsedou zvolen St. Haas a jednatelem Jos. Filip. Lidová škola hospodářská věnovala pozemek Na štěpnici. Po bedlivém studiu návrhů bylo zhotovení zadáno firmě Rudolf Vávra, kameník a sochař v Ostravě za částku 17.065 Kč. Pomník osvoboditele vlasti a národa je s jeho citátem „Ideálem humanity ku věčnému míru“ a s věnováním padlým ve světové válce: „Zemřeli, abychom my mohli pracovat dále pro štěstí osvobozené vlasti. Pomník je zhotoven z hořického pískovce a figurální práci provedl akademický sochař J. Vašata.“

Dne 30. září 1928 byl pomník odhalen. Slavnostního průvodu se zúčastnilo více než 2000 občanů z místa i okolí. Slavnost zahájena mužským sborem Chorál Čechů. Slavnostní projevy přednesli ruský legionář profesor R. Tlapák a zástupce politické správy Dr. Boháček. Řídící Josef Filip pak vzpomněl všech 34 padlých ve světové válce a vzdal jim posmrtnou čest. Předseda St. Haas předal pomník do správy obce a starosta St. Chvostek poděkoval všem za krásné dílo, které dnešním dnem předává veřejnosti. Slavnost ukončena sborem Anděl lásky a státními hymnami.“

Každoročně se socha stává němým svědkem oslav výročí republiky a 7. března 1935 je T. G. Masaryk jmenován prvním čestným občanem Staré Vsi u příležitosti jeho 85. narozenin.

Po okupaci ale nastaly kruté časy. „V r. 1940 přišlo nařízení, že socha má být sňata a odvezena ke zničení. Proto byla jednoho dne naložena na vůz a připravena ve školním dvoře k odvozu. Leč následujícího dne byl na školním dvoře pouze prázdný vůz. Socha zmizela. Stalo se tak zásluhou starosty obce Františka Kelnera, rolníka Rudolfa Poláška, občanů Felixe Poláška a Jana Menšíka. Všem při tom asistoval jako hlídač místní četnický strážmistr Jan Kos. Socha byla zahrabána, a tak ukryta na smetišti Pod Blejchem blízko hostince

pana Kašpárka č. 147. Ušla po celou dobu války pozornosti Němců.“ (V prostoru je nyní parkoviště.) Těmto pěti mužům je třeba vzdát hold za záchranu sochy!

Paní Blažena Stuchlá, roz. Kašpárková na místě bývalého smetiště vzpomíná jako na místo pro děti „posvátné“, našly tam totiž knihu ze sochy Masaryka.

Po osvobození v r. 1945 byla socha opět postavena a později (asi začátkem šedesátých let) byla znovu odstraněna. Přesná data nejsou ve Staré Vsi k dispozici. Je možné, že podrobnosti byly úmyslně z kroniky odstraněny (?) Ale – „8. 5. 1968 byla po stálých urgencích občanstva přivezena z Frýdku socha T. G. M. autem (řidič R. Sýkora), za deště postavena na původní místo s pomocí Jos. Dlouhého a B. Krejzka. Při transportu byla ulomena pravá ruka v zápěstí a koncem měsíce byla socha očištěna, opravena a konzervována.“ Socha ale dlouhou dobu na místě nevydržela, opět byla odstraněna. A taky v tomto případě chybí jakékoliv údaje. Škoda. Občané ale nezapomínali. Již 8. ledna 1990 bylo prvním bodem Programového prohlášení OF, předneseného Ing. K. Hýlem, žádáno „navrácení a umístění sochy T. G. Masaryka“.

A opět paní Blažena Stuchlá vzpomíná: „Hledaly jsme sochu s paní Milenou Paličkovou, rozenou Vidličkovou ve Frýdku-Místku v depozitáři muzea. Tam jsme byly hrubě odbyty. Jedna starší

zaměstnankyně muzea nám doporučila ještě prohlídku úložiště ve velké staré škole v Kunčicích p. O. A tam socha pod hromadou starých fošen byla! Na MNV ve Staré Vsi jsme moc porozumění nenacházely, ale socha byla získána a převezena zpět úsilím spoluobčanů. Vyžadovala opět opravu u akad. sochaře Kocicha, aby mohla být počtvrté instalována 11. března 1990.“ Pro její postavení bylo vybráno nové stanoviště. Je třeba konstatovat, že toto stanoviště je ozdobou obce, krásné, důstojné a je vždy v nejlépeším pořádku (viz foto na s. 61).

Košatka

Pan Milan Hrabovský z Košatky, která je administrativně součástí Staré Vsi, je výrazným a známým patriotem rodné vesničky. Neopomněl nám připomenout, že Tomáš Garrigue Masaryk je čestným občanem Košatky. Jak se to stalo?

„Na počest oslav 85. narozenin T. G. M. se konala 6. března 1935 slavnostní schůze tehdejšího obecního zastupitelstva. Starosta Josef Stuchlý tam zdůraznil význam Prezidenta Osvoboditele pro republiku a pro celý národ. Tohoto státníka nám může závidět celý svět. Člen obecní rady Josef Kudělka, řídící učitel, následně vyzvedl práci pana prezidenta před světovou válkou (možná i jeho práci říšského poslance v nedalekém 4. volebním obvodu moravském – pozn. -kas-), za války i po převratu. Na této schůzi byl pan Prezident Osvoboditel T. G. Masaryk jednomyslně jmenován čestným občanem obce Košatky. Vypracováním čestného diplomu byl pověřen pan učitel Kudělka, který úkol zvládl vzorně. Na diplomu byl tento text:

*Obec KOŠATKA nad Odrou,
koříc se velkému životnímu dílu
prvního presidenta československé
republiky T. G. Masaryka,
budovatele státu a moudrého
jeho vůdce, jmenovala jej
ke dni jeho 85 narozenin
na doklad hluboké úcty a
vděčnosti všech občanů svým*

čestným občanem

Podle usnesení obecního zastupitelstva ze dne 6. března 1935

Starosta: Josef Stuchlý, v. r.

Člen ob. rady: Josef Kudělka, v. r.

Členové obec. zast.: Richard Dvorský, v. r., Roman Sedlář, v. r.

Osmdesátipětileté narozeniny T. G. M. oslavila taky osvětová komise se školou. Odehrála se dvě divadelní představení „Zahrada míru a lásky“ s přednáškami pana řídícího Kudělky. O rok později (7. března 1936) předvedla místní DTJ divadelní hru „Jízdní hlídka“, proslov měl pan učitel J. Vacula.

Večer se konal lampiónový průvod a byla zapálena „Masarykova vatra“, následovaly přednášky a proslovy, byly hrány hymny.

Dne 14. září 1937 zemřel prezident republiky T. G. M. Byly to „dny žalu“, zemřel v době pro ČSR velice obtížných (tehdy byl už prezidentem Dr. E. Beneš). V Košatce bylo uspořádáno pietní shromáždění 19. září „U Vavrečků“ pod hlavičkou obecní rady a za spolupřátelství sokola, DTJ, SDH, sociálních demokratů, národních socialistů, republikánské strany, lidové strany a školy.

Hlavním bodem byl smuteční projev pana řídícího učitele Josefa Kudělky, který byl vyslechnut přítomnými ve stoje. Projev byl střízlivě patetický, plný úcty i závažnosti chvíle. Obsahoval vše podstatné, co pro všechny pan prezident dělal a vykonal, co pro stát i lid Masaryk odkazuje a že je stále s námi! *T. G. Masaryk – to byla pravda, síla a práce!*

V sále byly taky předneseny sborové písně a recitovány básně. Při tomto aktu se loučili košatečtí občané se svým čestným občanem T. G. Masarykem. Působivá byla taky výzdoba sálu – dekorovaný obraz prezidenta s čestnou stráží krojovaných hasičů, sokolů a DTJ. Po tomto shromáždění byl položen věnec k pomníku padlým. V den pohřbu byly i v oknech příbytků smutečně dekorovány portréty T. G. M.“

Při studiu zápisků, které nám pan Ing. Hrabovský pro tento příspěvek poskytl, jsme našli řadu inspirujících ponaučení a podnětů. Věřím, že budou vhodně využity. A nejen v Košatce.

Jistebník

V Jistebníku, na levém břehu Odry, za pásmem rybníků a za železniční tratí byla situace poněkud jiná. Paní Mgr. Danuše Lövyová, kronikářka stejně jako pan starosta Josef Voral mi poskytli údaje o tom, jak byl a je T. G. M. v Jistebníku připomínán.

Zásadní otázkou pro českou menšinu v Jistebníku po vzniku ČSR byla škola. Rostoucí český národní život (Matice opavská s knihovnou a divadelním souborem, sokol, český SDH) si vynutil českou školu. Cesta od jejího vzniku v r. 1923 (obecná, od r. 1926 taky měšťanská škola) byla složitá, ale úspěšná. Vyvrcholila stavbou nové školní budovy. Její výstavba byla zahájena 27. března 1929, měla obdivuhodné tempo a dne 15. června 1930(!) byla škola za účasti veřejného a kulturního života slavnostně otevřena. Výnosem Kabinetu Kanceláře prezidenta ČSR a Výnosem Ministerstva školství a národní osvěty ze dne 6. 6. 1930 se dostává škole čestného názvu „Obecná měšťanská škola T. G. Masaryka“. Byla to škola nejmodernější a její školní újezd (spádovost) zahrnoval 14 obcí po obou březích Odry. Jistebníku se ale dostalo ještě další pocty.

V prosinci roku 1933 byl prezidentem republiky pozván na Hrad již po celé republice známý dětský

sbor Jistebničtí zpěváci. Ten v Jistebníku založil pan učitel František Lýsek – proskovický rodák – v roce 1929.

Rok 1938, konkrétně mnichovský diktát, těžce zasáhl do osudů jistebnické školy T. G. Masaryka. Po roce 1945 nastala jiná doba, ale škola se ke svému čestnému názvu vrátila opět až 28. září 1993. Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy byl tak u příležitosti 70. výročí trvání školy propůjčen škole znovu(!) čestný název Základní škola T. G. Masaryka. Mramorová deska s tímto označením je na budově umístěna od 29. srpna 1996, autorem je akademický sochař Miroslav Rybička. Zajímavostí školy je rovněž bysta básníka Petra Bezruče umístěná před budovou.

Prezidentu Masarykovi bylo v Jistebníku uděleno čestné občanství. Pomník s pamětní deskou „T. G. Masaryk čestný občan Jistebníka“ připomíná historickou událost ze 6. března 1935. V předvečer 85. výročí narození prezidenta obecní zastupitelstvo rozhodlo o jmenování T. G. Masaryka svým čestným občanem. Autorem pomníku, který je od října 1994 umístěn před budovou obecního úřadu, je rovněž Miroslav Rybička (viz foto).

Polanka nad Odrou

Velice zajímavé jsou též informace z Polanky nad Odrou. Ty nám poskytl Jaroslav Král, v širokém okolí známý učitel, kronikář, hudebník a veřejný činitel.

Kult Masarykovy osobnosti, který se rychle šířil po 28. říjnu 1918 v Republice Československé se

nemohl vyhnout ani Polance (od dvacátých let Polanka nad Odrou).

Svědčí o tom záznamy tehdejších kronikářů – učitele Antonína Figaly (do r. 1926) i tajemníka Jana Davida (do r. 1937). Ten zapsal: „Ve schůzi obecního zastupitelstva ze dne 3. března 1935 usneseno jmenovati pana prezidenta Československé republiky Dr. T. G. Masaryka u příležitosti jeho 85. narozenin z úcty a vděčnosti za jeho veliké dílo pro stát a národ čsl. prvním čestným občanem obce Polanka n. O.“ Tyto narozeniny prezidenta Masaryka oslavila místní osvětová komise společně s hasičskými sbory v Polance i v Janové třemi průvody na Michalčikově kopci. Téhož dne se konala slavnostní schůze zastupitelstva. Následovala 10. března přednáška a po ní byla sehraána žáky měšťanské školy pohádková hra se zpěvy a tanci „Za čarovným květem“.

Mimo tyto skutečnosti – jmenování čestným občanem, průvody občanstva, přednášku a žákovské divadelní představení se intenzivně připravovalo odhalení pomníku obětem I. světové války s bystou T. G. M. Český, moravský i slezský lid přinesl této válce obrovské oběti. Samotná Polanka ztratila 54 mladých životů! Ve svobodné republice stavěly obce svým padlým spoluobčanům pomníky jako projevy vděčnosti, ale i jako mementa před dalšími podobnými hrůzami.

V Polance se začalo o pomníku padlým uvažovat v r. 1927 a tyto úvahy pokračovaly v roce 1933 především zásluhou pana Vítězslava Bergera. Za rok se konala ve prospěch pomníkového fondu oslava 28. října a v roce 1935 následovala pěvecko-hudební akademie; podniknuta byla i velikonoční sbírka. Ale v r. 1934 už rovněž probíhal výběr z četných návrhů na pomník. Byl přijat návrh známého mistra sochařského Františka Juráně z Příbora. Pomník s bystou pana prezidenta je z hořického pískovce, cena byla 7.460 Kč. Pomník byl odhalen 24. května 1935. Do jeho základního kamene byla vložena zinková krabice s pamětní listinou a pěti časopisy, které toho dne vyšly. Před obecním domem bylo upraveno prostranství, opraveny schody a provedeny zahradnické práce. Plánovalo se rovněž zasazení dvou lip v pozadí pomníku – Švehlovy a Habrmány, ale toto se neuskutečnilo.

V Polance byl 24. květen 1935 dnem veliké slávy. K pomníku se vydaly hned tři průvody, zněly pochody i fanfáry z opery Libuše. Úvodní slovo měl starosta Josef Neuvirt, sbor Sláva Tobě!, byl odeslán holdovací telegram prezidentovi, slavnostní projev přednesl profesor V. Sladký a následovalo odhalení pomníku s bystou. Dechový orchestr zahrál Ktož jsú boží bojovníci a pomník byl předán obci. Promluvil i sochař František Juráň, předneseny byly básně „Našim padlým“ a „Dík válečných sirotků“ místního pana řídícího Richarda Javorka. Tato skvostná oslava byla zakončena národní hymnou a koncertem dechového orchestru.

Pomník s bystou T. G. M. se stal symbolem češství především po Mnichovské dohodě a německé okupaci 10. října 1938. Třetí obecní kronikář pan učitel Josef Kavala zapsal:

„V předvečer 28. října 1938 položili občané po setmění na podstavec před obecním domem, na němž byla dříve busta presidenta osvoboditele, veliký věnec a mnoho květin, rozžehli svíčky a trvalo dlouho, než četnictvo si toho povšimlo. Alarmovalo Schupo, jež vytáhlo tehdy českého starostu J. Neuvirta z postele, spoutali ho a v nedbalkách musel svíčky a květiny z pomníku odstranit. Bustu TGM naši občané před nacisty ukryli, objevila se znovu po válce, po osvobození.“

Podobně byla bysta ukryta v dobách socialistického Československa a znovu se objevila až po listopadových událostech v roce 1989. Je škoda, že nejsou k dispozici podrobnosti o jejím ukrytí před nacisty, o místech, osobách a znovu-odhalení(?) po 2. světové válce, případně o dalších zajímavostech z jejího „mizení a nalézání“ právě z období 1945–1990. Jedno je ale jisté – původní – Juráňova bysta byla klimatem, ukrýváním, snímáním a novou instalací značně poškozena a správně byla přemístěna do budovy obecního úřadu (viz foto). Tam působí jako skvostný artefakt a každý návštěvník úřadu se může i na okamžik zamyslet nad osobností našeho prvního prezidenta Osvoboditele – Tomáše Garrigue Masaryka.

Přemístěním a instalací bysty T. G. M. do prostor úřadu ale nic nekončí. V roce 90. výročí vzniku ČSR se konalo slavnostní odhalení nového pomníku před budovou úřadu (viz foto níže). Konalo se 17. října 2008 za hojné účasti občanů. Po státní hymně přednesl starosta Přemysl Kaspřík projev a s autorem nové sochy akad. sochařem Janem Gajdou pomník odhalili. Čestnou stráž zajistili místní hasiči, kteří se sokoly a s radními položili k pomníku věnce a kytice. Na závěr byla zahrána oblíbená píseň prezidenta Masaryka „Ach synku, synku“. Obnovou pomníku projevilo místní zastupitelstvo úctu jak prezidentovi T. G. M., tak úctu k minulým generacím, padlým ve světové válce, dvaceti polanským legionářům, těm, kteří se na první pomník skládali korunkou ke korunce, těm, kteří se slavnostního odhalení v r. 1935 zúčastnili, těm, kteří později pomník skrývali nebo ho znovu obnovovali, těm, kteří ve 2. druhé světové válce neváhali proti fašistům jít do boje a přinesli nejtěžší oběti – své životy, mnozí zcela jistě i s myšlenkami na prezidenta Masaryka nebo na ideály demokracie.

Stará Bělá

V Ostravě-Staré Bělé byla a je osobnost Tomáše Garrigue Masaryka připomínána podobně jako ve výše jmenovaných vesnicích. Zajímavé jsou ale okolnosti, za kterých byla socha Prezidenta Osvoboditele odhalována nebo snímána

od roku 1936. Tedy – „Masaryk nahoru a dolů“!. Osobnost T. G. M. byla i ve Staré Bělé dobře známa již před 1. světovou válkou. Pod jeho vedením a vedením pak za ideály „národní a demokratické revoluce“, za vznik samostatné Republiky Československé bojovalo se zbraní v ruce 22 Starobělanů jako legionáři ruští, italští a francouzští. Po převratu – již za necelé tři měsíce, 26. prosince 1918 – přednášel ve Staré Bělé spisovatel Dr. Vojtěch Martínek o prezidentovi T. G. Masarykovi. Masaryk společně s Dr. Karlem Kramářem, Václavem Klofáčem a s Dr. Aloisem Rašínem byli dne 27. ledna 1919 jmenováni čestnými občany Staré Bělé. A když byla 4. května téhož roku (den tragické smrti M. R. Štefánika) zasazena před budovou školy Lípa svobody, byla tam při této příležitosti uspořádána sbírka (302,38Kč) na zhotovení pamětní desky k lípě. (Lípa však uschla, a proto byla o pár let později vysazena nová. Ta byla kvůli špatnému zdravotnímu stavu 10. 3. 2012 skácena.) Obnos časem vzrostl až na 953,65Kč, ale peníze byly upotřebeny daleko později na vybudování Pomníku T. G. M. a Antonínu Švehlovi. Zde je na místě položit si otázku, proč mezi čestnými občany Staré Bělé nebyl 27. ledna 1919 jmenován taky „nejpřednější muž října“ Antonín Švehla? O tom archivy prozatím mlčí. Připomínkou osobnosti prezidenta republiky byla rovněž kamenná deska s textem „T. G. Masaryk se zasloužil o stát“. Ta byla umístěna

Část pomníku se sochou T. G. M.

ve škole a odhalena 28. října 1930. Na společné schůzi zástupců sedmi politických stran a dvaceti šesti společenských spolků 15. 3. 1935 bylo dohodnuto postavit pomník padlým v 1. světové válce 1914–1918 včetně soch Prezidenta Osvoboditele a Antonína Švehly. Ze Staré Bělé padlo 29 mužů, z celé starobělské farnosti, do které spadala i Nová Bělá, Výškovice, Proskovice a Krmelín bylo 86 obětí. Soutěžním řízením zhotovit pomník s deskou a sochami státníků byl vybrán František Juráš z Příbora. Materiálem byla dalmatská žula, cena za sochu 21000Kč, deska stála 1 500Kč. Částka nemalá, vznikla ze sbírek, peněžních darů a z výnosů divadel, zábav a koncertů ve prospěch pomníku.

Místní organizace Republikánské strany – rolníci prosadili postavit pomník i bývalému státníkovi Antonínovi Švehlovi. Pomník sami zaplatili (pravděpodobně stejná cena jako za sochu T. G. M.) a rozhodnou měrou přispěli k úpravě místa – zavazli potok, vybudovali parčík a vysadili stromy. Jedinečné poznámky si dělal bývalý starobělský učitel, písmák a veřejný činitel Petr Sýkora z Nové Bělé (ke studiu je poskytl jeho syn – novobělský kronikář Ing. Miroslav Sýkora).

Ve svém diáři z r. 1936 má k památníku, sochám, odhalení a následkům tyto záznamy:

- 5. 1. sokolovna, koncert pěveckých spolků ve prospěch Masarykova pomníku
- 1. 3. Orel hrál divadlo ve prospěch pomníku TGM i za účasti sokolů
- 7. 3. oslavy TGM ve škole i v sokolovně, hovoří Rusek
- 24. 3. pobouření nesrovnalostmi u pomníkového výboru (V.L. – iniciály starobělského agrárního politika Václava Lednického, pozn. -kas-)
- 12. 4. rozhořčení nad jednáním ve věci pomníku (V.L.)
- 9. 5. plakáty na odhalení pomníku TGM a A. Š. jsou již venku
- 20. 6. stavějí se podstavce pod pomníky
- 27. 6. stavějí se pomníky Masaryka a Švehly
- 28. 6. na žádost úředníka Malíka píše o odhalení do Českého slova. Také jsem o pomnících složil báseň.
- 4. 7. Stará Bělá je v slavnostním hávu. Téměř z každého domu vlaje prapor, u obecního domu stožáry, na náměstí je koncert, potom v sokolovně divadelní představení „Otec národa“, jež sehráli společně herci Sokola a DTJ
- 5. 7. Slavný den. Dopol. vítání předsedy Nár. shromáždění Jana Malypetra. Vítají okr. hejtman Studnař, pol. řed. Bača, starosta Šindel, býv. posl. Klega, Emil Ševčík a sokoli, potom šli do sokolovny, odpoledne obrovský průvod a odhalení. Soc. dem. uražení.
- 6. 7. Dělnické vrstvy jsou rozrušeny na Vašu (Lednického, pozn. -kas-), že prý nepřipustil senátora Chalupníka ke slovu

- 8. 7. Duch času píše proti Vašovi, také Mor. slez. deník si omočil
- 9. 7. V Duchu času dlouhý článek proti Vašovi
- 25. 7. Duch času otiskuje opravu (omluvu? -kas-) Václava Lednického

K samotnému slavnostnímu dni 5. červenci ještě několik poznámek: průvodu od Matěje se zúčastnilo téměř všechno obyvatelstvo vesnice i z okolí, členové spolků a korporací ve svých a národních krojích; průvod, jaký Stará Bělá ještě neviděla. Slavnost zahájil starosta Emanuel Šindel a slavnostní projev měl Jan Malypetr a ukončena byla společnou lidovou veselící na hřišti Orla. Během německé okupace byly obě sochy na rozkaz a po varování dobrých přátel z policejního ředitelství dne 23. července 1940 sejmuty a uschovány. Václav Lednický se k této události vrátil po osvobození dopisem ze dne 18. října 1946, kde mj. napsal: „Tenkrát, za tmavého večera a časného jitra při sdělávání pomníků těšili jsme se všichni bez rozdílů, jaká to bude velká národní sláva, dočkáme-li se toho ve zdraví, až budeme pomníky znovu stavět a odhalovat.“ Ale 28 umučených a popravených, 3 zahynulí při náletech a 9 obětí osvobozovacích bojů – celkem 40 mužů a žen ze Staré Bělé se nedočkal!

Kamenná deska ve škole byla sejmuta školníkem a odnesena na policejní ředitelství. Praporčík K. Skřehot ale desku ukryl a předal škole zpět 19. září 1945.

Sochu T. G. M. měl doma ukrytou občan Antonín Polcer a byla podruhé postavena 28. října 1945. Postavit sochu Antonína Švehly tenkrát nepovolil národní výbor a o jejím osudu kolují legendy. Ke druhému sejmutí sochy došlo 5. prosince 1961 a byla odvezena do skladiště ve Frýdku-Místku. Ovšem 15. března 1968, na počátku „obrodného procesu“ občan Hynek Kolder umístil na podstavec sádrovou bystu Masaryka. Věci se daly do pohybu, socha byla ve Frýdku-Místku nalezena a potřetí postavena 27. října 1968. V sedmdesátých letech (přesné datum se nepodařilo zjistit) byla socha již potřetí sejmuta a uložena v depozitu.

V roce 1990 se občané znovu rozhodli sochu postavit. František Kutáč, známý lyžařský trenér, organizátor starobělských velocipedistů a společenských akcí s paní tajemnicí Evou Zemánkovou sochu našli. Byla „uložena“ mezi jinými v prohnílé bedně v Zábřehu tam, kde se dnes nachází Kaufland. Sochu převezli do Staré Bělé v září, očistili a s druhým Františkem – Kaděrou sochu postavili. Dne

Celkový pohled na pomník, vpravo chybí socha Antonína Švehly.

28. října 1990 za účasti občanů byla počtvrté odhalena. Ve výše zmíněném dopisu Václava Lednického z 18. října 1946 se taky mj. s lítostí píše, že „rozhodnutí místní osvětové rady, národního výboru a dobrozdání zemského výboru nepovolit znovupostavení sochy Antonína Švehly nepřispěje ke konsolidaci poměrů v obci, ... nebylo nikdy prokázáno, že by Antonín Švehla svou činností uškodil státu, ... Antonín Švehla byl reprezentantem zemědělského lidu, zákaz znovupostavení jeho sochy rolnickému stavu velice uškodí“. Místní i okolní rolníci i rolníci pooderští, soukromí i družstevní by se měli s demokraty spojit a zasadit se o to, aby socha A. Švehly ve Staré Bělé byla zpátky na svém místě. Byla přirozenou součástí památníku postaveného v r. 1936. A když starobělejší občané byli schopni, tak jako občané Staré Vsi, Jistebníku nebo občané Polanky, opakovaně sochy nebo pamětní desky postavit nebo instalovat, mělo by se tak stát i v případě sochy Antonína Švehly. Kompletace pomníku je taky součástí autorského práva sochaře Juráně.

Proskovice

V Proskovicích byla situace s připomínáním Prezidenta Osvoboditele poněkud jiná, s mírnou nadšátkou by se dalo říci, že byla „opožděná“. Jaké k tomu byly důvody, to se už asi nedá zjistit. Ale je jisté, že revoluční nebo vlastenecké cítění, nálady nebo projevy tam nikdy nechyběly. Sbor dobrovolných hasičů vznikl v r. 1886, Sokol byl založen v r. 1912, v legiích bojovalo 14 proskovických mužů, při nacistickém teroru položilo své životy taky 14 vlastenců. Zásadním krokem se staly až oslavy 90. výročí vzniku republiky v roce 2008. Byla uspořádána výstavka vyznamenání, zbraní, knih, fotografií, listin a jiných dokumentů z konce Rakouska-Uherska, z doby 1. světové války a prvních roků nového státu. Oslavy s koncertem proběhly a padlo rozhodnutí o tom, že bude vhodné i v Proskovicích trvale připomínat osobnost Prezidenta Osvoboditele. Skupina občanů – Jiří Matěj, Aleš Stuchlý, Karel Sýkora a Milan Huvar – podala po diskuzích návrh na zhotovení pamětní desky T. G. M. Ten byl zastupitelstvem přijat, a také bylo rozhodnuto o tom,

že deska bude umístěna v budově základní školy. Měla být odhalena u příležitosti 150. narozenin T. G. Masaryka. Studenti a učitelé katedry slévárství FMFI VŠB-TU bronzovou desku odlili podle návrhu pana Františka Eliáše z Kopřivnice.

Pamětní deska byla slavnostně odhalena až 4. března 2011, protože ve škole probíhaly dlouhodobě stavební práce a nemohla tak být zajištěna důstojnost takového aktu podle původního záměru. Toho odpoledne se sešli občané a hosté včetně sousedních starostů Dalibora Dvořáka a Josefa Holáně, zazněly písně žakovského sboru, starostka obvodu paní Marie Matějová pronesla projev o T. G. M. a vzdělávání, byla vyslovena slova o životě a významu prvního prezidenta a o jeho vlivu na proskovické občany. Následně byla deska odhalena a předána ředitelce a žákům školy (viz obě foto). Celý akt byl důstojný a zároveň optimistický v tom, že i další generace si budou nejenom vážit toho, co nám T. G. M. přinesl, ale i v tom, jak se má občan-demokrat chovat a pracovat.

Závěr

Po zkoumání, jak si občané Staré Vsi nad Ondřejnicí, Košatky, Jistebníku, Polanky nad Odrou, Staré Bělé a Proskovic připomínají osobnost T. G. M. musím vyslovit veliké uznání a poděkování všem, kteří se na tom více nebo méně spolupodíleli nebo podílejí. Právo vyslovit toto poděkování jsem si přivlastnil jako vnuk svého dědečka Karla Sýkory, jednoho ze zakladatelů sokola ve Staré Bělé v r. 1903 a Masarykova spolubojovníka z ruských legií (1917–1921). A taky jako vnuk Antonína Bárty ze Vřesiny u Bílovce, příkladného vlastence a pokrokového rolníka. Oba dědové, babičky i se všemi našimi rodiči nás osm vnuků a dvě vnučky vedli k pracovitosti, ke slušnosti a k veřejné práci plně v duchu Prezidenta osvoboditele. Patří jim trvalá vděčnost moje, mé sestry, sestřenice i bratranců. Ale při zpracovávání tohoto příspěvku jsem se seznámil s některými skutečnostmi, které stojí za to, aby byly „dotaženy“. Co mám na mysli? Ve Staré Bělé je to doplnění Památníku o sochu Antonína Švehly (15. 4. 1873 – 12. 12. 1933). Byl to výrazný vlastenec, „muž října“, agrární

politik, předseda vlád a spolupracovník T. G. M. Opakovaným postavením jeho sochy (nebo bysty?) bude tzv. demokratizační proces ve Staré Bělé naplněn. Mělo by se to stát věcí všech demokratů a zemědělců nejen ze Staré Bělé. V Košatce by mohla být ve vhodném čase vždy znovu zapalována „Masarykova vatra“ tak, jak se tam stalo 7. března 1936. Mohli bychom se při tom setkávat a povzbuzovat. A v Polance n. O. by měly být vysazeny dvě lípy – Antonínovi Švehlovi a Gustavu Habrmannovi (24. 1. 1864 – 22. 3. 1932). Je vhodné obě tyto významné státníky polanským občanům představit a připomenout. A lípami by jim bylo vysloveno trvalé poděkování za jejich působení pro republiku a vlastně i pro Polanku.

PaedDr. Karel Sýkora

nar. 1946, rodák z Ostravy-Staré Bělé, od roku 1978 občan Ostravy-Proskovic. Absolvoval Střední průmyslovou školu chemickou a Pedagogickou fakultu v Ostravě. Učit začínal v ZDŠ v Petřkovicích.

V létech 1975–1977 pracoval jako stoupačkář, plnič, koksář a popelář na koksově tehdejších VŽKG. K pedagogické práci se mohl vrátit pouze do speciálního školství, které se mu stalo osudovým. Působil ve třech ostravských zvláštních školách jako učitel a ředitel až do důchodu (2009). Absolvoval postgraduální studia v Praze, Olomouci a v Ostravě. Dvanáct let spolupracoval jako lektor na Pedagogické fakultě Ostravské univerzity, kde přednášel základy speciální pedagogiky a psychopedii. Vládou ČSFR byl v r.1992 vyznamenán za pedagogickou a veřejnou činnost Medailí J. A. Komenského. K. Sýkora má řadu zájmů – literaturu a historii (národní obrození, odboj), ornitologii, manuální práce (kameník a dřevař), cestování a sport. Byl účastníkem Expedice BALKÁN 71 (lyžařská turistika) a mj. spoluzakládal nebo obnovoval oddíly turistiky, volejbalu, tenisu a stolního tenisu ve Staré Bělé a v Proskovicích. Byl a je aktivní sportovec, organizátor a budovatel sportovišť. V Proskovicích je členem zastupitelstva a autorem několika iniciativ.

Místa k zamyšlení Dračí skála u Klokočůvku

Radim Jarošek

V Poodří se nachází místa, která si, myslím, zaslouží, abychom se u nich na chvíli zastavili a nespěchali stále dál. Příliš slov by mohlo zahnat ducha místa, a proto šetřeme slovy. Často jsou nenápadná, ale mají nám co říci, místa k zamyšlení...

Příkrý svah nad silnicí za Klokočůvkem směrem ke Skále P. Marie v jednom místě potemní nevelkou skálou z černých břidlic. Skálou, před kterou se vnímavějšímu pozorovateli zatají dech. Vypadá jako něco živého, vrstvy břidlic se vlní, kroutí, proplétají...

Pohled do hlubin – do hlubin moře, z okolní pevniny přinášely tenkrát řeky hlíny, písky a štěrky spláchnuté dešti z okolí a vymleté z erodovaných břehů. Na mořském dně se usazovalo měkké bahno, dnešní černé břidlice, jinde písky, dnešní droby.

Pohled do hlubin času – pro člověka je obtížné představit si pár století, jak si však poradit se třemi sty miliony lety od dob, které nás dělí od období, kdy se sedimenty ukládaly?

A stejně tak naše představivost selhává při zachycení dalších dějů, které následovaly. Vrstva po vrstvě se postupně hromadily, bahno se měnilo v pevnou horninu, horotvorné vrásnění prohnětlo vše jako těsto, moře se měnilo na souš, docházelo k výzdvihům a klesáním rozsáhlých částí kontinentů a další a další.

Na pozůstatek jakého světa se to díváme, kolik událostí se zde odehrálo, než vznikla tato nenápadná skalka? A jaké přijdou?

Dračí skála byla vyhlášena Přírodní památkou Vrásový soubor u Klokočůvku (Foto Radim Jarošek).

Obecní slavnosti v Košatce

Milan Hrabovský

Foto Petra Chvostková a Milan Korpas

Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica ze Staré Vsi nad Ondřejnicí tančí početným zúčastněným divákům na prostranství před kulturním domem v Košatce „Tanec z Košatky“.

V sobotu 26. května 2012 – na Svatodušní svátky – proběhla část obecních slavností opět i v Košatce. Tentokrát měl průběh slavností poněkud slavnostnější ráz než v jiných letech. Bylo to měsíc po vydání tématického čísla časopisu POODŘÍ č. 4/2011 věnovaného Košatce. Oficiálně proběhl křest tohoto populárního čísla časopisu POODŘÍ fojtem staroveským a současným starostou obce Stará Ves nad Ondřejnicí Ing. Daliborem Dvořákem.

Zcela výjimečně se dostavil do Košatky i Lašský soubor písní a tanců Ondřejnica ze Staré Vsi nad Ondřejnicí. Zatančil zde početným zúčastněným divákům tzv. „Tanec z Košatky“. Je to slavnostní polonézový tanec, kterým se zahajovaly plesy a taneční zábavy v minulosti a který vznikl v Košatce před II. světovou válkou. Jeho autorem byl slavný košatecký rodák Mgr. Václav Stuchlý. Předvedení tohoto tance bylo silně dojímavé pro všechny zúčastněné, neboť tento tanec byl zatančen a navrátil se po nekonečných dlouhých letech opět na místo svého vzniku, aby připomněl všem přítomným bohatou historickou kulturní tradici vesničky Košatka a odkaz našich předků, kteří tento tanec ve své době běžně tančovali.

Nechyběly, opět tak jako v minulých létech, historické proslovy družiny šlechty z rodu Podstatských, fojta staroveského, duchovního pastýře a obecního písaře k poddaným. Osadní výbor v Košatce přednesl na oplátku vystoupení, kterým parafrázoval Divadlo Jára Cimrmana.

Slavnostní křest tématického čísla časopisu POODŘÍ č. 4/2011 starostou obce Stará Ves nad Ondřejnicí Ing. Daliborem Dvořákem.

Doplnění a opravy čísla 4/2011 o Košatce

S. 10, 1. odst., věta: Obec vznikla ... v roce 1780.

Doplnění: Obec vznikla ze dvou původně samostatných správních celků, a to z obce Velká Košatka, která tvoří základ středověké obce, a z obce Malá Košatka, která vznikla parcelací dvora v roce 1780, o jehož existenci máme zachovanou první zmínku z roku 1465. Existence dvorů v Petřvaldíku a Košatce (1465) souvisí s rozdělením majetku zdejších vladků na dvě části a se samostatnou držbou těchto vsí.

S. 57, 7. řádek od konce v příspěvku o hudbě: „Bajabéza“ – vítěz Zahrady
Správné znění: „Bujabéza“ – vítěz Zahrady

Str. 89 – popis pod fotografií vlevo
Správné znění: Pohlednice z Košatky, vlevo dole škola. Fotografii poskytla paní Františka Chamrádová.

S. 89 – popis pod fotografií vpravo
Správné znění: Pozdrav z Košatky, vlevo nahoře a vpravo nahoře „Hostinec Na Fojtství – bývalá hospoda u „Vavrečky“, vlevo dole škola. Fotografii zapůjčila paní Františka Chamrádová.

S. 90 – popis pod dolní fotografií
Správné znění: Pozdrav z Košatky, vlevo nahoře kaplička svatého Vendelína a škola z pohledu od pole, vpravo nahoře náves ve Velké Košatce, vlevo dole je hostinec u „Vantuchů“, později u „Čechovského“. Fotografii zapůjčila paní Františka Chamrádová.

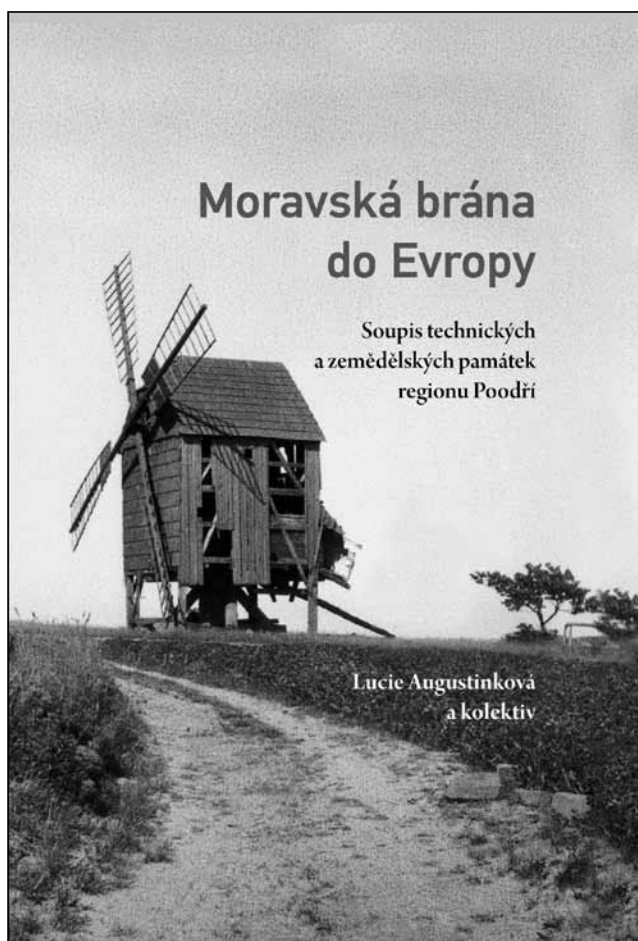
Nové publikace Místní akční skupiny Regionu Poodří

Oldřich Usvald

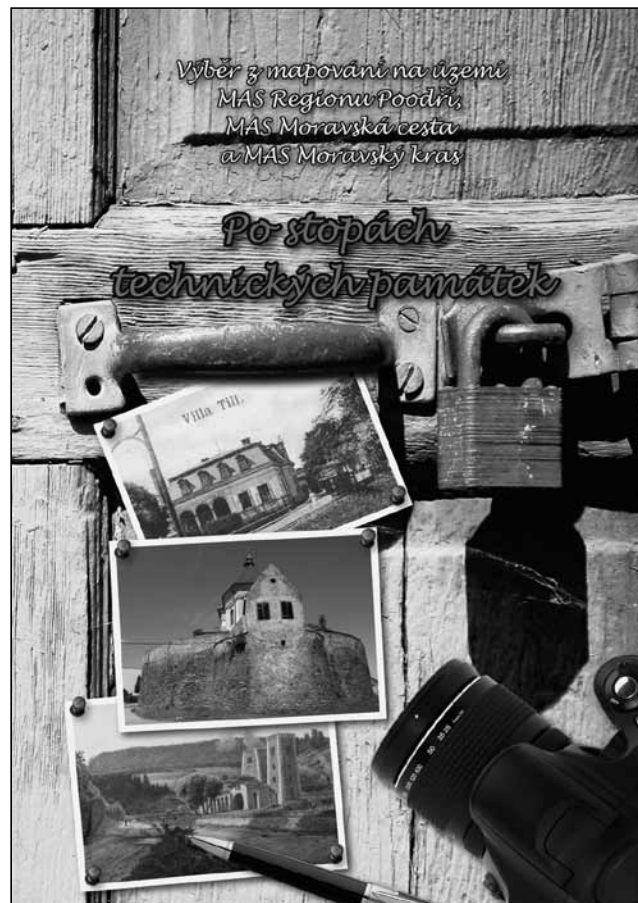
„Soupis technických a zemědělských památek regionu Poodří“

Místní akční skupina Regionu Poodří, o. s. vydala publikaci „Soupis technických a zemědělských památek regionu Poodří“, která byla zpracována v rámci projektu „Moravská brána do Evropy – mapování a studie obnovy technicko-historických památek na venkově“. Projekt byl realizován v rámci partnerství s MAS Moravská cesta, o. s. a Moravský kras, o. s. pod marketingovou značkou „MBE – Moravská brána do Evropy“. Realizace projektu byla podpořena Programem rozvoje venkova, opatření IV.2.1. MZe, v rámci iniciativy Leader a projektů Spolupráce.

Cílem projektu bylo zmapování zachovalých i zaniklých technicko-historických památek na území všech tří místních akčních skupin. Výstupem bylo vydání publikace za každou místní akční skupinu. Kromě MAS Regionu Poodří vydala publikaci MAS Moravská cesta s názvem „Moravskou cestou po technických památkách“ a MAS Moravský kras – „Ztracený svět technických památek, lidí a věcí“. Rovněž byla vydána společná publikace s názvem „Po stopách technických památek“.

Společné výstupy byly doplněny vydáním CD s názvem „Moravou od severu k jihu“ aneb „Po stopách technických památek“.

Publikace MAS Regionu Poodří „Soupis technických a zemědělských památek regionu Poodří“ byla představena na výstavě cestovního ruchu a lázeňství „Dovolená a Region 2012“ v Ostravě. Prezentace se uskutečnila za účasti Ing. Jiřího Vzienteka, náměstka hejtmána Moravskoslezského kraje a Ing. Oldřicha Usvalda.

„Sedm tváří ovocnářství“

Dne 3. května letošního roku byla na zámku v Bartošovicích Pooderskou jaderničkou pokřtěna publikace „Sedm tváří ovocnářství“. Křest publikace se uskutečnil v rámci exkurze, která byla dvoudenní a konala se ve dnech 3. a 4. května 2012 v Bartošovicích.

Tato akce byla součástí aktivit projektu „Moravské a slezské ovocné stezky“, který byl podpořen MZe, Programem rozvoje venkova, opatření IV.2.1, projekty Spolupráce, realizované metodou Leader. Spolupráce a partnerství bylo mezi sedmi místními akčními skupinami Moravy a to mezi naší MAS Regionu Poodří a dále pak MAS Nížký Jeseník, MAS Rýmařovsko, MAS Rozvojové partnerství Regionu Hranicko, MAS Partnerství Moštěnka, MAS Bojkovska a MAS Horňácko a Ostrožsko.

Publikace „Sedm tváří ovocnářství“ prezentuje ovocnářskou tradici i současnost v jednotlivých oblastech, výsledky mapování starých a krajových odrůd ovoce. Čtenář zde najde také tradiční způsoby zpracování a zajímavé regionální recepty sedmi oblastí Moravy a Slezska.

V rámci tohoto projektu spolupráce bylo uspořádáno ve všech sedmi místních akčních skupinách několik kurzů, exkurzí a jednání s tematikou ovocnářství. Také bylo vydáno prezentační ovocné kvarteto, kde se můžeme seznámit s odrůdami jablek, hrušní, slív i se způsoby zpracování ovoce a s recepty z ovoce.

Ing. Oldřich Usvald

předseda MAS Regionu Poodří, o. s.

Sedm tváří ovocnářství

Radim Lokoč, Pavla Škarková, Petr Chroust (eds.)

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova: Evropa investuje do venkovských oblastí

Marketingová strategie a organizace cestovního ruchu v turistické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko

Produktové balíčky

Jana Malotová

Projekt „Marketingová strategie a organizace cestovního ruchu v turistické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko“ byl realizován za podpory ROP Moravskoslezsko.

V rámci projektu byly realizovány tyto výstupy:

- zpracování marketingové strategie turistické oblasti Poodří – Moravské Kravařsko (dále jen TO P-MK),

- pořízení velkokapacitní kopírky pro zajištění aktuálních levných informačních tiskovin pro návštěvníky TO P-MK,

- rozvoj produktové a programové nabídky TO P-MK (turistické balíčky),

- rozvoj marketingové inteligence formou aktivit marketingového výzkumu a následného přenosu klíčových poznatků a výstupů směrem k místním aktérům cestovního ruchu (školení, semináře a konference, informování na portálu cestovního ruchu TO P-MK),

- realizace vybraných souhrnných marketingových tiskovin (Průvodce TO P-MK, Turistická mapa, Image prospekt TO P-MK),

- příprava, tisk jednoduchých informačně-propagačních tiskovin TO PM-K,

- účast TO P-MK na vybraných společných marketingových akcích (výstavy a veletrhy ČR, prezentační aktivity, presstripy, famtripy apod.) kraje.

V březnu 2012 byl projekt fyzicky ukončen s celkovými skutečnými náklady ve výši 1 179 409 Kč.

Úkolem a cílem projektu je připravit nabídku aktivit pro účastníky cestovního ruchu v dané oblasti a vytvořit v oblasti silnou, konkurenceschopnou a strategicky řízenou jednotku.

Oblast je možno charakterizovat svou malebnou krajinou, zajímavou faunou a florou, kulturními a historickými památkami, významnými osobnostmi, možnostmi rozvoje turistiky a cykloturistiky. Z pohledu turistických možností má destinace v současnosti charakter regionální, s využitím přímé

návaznosti na potenciál ostravské aglomerace. Vzhledem ke své poloze má Moravské Kravařsko možnost stát se tranzitní destinací národního a střeoevropského významu na trase sever-jih.

Turistická oblast Poodří – Moravské Kravařsko leží ve strategicky výhodné poloze severní části Moravské brány. Dobrou dopravní dostupnost zajišťuje rekonstruovaný dopravní koridor i pět místních tratí, letiště Mošnov i dálnice D47.

V rámci projektu byly v roce 2012 vytvořeny produktové balíčky. Ty jsou určeny pro cyklisty, pěší turisty i školní výlety. Obsahují ucelenou nabídku obsahující dvoudenní pobyt s kompletními službami v ceně. Balíčky jsou určeny pro letní období. Koupí návštěvník získá ubytování, stravování i doplňkové aktivity. Cena nezahrnuje dopravu a úrazové pojištění. Z projektu bylo vytvořeno 5 turistických balíčků. Všechny jsou situovány v Mikroregionu Odersko.

1. Školní výlet: Sportovně-poznávací pobyt Oderska

Balíček je určen pro aktivní návštěvníky s touhou po poznání.

V ceně je ubytování 2 noci, 2x snídaně, 2x oběd, 1x večeře, 2 jízdy na bobové dráze v Heiparku, vstup do Muzea Oderska, na Dopravní hřiště Odry a do Vodního mlýna Wesselsky v Loučkách.

2. Školní výlet: Rodný kraj J. G. Mendela – zakladatele genetiky

Cílem balíčku je Rodný dům J. G. Mendela v Hynčicích, ve kterém je zajištěno ubytování s polopenzí a prohlídka historií genetiky. Dalšími aktivitami v rámci balíčku je zajištěn sportovní den v Heiparku, vstupné do Muzea Oderska a pěší turistika naučnou stezkou Stříbrný chodník.

3. Na kole krajem J. G. Mendela

Balíček určený pro menší skupinu cyklistů. Ubytování se snídaní a jednou večeří je zajištěno v Rodném domě J. G. Mendela v Hynčicích.

Investice do vaší budoucnosti

Evropská unie

PODPOROVÁNO Z EVROPSKÉHO FONDU
PRO REGIONÁLNÍ ROZVOJ

4. Na kole po Oderských vrších

Pobyt s polopenzí určený pro aktivní osoby ve zrekonstruovaném penzionu Švamlův mlýn. Součástí pobytu je navíc jeden oběd, využití bazénu a infrasauny v místě ubytování. Vstupenky do Vodního mlýna Wesselsky a Muzea Oderska jsou rovněž v ceně balíčku.

5. S batohem po Oderských vrších

Balíček určený pro menší skupinu osob a rodiny s dětmi. Součástí je ubytování se snídaní v technické památce Vodní mlýn Wesselsky v Loučkách, prohlídka vodního mlýna a vstup do Muzea Oderska.

Balíčky jsou Vám zde představeny pouze v základní charakteristice. Mnohem více podrobností všech variant je zveřejněno na internetových stránkách www.odersko.cz, www.infocentrum.odry.cz.

Všechny tyto balíčky lze rezervovat a zaplatit na Městském informačním centru v Odrách, kde vám také pomohou s případnou optimalizací nabídky. Jeden konkrétní balíček v tištěné formě je

přílohou tohoto čísla. V současné době se připravují nové webové stránky turistické oblasti Moravské Kravařsko.

Venkovský mikroregion Odersko charakterizuje pěkná příroda údolí řeky Odry a přívětivých Oderských vrchů. Na své si přijdou jak návštěvníci vyhledávající sportovní vyžití, tak i návštěvníci toužící poodhalit část historie. Přijďte se přesvědčit...

Stráž přírody

Strážce přírody z národních parků a chráněných krajinných oblastí v ČR spojuje profesní organizace s názvem Asociace strážců přírody chráněných území České republiky (více viz <http://strazprirody.cz/index.php>).

Jejím cílem je zvyšovat odbornost a profesionální úroveň svých členů. Za tímto účelem asociace pořádá pravidelná setkání spojená s výměnou zkušeností získaných při strážní, informační a průvodcovské službě v terénu a konzultace s přizvanými odborníky.

Dále asociace připravuje metodické materiály pro sjednocení činnosti strážců přírody na celém území ČR, pořádá školení, odborné exkurze a stáže, včetně zahraničních.

Asociace je od roku 1999 členem IRF – International Ranger Federation, organizace sdružující národní asociace strážců přírody – rangerů na celém světě.

V roce 2000 byla podepsána Dohoda o vzájemné spolupráci mezi českou a slovenskou asociací strážců přírody.

Kdo, nebo co je to stráž přírody?

Lidé, kteří zajišťují dodržování předpisů na ochranu přírody na území České republiky.

Protože jsou po většinu času v terénu, dobře jej znají. Nebojte se je žádat o radu, informaci či o pomoc.

Stráž přírody je tvořena z profesionálů a dobrovolníků (v CHKO Poodří pouze z dobrovolníků). Strážce jmenují a řídí správy národních parků a chráněných

krajinných oblastí pro své území, krajské úřady pro zbytek území ČR. Na těchto úřadech získáte podrobnější informace.

Činnost strážce přírody, její poslání, povinnosti, oprávnění a povinnosti jsou uvedeny v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.

Kdo se může stát stráží přírody?

Občan České republiky starší 21 let, který nebyl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin, má způsobilost k právním úkonům, je zdravotně způsobilý, prokázal znalost práv a povinností strážce přírody, složil slib strážce přírody.

Strážci jsou ze zákona oprávněni zjišťovat totožnost osob, které porušují předpisy na ochranu přírody, ukládat a vybírat blokové pokuty za přestupky na úseku ochrany přírody, vstupovat na cizí pozemky za podmínek stanovených v zákoně č. 114/92 Sb. o ochraně přírody a krajiny, zadržet ke zjištění totožnosti osobu, kterou přistihnou při porušování právních předpisů o ochraně přírody a krajiny a odevzdat ji orgánu Policie České republiky; požadovat pomoc nebo součinnost orgánů Policie České republiky, popřípadě obecní policie, pokud nemohou splnění svých povinností zajistit vlastními silami a prostředky.

Stráž přírody je při své činnosti povinna prokázat se služebním průkazem a nosit služební odznak, dohlížet na dodržování povinností spojených s kontrolou dodržování předpisů o ochraně přírody a krajiny, oznamovat neodkladně zjištěné závady, nedostatky a škody orgánu, který ji ustanovil,

popřípadě též orgánům Policie České republiky nebo příslušným orgánům státní správy.

Na levém rukávu nosí strážce znak chráněného území a nad ním toto označení – znak chráněného území a nášivka „STRÁŽCE“.

Stráž přírody v CHKO Poodří

Správa CHKO Poodří oznamuje, že vážní zájemci o formu této pomoci přírodě CHKO Poodří se mohou ucházet o členství ve stráži přírody. Hledáme strážce pro území CHKO Poodří a některé národní přírodní rezervace a památky v působnosti Správy CHKO. V současné době působí většina našich strážců na území v blízkosti Ostravy.

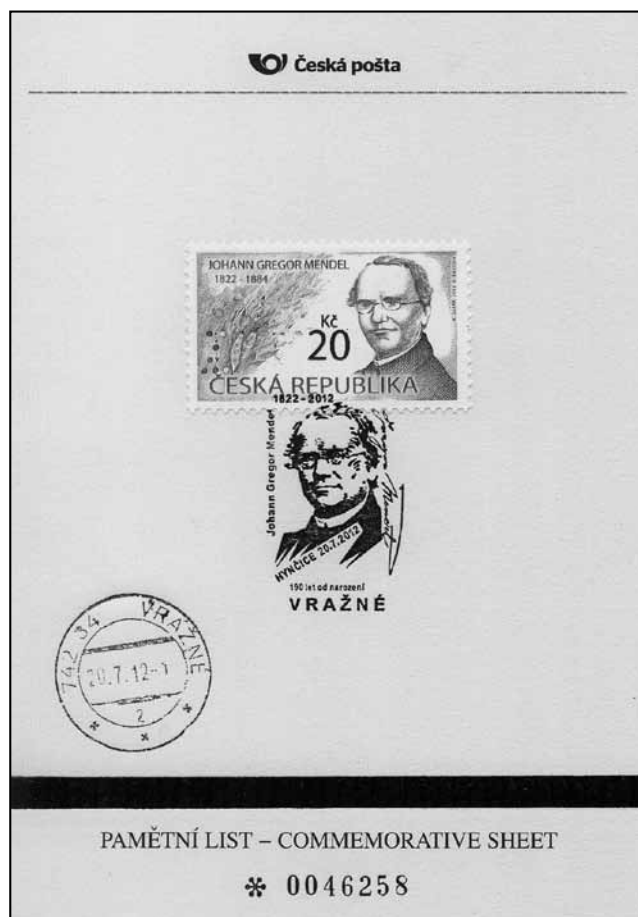
Přihlásit se může každý občan České republiky, který má nejméně jedenadvacet let, je dobrého zdravotního stavu a má čistý trestní rejstřík. Vybraní zájemci (tzv. čekatelé), kteří během zkušební lhůty prokážou své schopnosti, budou ustanoveni zpravodaji. Po získání zkušeností a jejich ověření mohou být zpravodaji stanoveni strážci – úředními osobami s nejvyšším oprávněním.

Vážní zájemci se mohou hlásit elektronickou poštou na adrese stepan.tracik@nature.cz nebo písemně na adrese Trocnovská 2, 702 00 Ostrava. Ve své žádosti uveďte Vaše předpoklady pro práci strážce a vaši motivaci k této činnosti.

Vzpomínkové setkání ke 190. výročí narození J. G. Mendela

V pátek 20. července 2012 proběhlo v rodném domě J. G. Mendela v Hynčicích vzpomínkové setkání za účasti představitelů veřejné, společenské i odborné sféry k počtě 190. výročí jeho narození.

Součástí akce bylo rovněž filatelistické zpestření – v objektu byla v provozu příležitostná poštovní přepážka České pošty. Dopisnice si bylo možné nechat orazítkovat příležitostným razítkem, prodávala se poštovní známka v nominální hodnotě 20 Kč a pamětní list.

Odhalení pamětní desky MUDr. Břetislava Lyčky

proběhlo v pátek 20. 7. 2012 před jeho rodným domem ve Staré Bělé na ulici Lyčkova, což je ulice, která po něm byla pojmenována. Přivítání hostů provedl starosta obce Ing. Josef Holář (viz foto). Mezi hosty byli zástupci Českého svazu bojovníků za svobodu, Československé obce legionářské, okolních obcí, pracovníci Magistrátu města Ostravy a občané Staré Bělé. Odhalení se také zúčastnili zástupci města Bystřice (v okrese Benešov) v čele se starostou Mgr. Danielelem Štěpánkem, pod jejichž správou patří obec Ouběnice, ve které 21. 7. 1942 ukončil MUDr. Lyčka svůj život sebevraždou poté, kdy gestapo vypátralo jeho úkryt. Hlavní projev u příležitosti 70. výročí úmrtí MUDr. Břetislava Lyčky přednesl zástupce Československé obce legionářské dr. Petr Petružela.

Více informací přineseme v některém z dalších čísel.

Štěrkovna ve Vražném u Oder – klenot pro obojživelníky a ptáky

Foto Jana Kristianová

Probíhající sukcese – postupné zarůstání štěrkovny vegetací – především orobincem (3. 6. 2010).

Postupující sukcese o další rok – rozšiřování orobince (10. 5. 2011).

A za další rok... (6. 6. 2012).

Jaro u skorců vodních

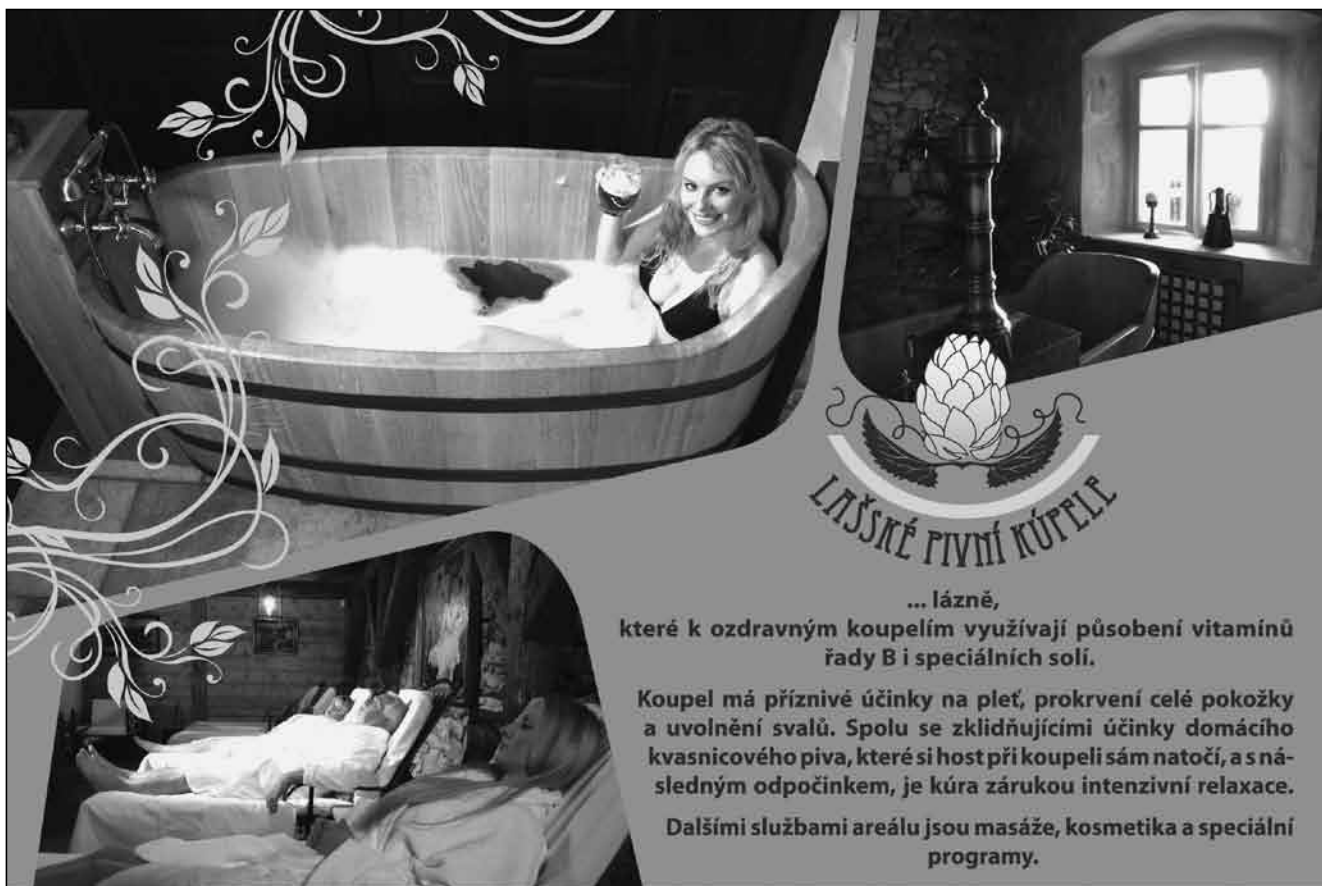
Foto Michal Gruchala

Pózující dospělý skorec vodní.

Hnízdo skorců s mláďaty pod mostní konstrukcí.

... lázně,
které k ozdravným koupelím využívají působení vitaminů
řady B i speciálních solí.

Koupelel má příznivé účinky na pleť, prokrvení celé pokožky
a uvolnění svalů. Spolu se zklidňujícími účinky domácího
kvasnicového piva, které si host při koupeli sám natočí, a s ná-
sledným odpočinkem, je kúra zárukou intenzivní relaxace.

Dalšími službami areálu jsou masáže, kosmetika a speciální
programy.

www.pivni-kupele.cz

Jedny z největších solných jeskyní v republice se
nachází v tajemném kontaktu s hradebními zdmi pod
štramberkým náměstím.

Dvoupodlažní labyrint byl vybudován z několika druhů
solí kamenné a soli získané z Mrtvého moře, jejíž účinek
na lidský organismus je nejvyšší. Vytěžená sůl je v tomto
případě zpracována bez použití jakéhokoli pojiva, čímž je
zachováno její blahodárné chemické složení.

solně
Jeskyne
štramberk

www.jeskyne-relax.cz

Blíž přírodě

Pojďte s námi na výlet! Otevřeli jsme pro vás již 50. lokalitu.

S Českým svazem ochránců přírody jsme v rámci programu NET4GAS Blíž přírodě otevřeli již 50. unikátní přírodní lokalitu: Housle v Praze-Lysolajích. Přesvědčte se na www.blizpriode.cz, nebo vyrazte rovnou do přírody!

www.net4gas.cz

www.blizpriode.cz